

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

Факультет історії, політології та міжнародних відносин
Кафедра міжнародних відносин

**Зовнішньополітична боротьба за Україну в умовах
внутрішньої кризи (листопад 2013 р. – травень 2015 р.)**

Дипломна робота
освітнього рівня «Магістр»

Виконав: студент 5 курсу, 505 групи
спеціальності 8.03020501 Країнознавство
Роман Ю.І.

Керівник: к.пол.н., доц. Моцок В.І.

Рецензент: _____

До захисту допущено:

протокол засідання кафедри № 18

від „13” травня 2015 р.

зав. кафедри _____ проф. Макар Ю.І.

Чернівці – 2015

ЗМІСТ

ВСТУП	2
РОЗДІЛ 1. Теоретико-методологічні засади дослідження	6
1.1. Теоретичні підходи до розуміння сутності геополітичної боротьби за Україну з боку зовнішніх акторів і геополітична цінність України.....	6
1.2. Стан наукової розробки та аналіз джерельної бази.....	18
РОЗДІЛ 2. Зовнішньополітична боротьба за Україну в умовах «Євромайдану» та «Революції» (листопад 2013 р. - лютий 2014 р.)	22
2.1. Зовнішні чинники внутрішньої кризи в Україні.....	22
2.2. Зовнішньополітична боротьба за Україну в умовах початкового етапу Євромайдану (21-30 листопада 2013 р.).....	45
2.3. «Революція»: позиція та вплив Росії, Заходу та української влади.....	67
РОЗДІЛ 3. Зовнішньополітична боротьба за Україну в контексті кризи у Криму та війни на Донбасі (березень 2014 р. - травень 2015 р.)	101
3.1. Кримська криза як прояв геополітичного протистояння Заходу та Росії.....	101
3.2. Війна на Сході України: позиція та роль Росії та Заходу.....	118
ВИСНОВКИ	129
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	132
ANNOTATION	161

ВСТУП

В листопаді 2013 року в Україні розпочалась найбільш гостра за всю історію незалежності внутрішня криза. За останні півтора роки Україна пережила кровопролитні і трагічні події «Революції», втратила Кримський півострів та занурилася в затяжний збройний конфлікт на сході країни, що має ознаки громадянської війни, який триває по сьогоднішній день і перспективи вирішення якого є доволі невизначеними. Аналіз всього спектру внутрішніх потрясінь, які сколихнули та продовжують розхитувати Україну, дозволяє зробити висновок, що підґрунття та рушійні сили української кризи не є суто внутрішньо українськими, а умови кризи сформували плацдарм для геополітичного протистояння зацікавлених в контролі за геополітичним полем України міжнародних гравців.

В усіх сучасних масштабних кризах, будь то «кольорові революції», події «Арабської весни» чи війна в Сирії, неодмінно простежуються геополітичні інтереси окремих міжнародних дійових акторів. Українська криза в цьому плані не стала винятком. Внутрішня криза в Україні – це криза геополітичного масштабу. Відомо, що на території України здавна перетинаються полярні геополітичні інтереси вагомих геополітичних гравців – провідних держав Заходу та Російської Федерації. Час «Ч» для активізації прямого зовнішньополітичного протиборства за вплив на геополітично важливу територію України настав з початком української кризи. Дане протиборство мало яскраво виражений характер та чітко проявлялось в її перебігу. Дана робота - це спроба вивчення особливостей практичного вираження геополітичної дуелі за Україну в умовах внутрішньої кризи з листопаду 2013 р. по травень 2015 р. Верхня хронологічна межа визначена часом написання цієї праці. Хоча, зрозуміло, що перспективи вирішення цієї внутрішньодержавної кризи ще не проглядаються на сьогоднішній день.

Важливість дослідження боротьби за Україну зовнішніх акторів в умовах внутрішньої кризи зумовлена тим, що ґрунтовний аналіз цієї проблеми дає унікальну можливість зрозуміти, в чому проявляється зовнішньополітичне протиборство за Україну, що насправді спонукало той чи інший сценарій розвитку подій під час української кризи, чиї геополітичні інтереси криються за тими чи іншими подіями та яка справжня роль провідних країн Заходу і Російської Федерації в перебігу української кризи, яка виснажує народ України з листопада 2013 р. і по сьогоднішній день.

Актуальність теми даної роботи обумовлена двома фактами: по-перше, робота присвячена дослідженню найбільш актуальних подій та процесів, одні з яких відбулися в недавньому минулому (півтора роки тому), а інші тривають і по нині; по-друге, дана тема на сьогоднішній день ще не була об'єктом ґрунтовних наукових досліджень, а, отже, не є належно вивченою, що робить її певною мірою унікальною.

Мета роботи - всебічно дослідити особливості боротьби за Україну зовнішніх гравців в умовах внутрішньої кризи в період з листопада 2013 р. по травень 2015 р.

Мета обумовлює наступні **завдання** даної роботи:

- проаналізувати концептуально-теоретичні основи геополітичного протиборства, а також пояснити суть методів та форм досягнення геополітичних цілей;
- пояснити та обґрунтувати цінність України, як об'єкта зовнішньополітичної боротьби;
- охарактеризувати зовнішньополітичні чинники внутрішньої кризи в Україні;
- розкрити особливості та механізми зовнішньополітичної боротьби за Україну в умовах Євромайдану та «Революції»;
- проаналізувати характерні риси зовнішньополітичної боротьби за Україну в контексті Кримської кризи та війни на сході.

Об’єкт дослідження – політика міжнародних акторів (Заходу та Росії) щодо України.

Предмет дослідження – особливості боротьби за Україну з боку Заходу і Російської Федерації в умовах внутрішньої кризи (листопад 2013 р.-травень 2015 р.)

Хронологічні рамки охоплюють період з 2010 року по травень 2015 року. Більша частина роботи обмежена хронологічними рамками з листопаду 2013 р. по травень 2015 р.

Географічні рамки дослідження обмежуються територією України. В певних частинах роботи географічні рамки також охоплюють територію Північної Африки, Центральної Азії та Південно-східної Європи.

При опрацюванні вихідної інформації були використані загальнонаукові методи аналізу, синтезу, абстрагування та узагальнення; серед емпіричних методів у роботі використано метод аналізу документів. Вагому роль в написанні роботи відіграло використання дедуктивного та індуктивного методів.

Практичне значення одержаних результатів дослідження. Дана робота є першим комплексним дослідженням факту геополітичної боротьби за Україну в умовах внутрішньої кризи в Україні періоду 2013-2015 р.р. Відповідно, практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що основні положення, фактичні дані, умовиводи та висновки дослідження дають можливість для формування нових уявлень про дану проблематику та можуть бути використані для подальших наукових досліджень.

Дана робота складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та анотації. Список використаних джерел містить 256 пунктів. Загальний обсяг роботи складає 162 сторінки.

РОЗДІЛ 1. Теоретико-методологічні засади дослідження

1.1. Теоретичні підходи до розуміння сутності геополітичної боротьби за Україну з боку зовнішніх акторів і геополітична цінність України

В другій половині ХХ-го століття теоретиками геополітичних стратегій, передусім американськими, було розроблено та уніфіковано концептуально нові технології прямих та непрямих геополітичних дій. ХХІ століття характеризується якісно новим підходом до стратегій геополітичної боротьби з метою забезпечення геостратегічних інтересів держав. Стрімкий науково-технічний поступ, розвиток глобалізаційних процесів та інформаційна революція не тільки сприяли верифікації та удосконаленню методів та технологій геополітичної боротьби між державами, а й уможливили їх практичне застосування. Сьогодні умовний «геополітичний гегемон» для досягнення своїх геополітичних цілей має можливість вибору між прямою технологією ведення геополітичної боротьби, що полягає в досягненні геостратегічних цілей військовим методом, та якісно новою технологією непрямих геополітичних дій.

До концепції прямої технології ведення геополітичної боротьби на міждержавному рівні відноситься тільки одна з вже створених моделей знищення геополітичного противника, яка позначається поняттями-синонімами «абсолютна геополітична боротьба» і «стратегія прямих геополітичних дій». За даної теорії, в процесі протиборства з «ворожими» державами пріоритет віддається при цьому саме відкритим формам боротьби, і в першу чергу військовим методам. Таким чином, головним інструментом ведення геополітичної боротьби, за даною моделлю організації та здійснення протиборства на міждержавному рівні, є війна, тобто безпосереднє, відкрите

збройне протистояння з «ворожими» країнами та/або іншими акторами сучасної системи міжнародних відносин, які становлять геополітичний інтерес «країни-агресора».

Згідно зі вченням теоретика стратегій прямих та непрямих дій Б.Г. Ліддел Гарта, головна відмінна риса «стратегії прямих дій» полягає в тому, що для держави основним інструментом здійснення геополітичної боротьби на міжнародній арені є насамперед війна. А головна мета війни - це в першу чергу знищення збройних сил «ворожих» держав. Дана концепція геополітичної боротьби отримала назву «абсолютна війна»¹.

Проте, очевидно, що більш раціональним методом досягнення геополітичних цілей в нинішніх умовах виглядає альтернативний, невійськовий метод непрямих геополітичних дій. Як показує практика, технологія непрямой геополітичної боротьби, як засіб забезпечення геостратегічних інтересів, є ще й досить ефективною. Природно, що в умовах XXI-го століття при виборі форми здійснення геополітичної боротьби, саме цьому методу надаватиметься перевага. І, передусім, це пов'язано з можливістю латентного здійснення суб'єктом геополітичної боротьби відповідних заходів зовнішньополітичного впливу.

Стратегія непрямих геополітичних дій концептуально є непрямую технологією знищення «ворожих» країн і в даний час являє собою одну з найбільш ефективних теоретичних моделей з організації та ведення геополітичної боротьби між державами. Слід підкреслити, що саме цю концептуальну теорію геополітичного протиборства правлячі кола Сполучених Штатів стали в насамперед активно використовувати у другій половині XX - початку XXI століття в цілях «розгрому» своїх реальних або потенційних держав-супротивників. Крім США подібний спосіб «розгрому» своїх «ворогів» і «захоплення» відповідного геополітичного простору в зазначений історичний період був також взятий на озброєння керівництвом

¹Лиддел Гарт Б.Х. Стратегия непрямых действий. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://militera.lib.ru/science/liddel_hart1/index.html

КНР. Однак найбільшого ефекту як в розробці теоретичної складової даної концепції здійснення геополітичної боротьби, так і в створенні та безпосередньому відпрацюванні конкретних методик, а також організації механізмів щодо її практичного застосування домоглися американські спеціалісти. Слід зазначити, що правляча еліта США вперше почала цілеспрямовано і послідовно застосовувати стратегію непрямих геополітичних дій в період холодної війни для «розгрому» Радянського Союзу¹.

Сам термін «стратегія непрямих дій» був введений в науковий обіг відомим англійським військовим теоретиком і військовим істориком Б.Х. Ліделл Гартом. Дане поняття він сформував в одній зі своїх останніх робіт, яка вийшла двома виданнями в 1941 і 1946 рр. В Лондоні під однойменною назвою - «Стратегія непрямих дій».

Ліделл Гарт під поняттям «стратегія непрямих дій» позначав особливу концепцію насамперед збройного протиборства, яку він вважав найбільш ефективним способом ведення війни взагалі. Однак на початку ХХІ ст. даний термін і в країнах Заходу, і в Росії отримав більш широке тлумачення. І став уже використовуватися експертами в галузі геополітики і військової стратегії не тільки для визначення відповідної військової теорії, але і для характеристики специфічної моделі з організації та практичного здійснення всього комплексу геополітичної боротьби на міждержавному рівні².

Крім Ліделла Гарта вагомий теоретичний вклад в дослідження концепцій непрямих геополітичних дій внесли американські та британські експерти з «непрямих технологій» Д. Най, А. Себровські, Д. Гарстка. Аналіз напрацьованих даних вчених дає можливість виділити наступні характерні риси стратегії непрямих геополітичних дій.

1 Шамин И. Теоретическое содержание модели осуществления межгосударственного противоборства – Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского, 2011, №2 – С. 314

2 Там само – С. 314

- Головною метою геополітичної боротьби з точки зору даної концепції є насамперед забезпечення абсолютно повного панування «держави-агресора» над державно-геополітичною системою «країни-жертви» і позбавлення її такого найважливішого якісного геополітичного та гео економічного ресурсу, як відносна або абсолютна «самодостатність», а також здатність до поступального розвитку.
- Відповідний вплив «держави-агресора» на державно-геополітичну систему «країни-жертви» повинно здійснюватися за двома основними напрямками одночасно. Перший - це зовнішньополітичний тиск. Другий - «внутрішній вплив», орієнтований на те, щоб забезпечувати проектування «руйнівno-ослаблюючої» діяльності «держави-агресора» безпосередньо всередину державно-геополітичної системи «країни-жертви».
- Даний спосіб геополітичного протистояння також припускає, що для «держави-агресора» об'єктом цілеспрямованого тиску фактично стає вся державно-геополітична система «країни-жертви», тобто всі вісім головних компонентів, притаманних державній системі будь-якої країни - просторово-географічний, соціально-демографічний, підсистема безпеки, виробничо-економічний, інформаційно-культурний та ідеологічний, політико-управлінський, енергетичний, підсистема зв'язків¹.
- Геополітичний тиск з боку «держави-агресора» як на політико-управлінський компонент державної системи «атакованої» країни в першу чергу, так і вплив на державно-геополітичну систему «країни-жертви» в цілому здійснюється при цьому комплексно з використанням усього арсеналу відомих інструментів здійснення геополітичної боротьби - політико-дипломатичних (включаючи підривні методи), економічних, військових, інформаційно-культурних та ідеологічних,

¹ Шамин И. Теоретическое содержание модели осуществления межгосударственного противоборства – Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского, 2011, №2 – с.315

демографічних, просторово-стратегічних. Однак головним методом протиборства, який характерний саме для даної моделі організації та здійснення геополітичної боротьби, є економічна війна¹.

- Сам процес комплексного «тиску» за допомогою зазначених інструментів геополітичного протиборства будується на принципах так званого «рою». Іншими словами, це означає нанесення «країні-жертві» як на міжнародній арені, так і безпосередньо «всередині» її державної системи раптових множинних, виснажливих і при цьому «невловимих», взаємопов'язаних і в той же час точкових ударів із застосуванням всіх відомих методів геополітичної боротьби.
- Головним об'єктом концентрованої геополітичної атаки з боку «держави-агресора» в процесі здійснення геополітичної боротьби за даною концептуальною моделлю стає насамперед правляча еліта «країни-жертви», а також структури державного управління взагалі. Тому для «держави-агресора» стрижневим елементом геополітичного протиборства, згідно з «стратегією непрямих дій», є боротьба за контроль над елітою «країни-жертви»².

На основі аналізу наукової спадщини вже згадуваних Д. Ная, А. Себровські, Д. Гарстки можна зробити висновок про існування та теоретичне обґрунтування двох основних технологій непрямих геополітичних дій: стратегій м'якої сили та мережево-центричної війни.

Основоположником терміну та концепції м'якої сили (soft power) є Д. Най. У своїй праці він зазначає що основою і м'якої сили суб'єкта міжнародних відносин виступає здатність досягти поставленої мети шляхом впливу на поведінку інших акторів. Різниця між soft power та hard power полягає в інструментах: проектування hard power відбувається

1 Логинов Е.Л. Стратегия экономической войны. Конфронтация геоэкономических конкурентов с СССР и Россией: Учебное пособие для студентов вузов. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2005. – С. 223

2 Шамин И. Теоретическое содержание модели осуществления межгосударственного противоборства – Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского, 2011, №2 – С. 316

через примус і нав'язування своєї волі (за допомогою економічного ресурсу або загрози силою), тоді як ефективна дія soft power формується через механізми узгодження зовнішньополітичних акцій і залучення в співробітництво більш широкого характеру, як правило, на базі єдиних цінностей, що сприяють такій співпраці¹.

Мережево-центрична війна (англ. Network-centric warfare) — нова воєнна доктрина (або теорія ведення війни), яка була вперше застосована Міністерством оборони США. Родоначальниками мережево-центричної війни прийнято вважати віце-адмірала ВМС США А. Себровскі, наукового співробітника Пентагону Дж. Гарстка і адмірала Дж. Джонсона. Програмною роботою по мережево-центричній війні називають спільну статтю А. Себровскі і Дж. Гарстка «Мережево-центрична війна, її походження і майбутнє». В праці суть даної концепції зводиться до того, що це концепція ведення бойових дій, яка передбачає збільшення бойової потужності угруповання об'єднаних сил за рахунок утворення інформаційно-комутаційної мережі, що об'єднує джерела інформації (розвідки), органи управління та засоби ураження (придушення), що забезпечує доведення до учасників операцій достовірної та повної інформації про обстановку в реальному часу².

Проте для нас особливу цікавість становить інша, порівняно нова технологія практичної реалізації концепції непрямих геополітичних дій – технологія керованого хаосу. На наш погляд, елементи теорії керованого хаосу знайшли своє втілення в подіях навколо геополітичної боротьби за Україну в листопаді 2013 – травні 2015 р.р.

В 1998 році в стінах Інституту теоретичних досліджень в Санта-Фе пройшла конференція з проблем сучасних міжнародних відносин, на якій

1 Joseph S. Nye. Soft Power. The Means to Success in World Politics. New York: Public Affairs, 2004. - 192 p. – p.7

2Cebrowski, Arthur K. and John J. Garstka. Network-Centric Warfare. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.usni.org/magazines/proceedings/1998-01/network-centric-warfare-its-origin-and-future#sidebar> 1

Стівеном Манном, функціонером Державного департаменту США, була прочитана доповідь «Реакція на хаос», в якому були викладені основи теорії «керованого хаосу».

За теорією Манна хаос світової політики є феноменом, який піддається управлінню. Як наслідок, теорія керованого хаосу набуває інструментального характеру, про що С. Манн відкрито згадує у своїй доповіді «Реакція на хаос»: «Ми повинні бути відкриті перед можливістю посилювати і експлуатувати критичність, якщо це відповідає нашим національним інтересам - наприклад, при знищенні іракської військової машини і саддамівської держави. Тут наш національний інтерес є пріоритетнішим за міжнародну стабільність. Насправді, усвідомлюємо ми це чи ні, ми вже вживаємо заходів для посилення хаосу, коли сприяємо демократії, ринковим реформам, коли розвиваємо засоби масової інформації через приватний сектор»¹.

В іншій статті «Теорія хаосу і стратегічне мислення» Манн продовжує свою думку, пропонуючи використовувати теорію «керованого хаосу» для поширення цінностей демократії: «Наша національна безпека матиме найкращі гарантії, якщо ми присвятимо наші зусилля боротьбі за уми країн і культури, які відрізняються від нашої. Це єдиний шлях для побудови світового порядку, який буде мати довгий період (хоча, як ми бачимо, ніколи не можна досягти абсолютної постійності) і буде глобально вигідним»².

В якості основних механізмів «створення хаосу» на території геополітичного супротивника С. Манн називає:

- ліберальну демократію;
- ринкові реформи;

¹Стівен Манн. Реакция на хаос. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.intelros.ru/index.php?newsid=175%>

²Стівен Манн. Теория хаоса и стратегическое мышление. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://chaos.in.ua/story/teoriya-haosa-i-strategicheskoe-myshlenie-stiven-mann>

- підвищення життєвого стандарту у політичній еліті;
- витіснення з товариства національних цінностей та ідеології¹.

Але для здійснення таких ідей потрібно збільшення ролі інформаційних технологій, які б забезпечили ефективну інтеграцію. Прогрес у цій галузі дозволив людям не просто зв'язуватися, але й кооперуватися між собою великими групами. Так, в 2001 році в Таїланді на мітинг люди скликалися за допомогою СМС-повідомлень. Надалі з'явилися соціальні мережі, які активно використовувалися новими революціонерами, як, наприклад, у Єгипті в 2011 р.

В основу геополітики хаосу лягли праці цілого ряду інших, відомих на Заході дослідників. Серед них важливе місце займають роботи Дж. Шарпа засновника Громадського Інституту імені Альберта Ейнштейна (Центру «ненасильницьких дій як способу ведення війни» за визначенням самого Шарпа). Він став відомим у світі своїми працями з теорії та практики ненасильницької боротьби. Серед цих робіт найбільш популярними стали: «Від диктатури до демократії», і «198 методів ненасильницьких дій», які перекладені на десятки мов світу.

Ключова ідея Дж. Шарпа полягає в тому, що влада не є монолітною і об'єктивною та заснована на слухняності народу. Якщо народ перестає підкорятися, лідери автоматично втрачають владу. Він пропонує ретельно продумані і найбільш ефективні способи успішного руйнування недемократичної держави за допомогою т.зв. програми ненасильницьких дій. Недемократичними, тоталітарними та авторитарними державами, на думку Дж. Шарпа, є всі ті держави, які живуть не по західним моделям, не відповідають розвиненим західним демократіям. Для успішного руйнування диктатури, на думку Дж. Шарпа, необхідно знати її найбільш слабкі сторони. Знаючи про слабкості режиму, відзначає Шарп, демократична опозиція може

¹ Там само

спробувати навмисно посилити їх акціями політичної непокори, щоб домогтися кардинальних змін чи її повного руйнування¹.

Аналіз ідей Дж. Шарпа та С. Манна дає можливість зробити висновок, що практична реалізація технології керованого хаосу зводиться до наступних дій: по-перше, об'єднання в потрібний момент і на необхідний період розрізнених політичних сил, які виступають проти існуючого законного уряду; по-друге, підриг упевненості лідерів країни у своїх силах і в лояльності силових структур; по-третє, пряма дестабілізація ситуації в країні, заохочення настроїв протесту з залученням кримінальних елементів з метою посіяння паніки та недовіри до уряду; по-четверте, організація зміни влади шляхом військового заколоту, «демократичних» виборів або іншим шляхом².

На думку українського науковця Є. Рябініна, в сучасних умовах геополітика хаосу спирається, перш за все, на реально існуюче суспільне невдоволення в країні через відсутність нормальних каналів взаємодії по лінії «влада – суспільство», коли негативне самовідчуття населення викликає усвідомлений соціальний дискомфорт і нездатність влади функціонувати в колишньому режимі стає загальновизнаною в суспільстві. При цьому повинна існувати якась організаційна група, здатна впливати на внутрішньополітичний процес у цій країні. Для геополітичної експансії потрібен також певний соціальний шар або співтовариство, яке можна використовувати в якості «інкубатора революційних настроїв» (наприклад, «опозиційну інтелігенцію»). Ця спільнота повинна об'єктивно відіграти роль «п'ятої колони». Важливо взяти під контроль постійно діючі інформаційно-комунікаційні канали, за якими ці ідеї можна ефективно ретранслювати назовні³.

¹Шарп Д. От диктатуры к демократии. Концептуальные основы освобождения. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://psyfactor.org/lib/sharp.htm>

²Теория управляемого хаоса. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://telegrafua.com/world/14364/>

³Рябінін Є. Концепція керованого хаосу в контексті побудови сучасного світового порядку // Зовнішні справи. - 2013. - № 11. - С. 32-37

Шляхом детального аналізу даної технології неважко виявити одну суттєву закономірність: останні масштабні регіональні кризи, зокрема події Арабської весни 2010-2011 р.р. та т.з. «кольорові революції» мають всі ознаки ланок одного ззовні спланованого ланцюга та повністю вписуються в геополітичну теорію керованого хаосу. Проте для цілей нашого дослідження цікавим є інший факт. Випадково чи ні, всі ознаки застосування технології керованого хаосу має криза в Україні, що почалась в листопаді 2013 року та триває до нині.

В геополітичному плані Україна – це важлива геостратегічна територія. Про істинність даного твердження свідчать особливості її географічного положення, історичний розвиток, в ході якого територія сучасної України часто виступала «ласим шматком» для геополітично амбітних держав, концепції видатних теоретиків геополітики, в яких території України відведена особлива геостратегічна роль.

Особлива цінність геополітичного простору України зумовлена багатьма чинниками:

По-перше, за географічними особливостями Україна лежить на перехресті різновекторних геополітичних інтересів у безпосередній зоні суперечливого стратегічного трикутника «США-ЄС-Росія». Тобто, Україна є проміжним, санітарним кордоном, або «буферною зоною» простору між західною і російсько-євразійською цивілізаціями. Для Європи східні кордони України є лінією розлому між Європою і Росією, а Росія вбачає в західних кордонах України лінію розлому між НАТО та СНД;

По-друге, не менш важливим є той факт, що Україна знаходиться на межі двох геополітичних «потуг», двох у багатьох аспектах самодостатніх і водночас потенційно конфліктних, як це доводить багатовікова історія, цивілізацій;

По-третє, український простір є транзитним. Дана особливість є системною - якщо в період Київської Русі основні потоки проходили з

Півночі на Південь «Із варяг у греки», то в наш час основні транспортні шляхи, що йдуть через Україну, функціонують в широтному напрямку зі Сходу на Захід і навпаки;

По-четверте, Україна має вихід до Чорного моря, що обумовлює цінність українських портових потужностей для Євразії, в той же самий час, в економічній площині даний фактор робить Київ конкурентом східних окраїн (Румунія) Великого європейського простору¹;

По-п'яте, Україна є територією, де стикаються інтереси головних геополітичних гравців, кожен з яких прагне зробити територію зоною свого політичного впливу.

Особливу геополітичну цінність території в межах якої знаходиться сучасна Україна відзначали у своїх працях видатні теоретики геополітичної науки, серед яких зокрема представники «атлантичної» геополітики Х. Маккіндер та Зб.Бжезинський.

Харальд Маккіндер, один з найбільш видатних геополітиків, на початку цього століття став ініціатором дискусії, після якої з'явилася його концепція євразійської «опорної території», а пізніше - концепція «серцевини» (хартленда) Центральної та Східної Європи як життєво важливого плацдарму для здобуття домінування над континентом. Він популяризував свою концепцію «серцевини землі» знаменитим афоризмом:

«Той, хто править Східною Європою, володіє Серцем землі;

Той, хто править Серцем землі, володіє Світовим Островом (Євразією);

Той, хто править Світовим Островом, володіє світом»²

В основі геополітичних концепцій З. Бжезинського, лежить поділ держав на дві категорії - геостратегічних дійових осіб та геополітичних центрів. Геостратегічними дійовими особами, за Бжезинським, є держави, які

¹Адыгезалов Т. Украина в современных геополитических измирениях. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://sibac.info/2009-07-01-10-21-16/8493-2013-07-25-07-27-37>

²Х. Маккіндер. Демократические идеалы и реальность. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.politstudies.ru/files/File/2011/2/12.pdf>

мають здатність і національну волю здійснювати владу чи впливати за межами власних кордонів, з тим, щоб змінити - до ступеня, коли це в інтересах Америки, - існуюче геополітичне положення. У той же час інша категорія - геополітичні центри - це держави, чиє значення впливає не з сили та мотивації, а скоріше з їх важливого положення та наслідків їх потенційної уразливості для дій з боку геостратегічних дійових осіб. Бжезинський характеризує геополітичні центри наступним чином: «Найчастіше геополітичні центри обумовлюються своїм географічним положенням, яке в деяких випадках забезпечує їм особливу роль в плані контролю доступу до важливих районів, або ж можливості відмови важливим геостратегічним дійовим особам в отриманні ресурсів. У деяких випадках геополітичний центр може грати роль оборонного щита для значимої держави або навіть регіону. Іноді саме існування геополітичного центру, можна сказати, має дуже серйозні політичні та культурні наслідки для більш активних сусідніх геостратегічних гравців»¹.

До числа таких геополітичних центрів, тобто до держав, з слабким рівнем геополітичної суб'єктності, та, разом з тим, з високою геостратегічною цінністю, Бжезинський відносить і Україну.

Таким чином, вагоме геополітичне значення України, відзначене зокрема в працях фактично теоретиків зовнішньої політики США, робить Українську державу геополітичною ціллю та предметом протиборства ключових світових гравців.

¹Бжезинский З. Великая шахматная доска. Господство Америки и его геостратегические императивы. — М.: «Международные отношения», 1999. — С. 54

1.2. Стан наукової розробки та аналіз джерельної бази

Специфіка теми «Боротьба за Україну зовнішньополітичних гравців в умовах внутрішньої кризи (листопад 2013 р. – травень 2015 р.)» полягає в тому, що дана тема охоплює найбільш актуальні події, що відбулися всього на всього за останні півтора роки. Відповідно, дана проблематика не те що не є достатньо вивченою, вона взагалі не піддана ґрунтовному науковому дослідженню, як такому. Саме тому, авторитетних наукових джерел та тематичної літератури для написання роботи по даній темі, фактично немає. Дана обставина зумовила відведення більшої уваги аналітичному викладенню матеріалу, що здебільшого базується на ресурсах інформаційного та публіцистичного характеру.

Джерельну базу роботи складає доволі велика кількість літератури, яку умовно можна розділити на кілька тематичних блоків.

1. Перш за все, це праці відомих теоретиків геополітики Зб. Бжезинського¹ та Х. Маккіндера², дослідників теорії непрямих геополітичних дій Б.Г. Ліддел Гарта³, І. Шаміна⁴, Є. Логінова, засновника концепції «мякої сили» Д. Найя⁵, теоретиків мережево-центричної війни А. Себровські, Дж. Гарстка⁶, Дж. Джонсона, основоположників теорії керованого хаосу С. Манна та Дж. Шарпа. Концептуальні розробки даних дослідників використовуються в частині розгляду теоретичних основ та методики досягнення геополітичних цілей. В роботі проводиться аналіз відповідних геополітичних концептів, при якому зроблено посилання на відомі праці, серед яких «Велика шахівниця» Зб. Бжезинського, «Демократичні ідеали та реальність» Х. Маккіндера, «Стратегія непрямих дій» Б.Х. Ліддела Гарта, «Мяка сила. Способи досягнення успіху у світовій політиці» Дж. Ная, «Від диктатури до демократії. Концептуальні основи звільнення» Дж. Шарпа, «Теорія керованого хаосу та стратегічне мислення» С. Манна та ін.

2. Другий блок джерельної бази нашої роботи складають аналітичні статті відомих європейських аналітиків та публіцистів Т. Мейсана (Франція)

¹ Бжезинский З. Великая шахматная доска. Господство Америки и его геостратегические императивы. — М.: «Международные отношения», 1999. — 256 с.

²Х. Маккиндер. Демократические идеалы и реальность. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.politstudies.ru/files/File/2011/2/12.pdf>

³Лиддел Гарт Б.Х. Стратегия непрямых действий [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://militera.lib.ru/science/liddel_hart1/index.html

⁴Шамин И. Теоретическое содержание модели осуществления межгосударственного противоборства – Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского, 2011, №2 – 317 с.

⁵Nye Joseph S.. Soft Power. The Means to Success in World Politics. - New York: Public Affairs, 2004. - 192 p.

⁶Cebrowski, Arthur K. and John J. Garstka. Network-Centric Warfare. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.usni.org/magazines/proceedings/1998-01/network-centric-warfare-its-origin-and-future#sidebar> 1

(«Україна: Польща готувала путчистів за два місяці до перевороту»¹), А. Делль Валля (Франція) («Геополітичні корені української кризи та конфлікту Росії та Заходу»²), М. Блонде (Італія) («США планували встановити контроль над Кримом»³), аналітиків відомого французького інтернет-видання «АгогаVox» іранського журналіста С. Енамі («Крим – геополітична криза між Росією та Заходом»⁴), українських аналітиків І. Гужви та Д. Короткова («Майдан. Реконструкція»⁵) та ін.

З. Упродовж написання роботи ми ознайомилися із значним масивом статей і оглядових матеріалів українських дослідників, які здійснювали свої напрацювання в умовах розвитку події, що, безумовно, піднімає їх цінність, однак, формує певну засторогу щодо об'єктивності зроблених висновків у ситуації динамічної зміни. З-поміж таких дослідників, слід згадати Л.

1Meysan T. Ukraine : la Pologne avait formé les putschistes deux mois à l'avance. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.voltairenet.org/article183316.html>

2Les racines géopolitiques de la crise ukrainienne et de la brouille russo-occidentale. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.atlantico.fr/decryptage/racines-geopolitiques-crise-ukrainienne-et-brouille-russo-occidentale-alexandre-del-valle-1019912.html>

3Blondet. M. United States planned to gain control over Crimea to clean out the Russian Black Sea. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.phantomreport.com/united-states-planned-to-gain-control-over-crimea-to-clean-out-the-russian-black-sea-fleet>

4Енамі С. Крым — геополитический кризис между Россией и Западом. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://inosmi.ru/sngbaltia/20140325/218941874.html>

5Коротков Д., Гужва І. Майдан. Реконструкція. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://reporter.vesti-ukr.com/art/y2014/n41/11134-majdan-rekonstrukcija.html>

Чекаленко¹, О. Шаповалову², М. Єжеєва³, Д. Єфременко⁴, С. Желіховського⁵, К. Зарембо⁶, А. Соболева⁷, В. Конаха⁸, М. Паламарчук⁹ і В. Горбуліна¹⁰.

Відома українська дослідниця Л. Чекаленко, гостро реагує на протистояння зовнішніх акторів щодо України, наголошуючи, що, попри велику увагу до підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, до тексту Угоди не було включено положення про можливе майбутнє членство України в ЄС¹¹.

1 Чекаленко Л. Україна в колі еволюційних процесів розвитку / Л. Чекаленко // Зовнішні справи. – 2013. - № 12. – С. 20-23.

2 Шаповалова О. Ціна втраченого часу: післямова Вільнюського саміту / О. Шаповалова // Зовнішні справи. – 2013. - № 12. – С.15-19.

3 Єжеєв М. Російська ініціатива щодо створення Євразійського Союзу: оцінки та висновки для України / М. Єжеєв // Стратегічні пріоритети. – 2012. - № 3. – С.187-191.

4 Єфременко Д. Україна в новій геополітичній конфігурації / Д. Єфременко // Зовнішні справи. – 2013. - № 11. – С. 26-31.

5 Желіховський С. Американські конгресмени на захисті української політики / С. Желіховський // Зовнішні справи. – 2015. – № 3. – С.

6 Зарембо К. Роль України у європейській політиці безпеки в контексті відносин ЄС – Росія / К. Зарембо // Стратегічні пріоритети. – 2011. - № 4. – С.144-147.

7 Соболев А. Нова зовнішня політика Кремля на українському напрямку / А. Соболев // Стратегічні пріоритети. – 2014. - № 3. – С.14-22.

8 Конах В. Негативні інформаційно-психологічні впливи Російської Федерації проти України та можливі засоби протидії / В. Конах // Стратегічні пріоритети. – 2014. - № 3. – С.23-30.

9 Паламарчук М. Суперечності між безпекою владного режиму та безпекою особи в Україні як рушійна сила внутрішньополітичного конфлікту (листопад 2013 – лютий 2014 рр.) / М. Паламарчук // Стратегічні пріоритети. – 2014. - № 2. – С.5-10.

10 Горбулін В. «Гібридна війна» як ключовий інструмент російської геостратегії реваншу / В. Горбулін // Стратегічні пріоритети. – 2014. - № 4. – С.5-12.

11 Чекаленко Л. Україна в колі еволюційних процесів розвитку / Л. Чекаленко // Зовнішні справи. – 2013. - № 12. – С. 22.

4. Оскільки дана тема знаходиться лиш на початковому етапі наукового дослідження, в процесі написання більшої частини роботи, в якості джерел було використано статті з українських та європейських електронних ЗМІ та відео з мережі «Youtube». Зокрема джерелами для написання роботи виступили інформаційні інтернет-ресурси «Кореспондент», «Українська правда», «Уніан», «Дзеркало тижня», «УНН», «Тиждень» та інші українські та західні медіа-ресурси. Джерелами роботи також виступають відео з мережі «Youtube» серед яких зокрема відео важливих інтерв'ю політичних фігур, відео-розслідування, відео-уривки з телепередач, в яких висловлюється значима для цілей нашої роботи думка, відео-новини тощо.

5. Останній блок джерельної бази складають першоджерела. В якості першоджерел використано повідомлення з офіційних сайтів Верховної Ради України, Кабінету міністрів України, Адміністрації Президента України, Верховної Ради АР Крим, сайтів Президента РФ та Державної Думи Росії, сайтів Білого Дому та Державного департаменту США, сайту ООН та інших сайтів. До цього блоку також можна віднести і книгу «Україна на роздоріжжі»¹ авторства колишнього прем'єр-міністра України та безпосереднього учасника згадуваних в роботі подій М.Азарова. Написана в мемуарному стилі, книга М.Азарова проливає світло на деякі події, про які широкому загалу відомо дуже мало.

У цілому, джерельна база, яка за об'єктивними причинами здебільшого представлена електронними джерелами, дозволяє дослідити цю тему на достатньому науковому рівні.

¹Азаров М. Україна на перепутьє. Записки прем'єр-міністра – Москва: Вече, 2014. – 500 с.

РОЗДІЛ 2. Зовнішньополітична боротьба за Україну в умовах «Євромайдану» і «Революції» (листопад 2013 р. - лютий 2014 р.)

2.1. Зовнішні чинники внутрішньої кризи в Україні

Як свідчить досвід минулих масштабних революційних криз, виступи народних мас проти правлячого режиму так чи інакше завжди супроводжувались значною підтримкою з-за кордону. Напевне, важко буде назвати хоч одне народне повстання в сучасній світовій історії, яке б проходило без певного втручання конкретних іноземних держав або ж міжнародної спільноти загалом. І, як свідчить історія, це закономірність світової політики останнього століття. До прикладу, в 1936 році антивладний протест в Іспанії починався як революційний виступ певної частини населення проти «республіканців». З втручанням в революцію «зовнішніх елементів» (Німеччина, Італія, СРСР) антиурядовий путч перетворився в затяжну громадянську війну. З того часу пройшло майже 80 років, а установка держав на опосередковане чи безпосереднє втручання у внутрішні справи країн, шляхом організації революцій, їх підтримки чи протидії цим революційним рухам, існує по сьогоднішній день. Яскравий приклад – війна в Сирії. В 2011 році в Сирії почались масові акції протесту проти чинного президента Б. Асада і партії «Баас». В липні того ж року революційний протест переростає у відкриту збройну боротьбу, що поклала початок кровопролитній громадянській війні. Великою мірою, причиною такої трансформації й була відкрита підтримка сторін внутрішнього конфлікту іноземними державами. В матеріально-технічному відношенні антиурядові бойовики були підтримані Саудівською Аравією, Катаром, Туреччиною, США та деякими іншими державами, уряд Сирії - Іраном, Росією, КНДР і Венесуелою. Унаслідок значної участі іноземних держав, деякі експерти розглядають сирійський конфлікт як опосередковану війну.¹

¹Kane A. 6 major players who turned Syria into a proxy war nightmare. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.salon.com/2013/09/06/these_6_players_made_syria_a_proxy_war_partner/

Отже, підтримка (чи навіть організація) революцій іноземними країнами в одній окремо взятій державі – це один з дієвих прийомів боротьби «за цю державу», за залучення її до своєї зони впливу, за перетворення досі ворожої або нейтральної держави в політичного союзника чи навіть, сателіта. Істинність цього твердження давно доведена історією. В окремо взятих революціях часто простежувалися інтереси іноземного суб'єкта. І дуже часто, ці інтереси робили вирішальний вплив на долю цілої країни. Якою б була Росія без німецьких грошей виділених на жовтневу революцію 1917 року? Чи була б Іспанія фашистсько-авторитарною державою, без втручання в громадянську війну Німеччини та Італії? Тому, в цій роботі, і в цьому конкретному розділі ми виходитимемо з тези: всі сучасні революції так чи інакше відбуваються не без втручання (військове, інформаційне, дипломатична, матеріальна та інша підтримка однієї зі сторін тощо) іноземних суб'єктів, які зацікавлені в тих чи інших результатах революції.

Після приходу до влади в Україні Віктора Януковича в 2010 році, нова влада взяла курс на багатовекторність у зовнішній політиці. Це означало, що Україна, яка за президентства В. Ющенка традиційно вважалась прозахідною державою, змінює загальний напрям своєї зовнішньої політики, намагаючись однаково розвивати дружні відносини і з Заходом і з Росією. Про націленість на політику багатовекторності свідчать перші кроки нової влади. Президент домовився з Росією про знижку на газ, а із Заходом - про нову кредитну лінію МВФ. У сукупності це врятувало країну від дефолту за кредитами, яких набрав колишній уряд. Аналіз ключових положень ініційованого новою владою Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 1 липня 2010 р. (в першій редакції)¹ також дає підстави для висновку, що разом з задекларованим курсом на євроінтеграцію, нова влада ставила собі за мету

¹ Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» № 2411-VI від 01.07.2010. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>

підтримання однаково дружніх відносин із Сходом (Росія, Китай та країни СНД) та Заходом (США та ЄС).

Проте вже до кінця 2010 року ситуація погіршилася. Баланс сил у Східній Європі став змінюватися на користь Росії. Остання змогла швидко вийти з кризи завдяки зростанню цін на енергоносії, в той час як глобальний Захід (США і ЄС) слабшав під вантажем внутрішніх проблем. Особливо це стосується Європейського союзу, який зіткнувся з фінансовим крахом Греції, погіршенням ситуації в Іспанії та Італії, а також з економічними проблемами в країнах Східної Європи, на утримання яких гроші стали закінчуватися. При такому розкладі Україна все більше потрапляла в орбіту економічного тяжіння Росії¹.

В таких умовах виникнення підстав для боротьби за вплив на Україну з боку Заходу та Росії є закономірним. Зважаючи на географічне положення України, її роль в регіональній та світовій політиці, а також інтереси іноземних держав, політика, запроваджена Януковичем не могла продовжуватись довго. Тому, на наш погляд, вже з 2010 року і Захід і Росія розпочали кожен свою «боротьбу» за Україну.

21 листопада 2013 року – день початку Євромайдану – спочатку мирного, а пізніше революційного протесту, що розпочався як реакція на рішення Кабінету Міністрів України про призупинення процесу підготовки до підписання Угоди про асоціацію між Україною та Євросоюзом. Пізніше протестні акції набули масового характеру, що в кінці-кінців привело до гострого збройного протистояння між мітингувальниками та співробітниками силових структур. В січні-лютому революція досягає найвищого градусу напруги. Протистояння набуло жорсткого характеру. Фінальним і найбільш драматичним етапом революції стали події у Києві 18-20 лютого, в ході яких загинуло більше сотні протестувальників і кілька тисяч було травмовано². 22

¹Коротков Д., Гужва І. Майдан. Реконструкція. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://reporter.vesti-ukr.com/art/y2014/n41/11134-majdan-rekonstrukcija.html#.VQ_u2PysUq8

²Євромайдан. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Євромайдан>

лютого о 17 годині 11 хвилин Верховна Рада України 328-ма голосами народних депутатів підтримала Постанову про усунення Віктора Януковича (який на той час залишив Київ і перебував у Харкові) з посади Президента України, аргументуючи таке рішення самоусуненням Януковича від виконання своїх обов'язків, та призначила позачергові вибори Президента України на 25 травня 2014 року¹.

Наше завдання полягає в дослідженні об'єктивних передумов внутрішньої кризи в Україні та аналізі зовнішнього впливу (відносини й риторика Заходу та Росії) на ситуацію в країні в докризовий період. Адже окремі події в домайданий період, дають ґрунтовні підстави вважати, що боротьба за Україну розпочалась зовсім не з початком Євромайдану. Скоріше Євромайдан і Революція – це пік цієї самої боротьби, її закономірний прояв. Адже для того, щоб вести активну боротьбу за країну, як потенційну зону впливу необхідно закласти певний фундамент. Фундамент боротьби за Україну, закладався протягом досить довгого часу до листопаду 2013 року. Для більш наочної ілюстрації, проаналізуємо політичну активність «суб'єктів боротьби» (Росії та Заходу) в 2010-му – першій половині 2013 року.

Певні прояви боротьби Росії за Україну беруть свій початок ще з 2010 року. В чому власне, полягає практична мета цієї «боротьби»? Очевидно - в залученні України до російської сфери впливу, шляхом приєднання України до євразійських інтеграційних процесів. Тому, всі зусилля в російській боротьбі в період з 2010 по 2013 рік, були спрямовані на досягнення саме цієї мети. Підтвердженням цьому була політична, дипломатична та економічна стратегія Кремля у будівництві відносин з Києвом.

В цілому, можна виокремити три типи стратегій боротьби Росії за Україну, які в період з лютого 2010 р. по листопад 2013 р. застосовувались російською владою:

¹ Верховна Рада усунула Януковича, вибори призначено на 25 травня. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/25273616.html>

- 1) стратегія переконання (лютий 2010 р.– початок 2013 р.)
- 2) стратегія торгівельних війн (весна-осінь 2013 року)
- 3) стратегія ультиматумів (вересень-листопад 2013 року)

Після обрання президентом України Віктора Януковича в російських владних колах одразу заговорили про приєднання України до інтеграційних утворень євразійського простору. 5 березня 2010 року В. Янукович здійснив свій перший візит у Москву. На першій офіційній зустрічі глав держав президент Росії Д. Медведєв висловив сподівання на те, що стосунки між Росією і Україною значно покращаться: «Я сподіваюсь, що та «чорна смуга», яка була у стосунках між Україною та Російською Федерацією, з вашим приходом і вашою роботою на посаді Президента, буде перервана».¹

Під час візиту піднімався ряд важливих питань, що стосувалися майбутньої співпраці двох держав. Очевидно, піднімалось питання й про інтеграцію України в євразійські економічні утворення. Зокрема, після зустрічі з Президентом України прем'єр-міністр Росії В. Путін запропонував Україні вступити до Митного союзу. «Вступайте до Митного союзу», - сказав він за підсумками зустрічі з Януковичем на його пропозицію провести «крутий поворот» у відносинах України і Росії².

«Одне з дуже чутливих питань (передвиборної компанії) було питання українсько-російських відносин, причому не тільки в економічній сфері, але і в гуманітарній», - сказав зі свого боку В. Янукович. При цьому він додав: «і внутрішня, і зовнішня політика України буде серйозно скоригована».³

Вже 6 березня Янукович заявив наступне: «Ми дуже сильно відстали від цього процесу (створення ЄЕП), об'єктивно потрібно сказати. Крім того,

¹Відвідини Януковичем Москви – візит великих обіцянок. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/1975921.html>

²Путін зустрівся з Януковичем: Вступайте до Митного союзу. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/business/1054054-putin-zustrivsyaz-yanukovichem-vstupajte-do-mitnogo-soyuzu-onovleno>

³Там само

Україна стала членом СОТ, тому сьогодні входження України в цей простір можливе тільки на умовах СОТ. Ми хочемо, щоб якомога швидше наші партнери увійшли до СОТ»¹.

Власне, позиція української влади, заявлена на цій першій зустрічі керівництва Росії та України в наступні роки (до 2013 р.) не зазнала жодних змін. 1 липня 2010 року з ініціативи президента України Верховна Рада прийняла Закон «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», за яким одним з головних завдань зовнішньої політики України було визначено забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в Європейському Союзі². Тобто вже на початку свого правління, нова українська влада, закріпивши на законодавчому рівні чітку спрямованість на євроінтеграцію України, дала прямий і однозначний сигнал Росії, що спроби залучення Києва до інтеграційних процесів на Євразійському просторі є безперспективними. Тож, фактично, закон від 1 липня 2010 р. – це остаточний політичний вибір України не на користь Росії.

Проте, боротьба за Україну попри всі декларативні заяви української влади, лише посилилася. Москва намагалася «утримати» Україну як шляхом аргументованих переконань (постійні візити радника президента РФ Глазьева до Києва з «рекламою» Митного союзу) та економічних заохочень (обіцянки щодо знижки ціни на газ та перспектив надання російських кредитів), так і шляхом цілеспрямованого економічного та політичного тиску. Росія дедалі жорсткіше натякала Україні про необхідність приєднання до Митного союзу. Ще восени 2010 року Києву поставили жорстку умову: на будь-які поступки

1В.Янукович: Вхождение Украины в ЕЭП возможно только на условиях ВТО. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.rbc.ua/rus/news/v_yanukovich_vhozhdzenie_ukrainy_v_eep_vozmozhno_tolko_na_usloviyah_vto_07032010

2Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» № 2411-VI від 01.07.2010. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>

(в тому числі і по ціні на газ, яка знову почала швидко зростати) Росія буде йти тільки в обмін на вступ України в створюваний Митний союз³.

З часом така риторика переросла в практичні дії Росії по залученню України в МС. Так 2013 рік став роком найбільшої напруги в економічних відносинах Росії та України за весь час перебування Януковича при владі. За цей рік Росія розв'язала кілька серйозних торговельних воєн проти України, піком яких була серпнева криза, коли Росія, демонструючи можливі наслідки введення в дію Угоди про асоціацію з ЄС, на декілька днів повністю заборонила експорт українських товарів на свій ринок, що призвело до колосальних збитків українських підприємств.

Загальна динаміка «торговельних воєн» між Україною та Росією за 2013 рік.

23 січня. Рахунок від «Газпрому» на 7 млрд дол. За недобір газу. Пізніше «Нафтогаз» довів юридичну необґрунтованість претензій.

16 липня. Скасування квот на безмитну поставку українських труб до Росії. На друге півріччя вводиться податок для українських виробників 18,9-37,8%.

31 липня. Зупинка постачання всіх видів кондитерських виробів компанії «Roshen» в Росію. Формальними причинами стали нібито виявлений в шоколаді канцероген і невідповідність етикеток російським стандартам.

14 серпня. Всі товари українських експортерів, поставлені до Росії були внесені до переліку ризикових. Почалася тижнева «митна війна» з блокуванням українських товарів до Росії.

1 вересня. Введений утилізаційний збір на всю продукцію українського автопрому. Ціна вітчизняних автомобілів на російському ринку зросла в середньому на 20 тис. рублів (4990 грн).

3 вересня. Радник президента РФ Сергій Глазьев озвучив ціну на газ для України в 166 дол. у разі приєднання до Митного союзу.

³ Коротков Д., Гужва І. Майдан. Реконструкція. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://reporter.vesti-ukr.com/art/y2014/n41/11134-majdan-rekonstrukcija.html#.VQ_u2PysUq8

4 вересня. Міноборони Росії офіційно відмовилося від оренди кримського військового полігону «НИТКА». Від цього Україна втратила 0,7 млн дол. на рік. Ощадбанк Росії опублікував прогноз про катастрофічну ситуацію в банківському секторі України і обвалі гривні до кінця року.

9 вересня. Радник Путіна щодо МС Сергій Глаз'єв передрік крах української економіки і дефолт в найближчі два-три місяці.

29 вересня. З цієї дати український фарфор, 90% якого експортується в Росію, потрапляє під спеціальне мито і стає неконкурентоспроможним¹.

Загальні втрати від «торгівельних війн» з Росією, за даними Кабінету Міністрів України, станом на кінець вересня 2013 року досягли 3 мільярдів гривень². Торгівельні збитки України на російському ринку в грудні того ж року з урахуванням вартості непоставленої продукції склали вже 4,2 млрд. доларів³.

Пізніше російська влада дещо скоригувала власну стратегію. Економічний тиск було замінено тиском політичним, що виражався у формі цілком конкретного ультиматуму українській владі – «підписуєте Угоду про асоціацію - ми закриваємо ринок для українських товарів».

З наближенням саміту у Вільнюсі, де планувалось підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, від найвищих посадових осіб РФ дедалі частіше почали лунати заяви про те, що з підписанням Україною Договору про асоціацію, яка передбачає запровадження зони вільної торгівлі між Україною та ЄС, Росія змушена буде запровадити відповідні санкції на товари з України оскільки з існуванням аналогічної ЗВТ з країнами Митного Союзу,

¹Хроника торговых войн. Как Россия принуждает Украину к дружбе. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.aif.ua/politic/965575>

²Там само

³Скільки збитків завдали Україні російські торгові війни. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua-ekonomist.com/4676-sklki-zbitkv-zavdali-ukrayin-rosysk-torgov-vyni.html>

європейські товари з'являтимуться на російському ринку без митного обмеження.

24 жовтня 2013 року на прес-конференції, присвяченій підсумкам саміту ЄврАзЕС в Мінську (в якому брав участь і президент України) президент Росії заявив про неможливість участі України в Митному союзі після підписання Договору про асоціацію з ЄС. Таку позицію В. Путін пояснив тим, що в рамках Асоціації передбачається створення зони вільної торгівлі між ЄС і Україною, у зв'язку з чим Україна бере на себе зобов'язання впровадити на своїй території торгові правила ЄС. «Приблизно з десяти тисяч імпорتنих митних тарифів 7666 тарифів Україні доведеться обнулити з моменту вступу цієї угоди в силу, що має статися вже в лютому наступного року», - сказав Путін¹.

Президент РФ підкреслив, що через кілька років «розкриття українського ринку (для європейських товарів) складе 98,5%», що, на його думку, небезпечно і неприйнятно для російської економіки на сьогоденішньому етапі її розвитку².

На цьому ж саміті 24 жовтня 2013 р. президенти країн Митного союзу надали Раді Євразійської економічної комісії право ввести єдиний митний тариф для третіх країн у разі, якщо входження цих країн, зокрема й України, до інших торгових альянсів спровокує зростання імпорту в країни МС.³ Таке рішення не створювало надії на перспективу подальших тісних торговельних відносин між Україною та країнами Митного союзу, торгівля з якими була основою загального товарообороту України.

1Путин: присоединение Украины к ТС в случае подписания СА невозможно. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://korrespondent.net/ukraine/politics/1618806-putin-prisoedinenie-ukrainy-k-ts-v-sluchae-podpisanija-sa-nevozmozhno>

2Путин: присоединение Украины к ТС в случае подписания СА невозможно. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://korrespondent.net/ukraine/politics/1618806-putin-prisoedinenie-ukrainy-k-ts-v-sluchae-podpisanija-sa-nevozmozhno>

3Правители стран Таможенного союза одобрили единое наказание для «европейской» Украины. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://korrespondent.net/business/economics/1619053-praviteli-stran-tamozhennogo-soyuza-odobrili-edinoe-nakazanie-dlya-evropejskoj-ukrainy>

Таким чином відносини між Україною та Російською Федерацією безпосередньо перед початком Євромайдану в Києві були досить напруженими і навіть відверто конфронтаційними. В цілому картина виглядала так, що боротьба Росії за Україну не приносила якогось результату. Україна на всіх парах рухалась «в Європу», а українська влада станом на початок листопаду 2013 року готувалась до підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом.

Позиція Сполучених Штатів Америки та Європейського союзу перед початком Євромайдану в Україні зводилась до повної підтримки євроінтеграційного руху України. Хоча, говорячи про повну підтримку європейського вектору розвитку України, слід зауважити, що в цілому Захід не підтримував актуальну українську владу. На Заході В. Янукович завжди вважався проросійським президентом. До того ж, в 2004 році і США і ЄС надали повну політичну підтримку супернику Януковича на виборах В. Ющенку. Помаранчева революція 2004 року виробила негативне реноме В. Януковича на Заході. Отже, в 2010 році до влади в Україні прийшов не прозахідний президент, і хоч Янукович робив серйозні кроки для побудови нормальних відносин з Заходом, (про що хоча б свідчить той факт, що перший свій візит в статусі глави держави він здійснив до Брюсселю) ярлик проросійського президента так і залишився закріплений за Януковичем до кінця його президентства.

Боротьба за Україну з боку Заходу, як, власне, і з боку Росії велася задовго до подій на Майдані. Але на відміну від російської влади, керівництво США та ЄС не застосовували методів відкритого політичного чи економічного тиску. І цей факт робить доволі проблематичним аргументоване доведення існування боротьби за Україну, розгорнуту Заходом. І такий стан речей, по суті, є закономірним. Адже ніхто з високопосадовців країн Заходу не виступив би з заявою про те, що ціллю тієї чи іншої держави чи групи держав є перетворення України на зону свого впливу. Тим не менше, відсутність подібних заяв, або ж наявність суто політичної підтримки

прозахідному вектору розвитку України не означають, що боротьби за Україну з боку Заходу не було. Боротьба ця все ж велась, але на відміну від Росії, Захід вів більш латентну боротьбу. На це вказують факти.

І тут слід розмежувати учасників боротьби. Адже що є головною рушійною силою ведення боротьби за країну? Без сумніву, це інтереси держави(-в) в даній країні. Інтереси США та ЄС в Україні суттєво відрізнялись. Інтерес США мав суто політичний характер, натомість інтерес ЄС – в першу чергу економічний.

31 січня 2015 року президент США Барак Обама в ексклюзивному інтерв'ю каналу CNN, відповідаючи на запитання журналіста про стан відносин США з Росією заявив наступне: «...Але після того, як пан Путін прийняв це рішення щодо Криму і України, не тому що в нього була якась велика стратегія, а, по суті, тому що його застали зненацька протести на Майдані, а також втеча Януковича після того, як ми виступили посередником в переході влади на Україні... З тих пір ця його імпровізація все далі заводила Путіна в ситуацію, яка представляє собою порушення міжнародного права..»¹

Президент США заявляє, що перехід влади в Україні відбувся за посередництвом Сполучених Штатів. Ця доволі неочікувана, можна навіть сказати сенсаційна заява очільника Білого дому викликає низку питань. І головне з них – а в чому ж полягало посередництво США при зміні влади в Україні? Адже загальноприйнятою була думка, що влада в Україні змінилась революційним шляхом без будь яких посередників. Власне, ситуація, яка склалася в лютому 2014 року не вимагала посередництва. Та й чи можливе посередництво в ситуації, коли влада змінилась фактично за один день (22 лютого)? Заява Обами – це свідчення того, що США, як мінімум, не тримались осторонь ситуації, яка склалася в Україні.

Тезу про опосередковане втручання США у внутрішні справи України під час подій Євромайдану прямо доводить зміст телефонної розмови посла

¹Obama on Russian relations. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://edition.cnn.com/videos/tv/2015/01/31/exp-gps-obama-sot-putin.cnn>

США в Україні Джефрі Пайета з помічником Держсекретаря США Вікторією Нуланд. Фрагменти розмови потрапили в мережу 6 лютого 2014 року. Про її автентичність, свідчить той факт, що В. Нуланд сама визнала, що така розмова була і вибачилася за свої слова на адресу Європейського союзу¹. Зі змісту розмови можна зрозуміти, що американські посадовці мали вплив на тодішню українську опозицію і розробляли власну стратегію діяльності в Україні².

Слова посла про те що «ми (ми це США) у грі», легка невимущена розмова про майбутній український уряд та рішення по ходу розмови про те, що одному з лідерів опозиції не треба бути в уряді – це яскраве свідчення політичної присутності та боротьби США за вплив в Україні.

Крім того, з часу закінчення революції в Україні з боку європейських та деяких вітчизняних ЗМІ, ряду авторитетних та незалежних експертів, громадських діячів та політиків на адресу США дедалі частіше лунали звинувачення в прямому втручанні у внутрішні справи України до та під час революції.

Так в кінці січня 2015 року, авторитетне французьке видання «AgoraVox», опублікувало власне розслідування мотивів внутрішньої кризи в Україні, а також можливих геополітичних вигод для суб'єктів, які на думку журналістів причетні до організації цієї кризи. Кореспонденти «AgoraVox» категоричні у своїх судженнях.

¹Нуланд извинилась перед ЕС за грубость в телефонном разговоре. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://rian.com.ua/world_news/20140207/340041109.html

²Секретный разговор Нуланд с Пайеттом об Украине. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://kp.ua/politics/437445-sekretnyi-razghovor-nuland-s-paiettom-ob-ukrayne-pust-klychko-ostaetsia-vne-yhry>

«Немає жодних сумнівів, що все, що відбувається на Україні відповідає сценарію, холоднокровно розробленому за місяці до початку конфлікту...»¹ - саме так виглядає ключовий висновок «AgoraVox».

За результатами розслідування, журналісти видання приходять до висновку що все, що відбувається в Україні з листопада 2013 року – це спланований наступ Заходу на Росію, з метою її міжнародної ізоляції, а Україна – це інструмент тиску на РФ. У статті наводяться конкретні докази та аргументи, до яких ми ще повернемося пізніше.

Думку про те, що Захід і безпосередньо США були суб'єктами впливу на революцію в Україні підтверджує й аналіз колишнього співробітника розвідки США (ЦРУ) Скота Рікарда. В одному з ефірів міжнародного телеканалу «Press-tv» Рікард заявив, що США та Євросоюз готували Євромайдан декілька років.

Витяг з інтерв'ю Рікарда:

«Ситуація на Україні розвивається під дудку Сполучених Штатів вже досить давно. Протягом декількох років Захід розігрує сценарій, за яким готувалося, як вони його називають, «повстання». Його зрежисував Захід. Причини ж цих подій чисто економічні та геополітичні. Захід намагався втягнути Україну, як і інші колишні радянські республіки, в НАТО. У той же час їх намагалися зробити і частиною Європейського союзу»².

Така доволі різка заява экс-співробітника ЦРУ наводить на певні роздуми. Заява більше голослівна. Рікард не опирається на докази. Це просто експертна думка людини, яка пропрацювала в системі американської розвідки. З іншого боку, у своєму інтерв'ю Рікард навіть називає імена тих, хто на його думку, вкладав гроші в українську революцію: це П. Омідьяр,

¹Le couvercle de la marmite commence à sautiller. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.agoravox.fr/tribune-libre/article/le-couvercle-de-la-marmite-162898>

²US orchestrated overthrow in Ukraine: Analyst. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.presstv.ir/detail/2014/03/03/353030/us-orchestrated-overthrow-in-ukraine/>

засновник сайту «eBay», а також Дж. Сорос¹. Якщо экс-співробітник ЦРУ оперує іменами, це означає, що все сказане ним важко назвати лише особистою, нічим не підкріпленою думкою.

В процесі боротьби Заходу за Україну, принаймні на рівні здогадок деяких європейських ЗМІ, простежується й польський слід. В березні 2014 року польську пресу сполошила стаття журналіста Марека Мішчука, опублікована в 13-му номері щотижневика «Nie»². Матеріал спричинив справжній політичний скандал в Польщі та викликав широкий резонанс. В статті, посилаючись на власне джерело – розповідь українця Володимира, та опираючись на власне розслідування, детально описане в статті, автор стверджує, що за два місяці до початку Євромайдану в Києві, у Варшаву, на запрошення Міністерства закордонних справ Республіки Польща, приїжджає майже сотня молодих людей з України, або, як їх називає автор - «86 бойовиків тоді ще підготовлюваного Євромайдану»³. Приїзд цей мав місце в рамках співпраці між Київським національним технічним університетом та Варшавським політехнічним університетом. Переказуючи розповідь свого інформатора, автор пише, що ніякого відношення до університету українські гості не мали. З Варшави молодиків одразу відправили до невеликого містечка Легіново, де, за словами інформатора, в місцевому поліцейському навчальному центрі вони проходили спеціальну підготовку. В один з днів їх перебування в навчальному центрі, до них приїжджали вболівальники футбольного клубу Легія.

Далі Марек Мішчук описує власні спроби верифікації отриманої інформації. Він звертається в бюро речника МЗС Польщі, де без пояснення

¹Там само

²Tajemnica stanu tajemnica Majdanu. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://nie.com.pl/archiwum/tajemnica-stanu-tajemnica-majdanu/>

³Там само

причини не отримує жодної інформації про студентський обмін між університетами Києва та Варшави, здійснює телефонний дзвінок до речника польського уряду, яка «не захотіла дискутувати на тему безглузвих пліток»¹. В пошуках хоч якоїсь інформації автор зустрічається з мером Легінова, який підтверджує приїзд української делегації у вересні 2013 року. За словами мера, МЗС Польщі подало даний приїзд як візит потенційних інвесторів.

Потім був візит журналіста в поліцейський навчальний центр, де дивним чином був відсутній не тільки керівник, а і всі його заступники. Підтвердження версії інформатора автор знайшов тільки в словах продавчині місцевого магазину, яка розповіла про молодих українців спортивної тілобудови, які часто були клієнтами її магазину. Частково слова інформатора Володимира були підтвержені одним з лідерів організації фанатів Легії, який підтвердив факт запрошення членів їх організації на зустріч з українцями, що перебували в навчальному центрі.

Отже, з достатньо аргументованої статті польського журналіста робимо наступні висновки:

- безпосередньо перед початком Євромайдану Міністерство закордонних справ Польщі запрошує 86-х українців, нібито студентів (декому з «молодих» людей було по 40 років) на навчання у Варшаву в рамках міжуніверситетської співпраці;
- т.з. студенти поселяються не у Варшаві, де мало б проходити їхнє навчання, а в маленькому містечку Легіново, на території поліцейського навчального центру;
- жодної інформації про запрошення і навчання українських студентів у Варшаві МЗС Польщі не надає. При цьому, уповноважені представники МЗС не заперечують факту приїзду українських студентів до Варшави у вересні 2013 року, проте в деталі вони не вдаються. Відсутня будь-яка інформація про дану подію і на

¹Tajemnica stanu tajemnica Majdanu. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://nie.com.pl/archiwum/tajemnica-stanu-tajemnica-majdanu/>

офіційному сайті МЗС Польщі. Натомість інформація про інші подібні пропозиції МЗС щодо навчання для українців на сайті розміщена (наприклад новина від 21 листопада 2014 року про стипендії для студентів з країн «Східного партнерства»¹);

- керівництво Легінова підтверджує факт приїзду в місто українців, проте описує таку «акцію» як приїзд потенційних інвесторів,
- лідери фанатського руху ФК Легія підтверджують, факт їх запрошення до поліцейського навчального центру з метою проведення бесіди з українцями.

Невдовзі Міністерство закордонних справ Польщі, на своїй офіційній веб-сторінці розмістило спростування інформації, яку в своїй статті подав Марек Міщук. Речник МЗС Марчін Войчеховський категорично заяв, що всі тези статті, що стосуються діяльності міністерства в контексті кризи в Україні, а також всі цитати нібито працівників МЗС, які наводяться в статті є видуманими і не відповідають дійсності. Автор не звертався за інформацією до МЗС і не розмовляв з його співробітниками. В цілому, М. Войчеховський називає матеріал Міщучка «недолугим першоквітневим жартом»².

Від редакції «NIE» жодної реакції не послідувало. Проте у зв'язку з достатнім резонансом міжнародна неурядова організація Європейський центр геополітичноо аналізу (штаб-квартира в м. Щецин в Польщі) звернулася до Генерального прокурора Польщі Анджея Шеремета з заявою про розслідування факту підготовки українських «бойовиків» польською владою³.

¹Stypendia dla studentów z krajów Partnerstwa Wschodniego. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.msz.gov.pl/pl/p/msz_pl/aktualnosci/wiadomosci/stypendia_dla_studentow_z_krajow_partnerstwa_wschodniego

²Sprostowanie MSZ w związku z publikacją tygodnika „Nie” „Tajemnica stanu, tajemnica majdanu” z 28 marca-3 kwietnia 2014

[Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.msz.gov.pl/pl/p/msz_pl/aktualnosci/dla_mediow/sprostowania/sprostowanie_msz_w_zwiazku_z_publicacja_tygodnika_nie_tajemnica_stanu_tajemnica_majdanu

³Le Procureur général de Pologne saisi de la formation de Pravy Sector. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.voltairenet.org/article183402.html>

Станом на квітень 2015 року, жодних висновків чи будь-якої інформації про хід розслідування прокуратора Польщі не надала.

Проте на цьому історія з ймовірною участю польської влади в підготовці бойового крила Євромайдану не закінчилась. В квітні 2014 року відомий французький журналіст і політичний аналітик Тьєррі Мейсан опублікував статтю «Україна: Польща готувала путчистів за два місяці до перевороту»¹, в якій подав власний погляд на причетність Польщі до «підготовки» Євромайдану в Україні. Через 5 днів після опублікування статті, в якій автор робить посилання на польський тижневик «NIE», 22 квітня 2014 року Мейсан додатково подав інформацію про джерела свого розслідування, помістивши відповідне повідомлення в підзаголовок статті. Ось як виглядає це повідомлення.

«Ця стаття ґрунтується на повідомленнях від польської опозиції. Я зробив неправильно, цитуючи тижневик «NIE» в якості джерела, який опублікував статтю-імітацію, в якому правда була змішана з фантазією. Деталі, подані в газеті повинні бути перевірені. У будь-якому разі Генеральному Прокурору Польщі доручено розслідувати справу про тренувальний табір Правого сектора.

Тьєррі Мейсан 22 квітня 2014»²

У своїй статті Т. Мейсан доволі аргументовано описує роль України в планах Заходу та місце Польщі в реалізації цих планів, порівнює події в Україні з сирійською війною, аналізує політичну діяльність польських високо посадовців у минулому та проводить зв'язок між ними та теперішньою українською владою.

«Ці викриття (інформація з «NIE» та дані польської опозиції) дозволяють по-новому поглянути на резолюцію, прийняту на початку грудня

¹Meysan T. Ukraine : la Pologne avait formé les putschistes deux mois à l'avance. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.voltairenet.org/article183316.html>

²Там само

2013 польським Сеймом. Тоді парламент країни заявив про свою «повну солідарність з українськими громадянами, які прагнуть показати всьому світу рішучість забезпечити повне членство їхньої країни в Європейському Союзі». Варшавські депутати, звичайно, тоді не здогадувалися, що саме їхня країна заздалегідь підготувала багатьох з тих, хто в кінцевому підсумку і здійснив державний переворот у Києві.

Цей скандал ілюструє місце, яке НАТО відвело в українських справах Польщі. Роль Варшави можна порівняти з тією, що в сирійській кризі грає Туреччина. Скандальна місія була добровільно взята на себе проєвропейським урядом ліберала Д. Туска. Міністр закордонних справ Р. Сікорський був раніше ідейним натхненником інтеграції Польщі в НАТО.

Як член «Веймарського трикутника», Сікорський став одним із трьох представників Європейського Союзу, що вели переговори між президентом Віктором Януковичем та трьома основними лідерами Євромайдану. Переговори закінчилися 21 лютого 2014 р. угодою, яку тут же було зірвано. Причому, український президент, звичайно, не знав, що його польський колега по переговорах сам брав участь у підготовці бунтівників.

Що стосується іншого учасника підготовки бойовиків Майдану міністра внутрішніх справ і координатора спецслужб Польщі Бартломея Сенкевича (нащадка письменника Генрика Сенкевича), то він є одним із засновників нинішньої польської секретної служби - Управління державної охорони. Сенкевич також тривалий час був заступником директора національного дослідницького центру по Східній Європі та Балканам. Зокрема - по Україні та Туреччині. Цей інститут робить глибокий вплив на сприйняття Заходом поточних подій через його зв'язки з Фондом Карнегі.

Примітно, що за часів уряду Юлії Тимошенко (2007-2010) нинішній виконуючий обов'язки президента України Олександр Турчинов був головою Служби безпеки України і віце-прем'єром. У цій якості він щільно працював

з Д. Туском, Р. Сікорським (у той час - міністром оборони) і Б. Сенкевичем (у той час - директором компанії приватного розшуку «OTHAGO ASBS»)»¹.

На думку французького журналіста, немає жодних сумнівів у тому, що інформація про участь Польщі в підготовці бунтівників є правдивою. Ця думка й підсумовує статтю.

Особливої уваги варте й інше ймовірне джерело впливу Заходу, в контексті боротьби за Україну напередодні Євромайдану та Революції. На думку багатьох експертів, політологів та журналістів (в першу чергу європейських) «американський слід» в українській політичній кризі простежується в реалізації проекту під назвою Техкемп.

Про формальну суть цього проекту дізнаємося з офіційного сайту Техкемпу. Техкемп - це програма створена в рамках ініціативи Держдепартаменту США «Громадянське суспільство (CS) 2.0», яка залучає організації громадянського суспільства (ОГС) по всьому світу до нових та існуючих технологічних ресурсів для вирішення актуальних світових проблем і побудови цифрових потужностей².

На офіційному сайті посольства США в Україні, де міститься інформація про «ТехКемп.Київ» (в Києві відповідні заходи проводились двічі – у вересні 2012-го та в листопаді 2013 р.р.) знаходимо подібний опис цього проекту: техкемп - це програма в рамках ініціативи держсекретаря Гілларі Клінтон «Громадянське суспільство 2.0», спрямованої на допомогу технологічного товариства громадським організаціям по всьому світу, надаючи можливості, ресурси і підтримку у використанні найактуальнішої інформації і комунікаційних технологій для побудови їхньої цифрової потужності.

¹Ukraine : la Pologne avait formé les putschistes deux mois à l'avance. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.voltairenet.org/article183316.html>

²About TechCamp. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://techcampglobal.org/learn-about-techcamp.php>

«ТехКемп Київ» — це дводенна конференція, на якій представники громадських організацій і експерти у сфері технологій поділяться проблемами, з якими вони зіштовхуються, та проведуть мозковий штурм на тему технологій як засобу вирішення цих проблем¹.

Дуже перспективна програма, яка переслідує виключно благородну мету – тільки так можна охарактеризувати «Техкемп». Простими словами, суть цього проекту полягає в тому, що група американських спеціалістів в області ІТ приїжджають в різні країни світу і проводять конференції, семінари та практикуми, на яких вчать молодих людей ефективно використовувати сучасні інформаційні технології, в першу чергу – соціальні мережі. Мета таких навчань – розвиток громадянського суспільства.

В певній мірі сенс проведення техкемпів окреслив автор та координатор проекту Алек Росс. «За глобальною мережею головна роль у майбутньому, і це вже неминуче. А сенс Інтернет-революції у тому, що кожне суспільство самостійно говорить владі про свої сподівання» - висловився Росс. Вплив суспільства на владу шляхом «інтернет-революції» - ось одна з основних цілей проекту «Техкемп» на думку Росса.

«Техкемп» – це одна з форм здійснення кібер-дипломатії США. Ця, по суті нова форма дипломатії сьогодні є офіційно закріпленою в США, а її метою є «включення і використання нових платформ комунікації в 21-му столітті»². Саме реалізацією цілей американської кібер-дипломатії і займався старший радник держсекретаря США Алек Росс. Зупинимось на особі Алека Росса більш детально.

А. Росса називають другим після Стіва Джобса («піонера ери ІТ-технологій», одного із засновників корпорації «Apple») людиною в світі за вкладом у розвиток інноваційних технологій. Його кар'єра почалася досить

¹ТехКемп Київ 2012. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ukrainian.ukraine.usembassy.gov/uk/events/tech-camp.html>

²United States cyber-diplomacy. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/United_States_cyber-diplomacy

скромно - він був шкільним учителем. У 2000 році А. Росс і три його товариші заснували некомерційну структуру «One Economy» («Одна економіка»). Через кілька років ця структура перетворилася на найбільшу в світі організацію, що займається проблемою «цифрового поділу» (розриву в доступі до інформаційних технологій в різних країнах), яка реалізує програми на чотирьох континентах¹.

Успіх і загальне визнання до А. Росса прийшли дещо пізніше. Величезному кар'єрному стрибку сприяла участь Алека в проведенні передвиборчої інтернет-кампанії Б. Обама в 2008 році.

В 2011 році, після того, як по країнах Північної Африки та Близького Сходу прокотилася хвиля «революцій», каталізатором яких неодмінно опинявся Інтернет, Алека Росса назвали «людиною року у сфері технологій на Близькому Сході і в Північній Африці». А видання «Huffington Post» включило його до першої десятки осіб у США, які змінюють правила політичної гри².

В 2011 році під час виступу на «Guardian Activate conference» в Лондоні Росс публічно заявив, що революції у Північній Африці відбулися великою мірою завдяки інтернет-технологіям. «Диктатури зараз уразливі, як ніколи раніше, великою мірою, але не повністю, через перехід влади від національної держави до окремих громадян – сказав він. Я хочу підкреслити одне тезове твердження про те, як мережі підривають здійснення влади. Вони передають владу від національної держави, від урядів і великих органів, окремим громадянам і невеликим органам. Загальним шаблоном є перехід влади від урядів і великих органів до народу і невеликих органів»³.

¹Кудинова А. Знакомьтесь: Алек Росс. // Суть времени. – 2014. – № 66 - С. 6.

²Там само – С. 6

³Hillary Clinton adviser compares internet to Che Guevara. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.theguardian.com/media/2011/jun/22/hillary-clinton-adviser-alec-ross>

А. Росс також додав, що Інтернет спрацював «як каталізатор» повстань Арабської весни, вказуючи на зміщення колишнього президента Тунісу Зін ель-Абідіна Бен Алі (Zine el-Abidine Ben Ali) за термін трохи більше місяця. Також Росс охарактеризував Інтернет як «Че Гевару 21 століття»¹.

До всього написаного слід додати, що вперше ініціатива держсекретаря США Гіллари Клінтон «Громадянське суспільство 2.0», практичним впровадником якої був Алек Росс, була анонсована в місті Маракеш (Марокко) в 2009 році. Тобто саме Північна Африка, за два роки революційних подій стала першим плацдармом впровадження нових кіберініціатив, що на офіційному (державному) рівні запроваджувались Сполученими Штатами.

Тож одним з яскравих прикладів використання мережі Інтернет для координації потестних рухів є так звана «арабська весна» - революції в країнах Північної Африки: Єгипті, Тунісі, Лівії, Сирії. Соціальні медіа прискорили розвиток революційних настроїв серед населення цих країн. Це приклад твіттерних революцій.

Як зазначає більшість експертів, розбурхування протестів у соцмережах координувалось саме Сполученими Штатами Америки і основною їх метою було не покращення життя народів цих країн та утвердження принципів демократії, а отримання доступу до природних ресурсів та контролю за їх видобутком. Адже цей регіон багатий на поклади нафти («чорного золота») та газу. Як бачимо, після революцій рівень добробуту та суспільно-політична ситуація в північно-африканських країнах значно погіршились. Там тривають збройні конфлікти, гинуть люди².

І ось в 2012 році вперше проекти в рамках ініціативи «Громадянське суспільство» почали реалізовуватись в Україні. Всього на території України в

¹Hillary Clinton adviser compares internet to Che Guevara. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.theguardian.com/media/2011/jun/22/hillary-clinton-adviser-alec-ross>

²Американські технології. Зворотня сторона позитиву. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://pravda.if.ua/news-39811.html>

рамках «Техкемпу» було проведено чотири заходи: двічі в Києві (вересень 2012 р. та березень 2013 р.) та по один раз в Івано-Франківську (травень 2013 р.) та Донецьку (квітень 2013 р.)

Український «Техкемп» супроводжувався доволі значними акціями протесту громадських активістів. Так 14 листопада 2013 року активісти громадського руху «Воля» в рамках протесту проти «того, що на їх думку США «зомбує» українців через програму «Техкемп», пікетували Американський культурний центр, в приміщенні якого мав відбутися відповідний захід¹.

В рамках мирної акції, відбувся флеш-моб, під час якого група «Anonimus» висловила протест з приводу проведення в Києві заходів у рамках таємної програми США «Техкемп», яка спрямована на навчання потенційних революціонерів і організацію повалення державної влади, і знаходиться під кураторством посла США в Україні Джефрі Пайєта. Учасники акції висловили впевненість у тому, що саме за допомогою технологій «Техкемп» були організовані заворушення в Іраку, Лівії та Сирії. Число жертв зазначених подій серед мирного населення складає більше мільйона.

Під час мітингу, активісти під антиамериканські заклики і патріотичну музику спалили плакати, на яких американська пропаганда закликає до рішучих дій проти Української влади і початку революції. Серед гасел, які лунали впродовж мітингу, домінували: «Ні війні на Україні!» і «Нам не треба американських доларів омитих нашою кров'ю».

Під час акції два автобуси з учасниками конференції «ТехКемп» прибули до Американського культурного центру, проте, побачивши акцію, змінили місце проведення заходу і попрямували в Посольство США в

¹В Києві провели акцію проти «зомбування» українців через американську програму «ТехКемп». [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.unn.com.ua/uk/news/1272127-v-kiyevi-proveli-aktsiyu-proti-zombuvannya-ukrayintsiv-cherez-amerikansku-programu-tekhkemp>

Україні¹. Наступного дня акції протесту проходили вже під стінами Посольства США в Україні.²

Подібний протест мав місце і в Донецьку. Щоправда тут активістам вдалося увірватися в приміщення, де проходив семінар з «Техкемпу» та перервати його проведення³. Учасники акції тримали в руках плакати з гаслами: «Ні арабській весні в Україні», «Інтернет – не місце для революції», «Техфт, геть руки від Донбасу», «Техкемп не пройде»⁴.

Не без оказій прошов і семінар в Івано-Франківську. Під час його проведення, анонімом по телефону було повідомлено про нібито замінування будівлі де проходив тренінг з «Техкемпу». Всіх учасників заходу терміново евакуювали і до приміщення більше не пускали.⁵

Отже, проаналізувавши вищезгадані факти, можна дійти висновку, що «Техкемп» - це одна з форм реалізації американської кібер-дипломатії. Звідси можна припустити, що напередодні Євромайдану та «Революції» в Україні, США значно активізувало свою (кібер-) дипломатичну діяльність. Неоднозначність таких заходів, високий ступінь взаємниченості заходів з їх проведення, протести українських громадських активістів, а також дивний збіг обставин, за яких проведення заходів в рамках ініціативи «Громадянське суспільство 2.0» мало місце безпосередньо за лічені дні до початку Євромайдану – всі ці моменти дають підстави для висновку про, як мінімум,

1Как пикетировали "Американский культурный центр". Фоторепортаж. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.ukrinform.ua/rus/news/kak_piketirovali_amerikanskiy_kulturniy_tsentr_fotoreportag_1576939

2Противники «ТехКемпу» пикетовали Посольство США у Києві. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.unn.com.ua/uk/news/1272742-protivniki-tekhkempu-piketovali-posolstvo-ssha-u-kiyevi-foto>

3 Митинг проти Техкемпу. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=tMSrsnzcLsU>

4 У Донецьку протестували проти візиту американського посла. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://m.tyzhden.ua/News/76510>

5В Івано-Франківську «замінювали» приміщення, в якому посол США відкрив «ТехКемп.2.0». [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://gk-press.if.ua/node/9088>

неоднозначну роль політики США в Україні напередодні революційних подій.

2.2. Зовнішньополітична боротьба за Україну в умовах початкового етапу Євромайдану (21-30 листопада 2013 р.)

Станом на вересень-жовтень 2013 року Україна активно готується до підписання Угоди про асоціацію з ЄС, в стрімкому темпі виконуючи всі вимоги Євросоюзу, необхідні для цього підписання. Разом з тим країна опинилася в умовах економічного тиску з боку Росії, погроз щодо «закриття» російського ринку, а також інтенсивної інформаційної кампанії Москви, спрямованої на залучення України до євразійських інтеграційних структур.

21 листопада 2013 року Кабінет Міністрів України приймає розпорядження № 905-р, яким призупиняє процес підготовки до укладення Угоди про асоціацію з Європейським Союзом. Мотиви прийняття такого несподіваного для українського суспільства рішення викладені в тексті самого розпорядження. Наведемо його.

«З метою вжиття заходів щодо забезпечення національної безпеки України, більш детального вивчення та опрацювання комплексу заходів, які необхідно здійснити для відновлення втрачених обсягів виробництва та напрямів торговельно-економічних відносин з Російською Федерацією та іншими державами — членами Співдружності Незалежних Держав, формування належного рівня внутрішнього ринку, який забезпечував би паритетні відносини між Україною та державами — членами Європейського Союзу, що є базовим принципом міжнародного права і основою економічної безпеки держави:

1. Призупинити процес підготовки до укладання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їх державами — членами, з іншої сторони, і дію рішення Кабінету Міністрів України від 18 вересня 2013 р. «Про підготовку до підписання проекту Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами — членами, з іншої сторони».

2. Міністерству закордонних справ разом з Міністерством економічного розвитку і торгівлі, Міністерством промислової політики:

- запропонувати Європейському Союзу та Російській Федерації утворити комісію на тристоронній основі для опрацювання комплексу питань, спрямованих на відновлення втрачених обсягів виробництва та напрямів торговельно-економічних відносин, розширення та сприяння міжнародній торгівлі, подальшу лібералізацію ринку, узгодження регуляторної бази для покращення умов провадження підприємницької діяльності;
- відновити активний діалог з Російською Федерацією та іншими країнами Митного союзу і державами — членами Співдружності Незалежних Держав щодо поживлення торговельно-економічних зв'язків з метою збереження та зміцнення спільними зусиллями економічного потенціалу держави...»¹

Таке рішення уряду хоч і було несподіваним для українців, проте мало під собою цілком серйозні підстави. Договір про асоціацію з ЄС передбачав створення зони вільної торгівлі між ЄС та Україною. Введенням ЗВТ була невдоволена Росія, найвище політичне керівництво якої неодноразово заявляло, що в разі запуску ЗВТ між Україною та ЄС, Росія змушена буде закрити власний ринок, щоб захиститись від потоку європейських товарів (аналогічна зона вільної торгівлі діяла на той час в рамках СНД). При чому такі заяви підкріплювались конкретними кроками з боку РФ по обмеженню товарообігу з Україною, що переростало в затяжні торговельні війни, які у свою чергу призводили до значних економічних труднощів. Лише в серпні 2013 року експорт українських товарів в Росію майже припинився. Разом з тим втрата пільгової торгівлі на ринку країн СНД ніяк не компенсовувалась Європейським Союзом, а жорсткі умови надання кредиту від МВФ не влаштували українське керівництво. Виконання умов Угоди про асоціацію,

¹Розпорядження Кабінету міністрів України від 21 листопада 2013 року № 905-р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/905-2013-%D1%80>

що передбачали комплексні заходи з впровадження нових стандартів виробництва товарів, з втратою ринку СНД було завідомо неможливим. Економічне ембарго з боку Росії, та бездіяльність Європи в питанні підтримки економіки України - все це разом викликало ось таке неоднозначне рішення української влади.

Ось як пояснював прийняття цього рішення прем'єр-міністр України Микола Азаров 13 грудня 2013 року під час засідання загальнонаціонального круглого столу за участі влади та опозиції. «Ми розраховували на обіцянку Європейського союзу вплинути на МВФ. Ми весь цей час були у постійних переговорах із МВФ. І що ж ми отримали? Пільгові торговельні режими з Митним союзом для нас могли скасувати, Євросоюз – підкреслюю – ніякої конкретної відповіді на наші пропозиції не дав, обіцянка вплинути на МВФ залишилася невиконаною», – зазначив Азаров.

За словами глави уряду, за тиждень до саміту у Вільнюсі МВФ «висунув Україні ще жорсткіші умови». «Отже, до моменту проведення вільнюського саміту Україна мала зробити вибір: підписати угоду і зіткнутися – я абсолютно відповідально заявляю – з незворотнім крахом економіки, або відкласти підписання і добитися від усіх сторін, залучених у ситуацію, врахування інтересів України?» – звернувся прем'єр до присутніх на круглому столі учасників. «Ще на початку літа після оцінки ситуації ми звернулися до партнерів у Євросоюзі з проханням розглянути заходи, які допомогли б економіці України подолати гостру кризу. Наприклад, зробити замовлення нашим підприємствам, взяти участь у спільних інвестиційних проектах», – заявив Азаров¹.

Позиція української влади була цілком зрозумілою: підписання угоди з ЄС в актуальній економічній ситуації стала б абсолютно непрагматичним кроком по відношенню до української економіки, яка після фактичної блокади з боку Росії перебувала на межі повного краху. Виправданість такого

¹ЄС не виконав обіцянку вплинути на МВФ - Азаров. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.krymr.com/archive/news-uk/20141001/16928/16928.html?id=25344908>

рішення була підтверджена в 2014 році, коли нова про європейська післяреволюційна влада хоч і підписала Угоду з ЄС, проте одразу домовилась про відкладення введення в дію її норм зокрема щодо застосування зони вільної¹.

Разом з цим слід зауважити, що риторика української влади зводилася, головним чином, до двох ключових положень:

- підписання Угоди з ЄС не відміняється повністю, а відкладається допоки не будуть вироблені механізми вирішення тих проблем, яких зазнає Україна з підписанням цієї угоди. Виробити такі механізми, на думку уряду повинна була тристороння комісія (Україна-ЄС-Росія);
- відтермінування підписання Угоди про асоціацію не означало початок процесу інтеграції України в Митний союз чи відмову від європейського курсу розвитку. Навпаки, прем'єр-міністр України неодноразово заявляв що євроінтеграція залишається пріоритетом для України²;

Тобто говорити про те, що відмова від підписання Угоди було локальною перемогою Росії не доводиться, адже головна мета Росії, як показали минулі роки – залучення України в інтеграційні утворення євразійського простору. Це було завданням-максимум для Кремля, проте, його, судячи з риторики української влади досягти все ж не вдалося. Зате завдання-мінімум – недопущення підписання договору про асоціацію з ЄС Москві досягти вдалося. Рішення українського уряду було невеликим тактичним успіхом Росії, наслідком її жорсткої економічної політики політики по відношенню до України. Росія побудувала свою стратегію щодо України таким чином, що українській владі в певний момент довелося обирати – або стабільні і дружні відносини з Росією як це було раніше, або

¹Україна і ЄС відклали на рік імплементацію Угоди про асоціацію [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/3418181-ukraina-i-yes-vidklaly-na-rik-implementatsiui-uhody-pro-asotsiatsiui>

²Про Митний союз не йдеться - Азаров. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3270620-azarov-pro-mytnyi-souiz-ne-ydetsia>

підписання Угоди з ЄС з автоматичною втратою російського ринку та занепаду економіки. 21 листопада 2013 року було знайдено найбільш раціональний вихід із ситуації, що склалася.

На думку деяких українських аналітиків, рішення про призупинення підготовки до підписання Угоди про асоціацію з ЄС було закономірним результатом політичних домовленостей, які мали місце ще за місяць до цих подій. Так на думку українських журналістів Д. Короткова та І. Гужви переломний момент настав місяцем раніше, 24-25 жовтня, коли український президент відправився на зустріч глав держав СНД у Мінську¹.

Зовні зміни в ті дні ще не були помітні, хоча напередодні вже гуляли чутки про якусь грандіозну пропозицію, яку Кремль нібито готовий зробити Банковій. В. Путін і В. Янукович говорили весь вечір 24-го і ранок 25-го жовтня 2013 року, через що обидва запізнилися на церемонію відкриття саміту, але на ній обидва виглядали незадоволеними, як би спростовуючи всі чутки. А через три дні Янукович несподівано для всіх полетів до Сочі на нову зустріч.

Цей спонтанний для зовнішніх спостерігачів візит дав зрозуміти: у Мінську все-таки щось сталося. Люди, сказавши один одному тверде «ні», через три дні не зустрічаються. Далі події взяли цікавий оборот. Незабаром після зустрічі в Сочі Азаров несподівано поставив руба питання про те, що Євросоюз повинен компенсувати Україні і втрату російського ринку, і перехід на європейські стандарти. Сума компенсацій була названа чимала - 160 млрд. євро, з них 20 млрд. - відразу. У середині листопада з'явилися перші «зливи» про те, що В. Путін і В. Янукович все-таки домовилися. Буде дешевий газ і великий кредит в 15 млрд. доларів, а вступу до Митного союзу не буде².

¹Коротков Д., Гужва І. Майдан. Реконструкція. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://reporter.vesti-ukr.com/art/y2014/n41/11134-majdan-rekonstrukcija.html#.VQ_u2PysUq8

²Там само

Якими б не були кулуарні домовленості та яким би несподіваним не були дії уряду, незаперечним залишається факт: 21 листопада Кабінет Міністрів прийняв економічно виправдане та обгрунтоване, а головне - суверенне рішення, що не порушувало українського законодавства та не скасовувало інтеграційного курсу України.

Перший свій коментар з приводу призупинення процесу підготовки до саміту у Відні президент В. Янукович дав у Австрії, де перебував з офіційним візитом. Він запевнив, що в Україні немає альтернативи євроінтеграції і що «країна йшла і далі буде йти цим шляхом».¹

Невдовзі перша реакція на резонансне рішення українського уряду з'явилася з боку керівництва ЄС та Росії.

Одним з перших рішення уряду прокоментував член місії Європейського парламенту в Україні, экс-президент Польщі Александр Квасневський. У зриві підписання Угоди політик звинуватив Росію, яка «безпрецедентним тиском на владу України змусила її відмовитися від підписання Угоди про асоціацію». Квасневський стверджує, українська влада була готова підписати угоду до моменту, коли в серпні 2013 р. почалися значні торгівельні обмеження з боку Росії. Натомість Угода про асоціацію, на думку політика, могла принести позитивний ефект тільки в довгостроковій перспективі, а економічні труднощі, які виникли б за цей час були б значними². Також, що дуже важливо, Квасневський оцінив призупинення підготовки до підписання угоди як «прохання про перерву у переговорах доти, доки не будуть впорядковані економічні питання в Україні»³.

1 Янукович про євроінтеграцію: Ми продовжуємо цей шлях. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3210699-yanukovych-pro-yevrointehratsiui-my-prodovzhuiemo-tsei-shliakh>

2 Квасневський: Росія тиском змусила Україну відмовитися від підписання УА [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3210826-kvasnievskiy-rosiia-tyskom-zmusyla-ukrainu-vidmovytsia-vid-pidpysannia-ua>

3 Квасневський: Україна не підпише Угоду про асоціацію з ЄС у Вільнюсі. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3210776-kvasnievskiy-ukraina-ne-pidpyshe-uhodu-pro-asotsiatsiui-z-yes-u-vilnuisi>

Верховний представник ЄС з питань зовнішньої політики і політики безпеки, віце-президент Європейської комісії Кетрін Ештон назвала рішення Кабміну великим розчаруванням як для ЄС так і для всього українського народу¹.

Як не дивно, але Державний департамент США також одразу прореагував на новину з України. «Якщо повідомлення на цю тему відповідають дійсності, і якщо це остаточне до саміту ЄС у Вільнюсі рішення українського уряду, то ми розчаровані», - заявила офіційний представник держдепартаменту США Дженніфер Псакі на брифінгу у відомстві².

З боку Росії публічна реакція офіційних осіб щодо постанови українського уряду з'явилася 22 листопада 2013 р. Голова комітету Держдуми у справах СНД, євразійської інтеграції та зв'язків зі співвітчизниками Л. Слуцький від імені всієї Державної думи Росії заявив що, російський парламент «вітає рішення уряду України, як його вітають і здорові сили в самій Україні». «Це рішення спрямоване на підтримання суверенітету, територіальної цілісності та незалежності Української держави та її економіки» - зазначив Слуцький. Він заявив, що Росія в будь-якому випадку має намір підтримувати партнерські відносини з Україною, навіть у разі потреби України в експертній допомозі щодо розрахунків економічних і правових наслідків асоціації та створення зони вільної торгівлі з ЄС³.

У свою чергу Президент Росії В. Путін, не вдавався до детальних оцінок рішення Кабінету Міністрів України. Натомість він звинуватив Європу в тому, що вона шантажує та тисне на Україну. «По суті, ми почули погрози з боку наших європейських партнерів щодо України, аж до сприяння

1 Ештон: Призупинення підготовки УА - розчарування як для ЄС, так і для українського народу. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3210870-eshton-pryzupynennia-pidhotovky-ua-rozcharuvannia-yak-dlia-yes-tak-i-dlia-ukrainskoho-narodu>

2США розчаровані зривом асоціації з ЄС. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://dt.ua/POLITICS/ssha-rozcharovani-zrivom-asociaciyi-z-yes-132357_.html

3

Держдума РФ вітає рішення Кабміну про призупинення підготовки УА. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3270265-derzhduma-rf-vitaie-rishennia-kabminu-pro-pryzupynennia-pidhotovky-ua>

масовим акціям протесту. Ось це і є тиск, ось це і є шантаж», - заявив Володимир Путін журналістам в ході зустрічі з прем'єр-міністром Туреччини¹.

На наш погляд, заява Президента Росії є досить важливою, тому що зі слів Путіна ми дізнаємось про погрози з боку керівництва ЄС «сприяти масовим акціям протесту». Як показали подальші події, таке сприяння мало місце, проте станом на 22 листопада 2013 р. жодної подібної заяви жоден європейський чиновник публічно не висловлював, а кулуарні розмови на подібну тему якщо й були, то в інформаційному просторі вони не висвітлені.

Як уже зазначалось, одним з пунктів постанови Уряду № 905-р було створення тристоронньої комісії за участю Росії, ЄС та України, яка б шляхом консультацій виробила необхідні механізми співробітництва України та Росії з одночасною взаємодією України та ЄС в рамках Угоди про асоціацію. Росія одразу ж надала згоду на участь в цих консультаціях, про що 21 листопада 2013 р. заявив прес-секретар президента Росії Д. Песков². Натомість керівництво ЄС на такий формат переговорів категорично не погодилось. Так Л. Лінкявічус, міністр закордонних справ Литви, яка на той момент головувала в ЄС заявив, що пропозиція Кабінету міністрів щодо переговорів у форматі ЄС-Україна-Росія «не є виходом», а ЄС не бачить ролі для третіх країн у процесі переговорів³. Подібну позицію висловила й К. Ештон.

Вся кулуарна політична боротьба відбувалася на фоні масових протестних акцій, що на першим порох отримали назву «Євромайдан». 21 листопада за закликem в соціальній мережі М. Наєма - журналіста Громадського ТБ, (створеного в серпні 2013 року, а у вересні цього ж року

1

Путін: Європа шантажує Україну. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/politics/2013/11/131122_putin_pressure_or

2

Россия готова к трехсторонним переговорам с Украиной и ЕС. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://podrobnosti.ua/943700-rossija-gotova-k-trehstoronnim-peregovoram-s-ukrainoj-i-es.html>

3

В ЄС - проти тристоронніх переговорів за участі Росії. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3270458-v-yes-proty-trystoronnikh-perehovoriv-za-uchasti-rosii>

отримавшого грошові гранти США та посольства Нідерландів) на Майдан Незалежності у Києві вийшли перші десятки демонстрантів. День 21 листопада 2013 року став початком Євромайдану, що пізніше переріс у революцію, яку українські ЗМІ прозвали «революцією гідності».

Вимоги демонстрантів ґрунтувалися на переконанні в тому, що відкладення підготовки до підписання Угоди про асоціацію – це зміна пріоритетів України у зовнішній політиці на користь зближення з країнами Митного союзу. Попри заяви української влади про безальтернативність євроінтеграційного руху та вимушеність такого кроку з боку українського уряду, в суспільній думці України переважали революційні тенденції, в основі яких була думка про зраду владою українського народу. І з кожним днем ці тенденції посилювалися. Їх посиленню сприяла потужна інформаційна кампанія українських ЗМІ, які доносили до громадськості величезний спектр інформації про плюси європейської інтеграції України. При цьому дуже часто різниця між вступом України в ЄС та підписанням Угоди про асоціацію в цих інформаційних кампаніях просто нівелювалась. Тому й не дивно, що значна частина протестувальників на майдані, здається, була необізнаною в тому, що насправді зробила влада своїм несподіваним рішенням. Люди вважали, що відмовившись від підписання угоди, уряд позбавив українців європейського майбутнього – повноцінного членства України в ЄС, безвізового режиму з країнами ЄС, європейського рівня соціальних стандартів тощо. Насправді ж Договір про асоціацію не містив пункту навіть про потенційну можливість приєднання України до ЄС в майбутньому. Але настрої людей вказували на те, що вони переконані у протилежному¹. В цьому контексті логічно буде припустити, що рівень загальної суспільної невдоволеності частково піднімався штучно – українськими та європейськими ЗМІ, а також опозиційними та деякими іноземними політиками і громадськими діячами безпосередньо зі сцени

1

Мечты по киевски. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=gZarVVxKMCw>

Євромайдану. До прикладу, після революційний прем'єр-міністр України, а на той час лідер однієї з найбільших опозиційних партій Арсеній Яценюк, 22 листопада 2013 р. на сцені Євромайдану виступав з проєвропейськими лозунгами, які ніякого відношення до підписання Угоди про асоціацію не мають¹. Далі цього ж дня у ефірі одного з українських каналів на політичному ток-шоу, промова Яценюка була наповнена ґрунтовним описом соціальних стандартів в ЄС, залучення до яких українців нібито позбавили та девідентів, які нібито дає Угода про асоціацію²(59:00).

З першого ж дня свого існування Євромайдан став інструментом впливу, маніпуляцій, тиску та протиборства «суб'єктів зовнішньополітичної боротьби за Україну». Захід використовував Майдан для політичного тиску на українську владу. Майдан був вагомим політичним аргументом для Заходу, «козиром в рукаві» в розгорнутій геополітичній боротьбі. Досягнення інтересів Заходу напряду залежали від перемоги чи поразки Майдану. Росія ж зайняла позицію засудження назріваючої революції тому риторика російської влади по відношенню до Євромайдану була вкрай негативною. За логікою, мета РФ полягала в недопущенні дестабілізації в політичній системі України. Принаймні це відповідало інтересам самої Росії. Тому діяльність РФ зводилася до всебічної підтримки чинної української влади, а значить – дискредитації Євромайдану.

На три місяці, Євромайдан став полем геополітичної битви за Україну. Перемога Євромайдану означала перемогу США та Заходу. Тому для Заходу було важливим не тільки підтримувати Євромайдан, а й всіляко сприяти його перемозі. Поразка ж Майдану була вигідна Росії та чинній українській владі.

Умовно події Євромайдану та Революції в Україні можна поділити на декілька етапів.

1

Яценюк: виступ на Євромайдані 22.11.13. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=9mt5-8pzmWU>

2

Полный выпуск Шустер LIVE от 22.11.13. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=nyL3JW0IhPw> (59:00)

I. Мирний етап або етап євродемонстрацій (21 листопада - 1 грудня 2013 року)

II. Силовий етап, викликаний розгоном демонстрантів 30 листопада (1 грудня 2013 р. – 19 січня 2014 р.)

III. Загострення. Перехід демонстрантів до активних силових дій (19 січня – 22 лютого 2014 р.)

В умовах розгорнутих протестних акцій Євромайдану міжнародні гравці перманентно продовжували висловлювати свою позицію щодо ситуації, яка складається в Україні. Дивним чином рішення українського уряду не залишило «байдужим» нікого з передових гравців Заходу, а Євромайдан блискавично швидко викликав величезний міжнародно-політичний резонанс.

23 листопада 2013 р. на сайті Білого Дому з'явилась інформація про зміст телефонної розмови між Президентом України В. Януковичем та віце-президентом США Дж. Байденом, який висловив своє розчарування рішенням українського уряду припинити підготовку до підписання Угоди про асоціацію¹.

25 листопада 2013 р. вперше демонстрантів Євромайдану публічно підтримав парламент однієї з країн ЄС. Президія Комісії закордонних справ Сейму Польщі заявила про солідарність з українцями, які протестують проти рішення Кабінету міністрів про призупинення євроінтеграції. Спеціальну заяву було підписано всіма членами президії Комісії закордонних справ Сейму на чолі з головою комісії Гжегожом Схетиною².

Керівництво НАТО також вдалося до коментарів стосовно ситуації в Україні. Виступаючи в Брюсселі, 25 листопада Генеральний секретар НАТО Андерс Фог Расмуссен висловив сподівання, що Україна рано чи пізно

1

Віце-президент США Джо Байден по телефону висловив Януковичу розчарування. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.newsru.ua/ukraine/23nov2013/baiden.html>

2

Сейм Польщі підтримав Євромайдан. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ukrbiznes.ub.ua/news/57392-seym-polshchi-pidtrimav-evromaydan.html>

підпише угоду з Євросоюзом про асоційоване членство, оскільки на його думку підписання цієї угоди в першу чергу в інтересах України, оскільки це сприяє поглибленню її відносин як з Євросоюзом, так і НАТО¹.

Поки західні політики ніби в унісон висловлювали розчарування діями української влади, Євросоюз в черговий раз відмовився вести запропоновані урядом консультації на тристоронньому рівні для вироблення оптимальних механізмів співпраці України з ЄС в рамках Угоди про асоціацію. Глава Представництва ЄС в Росії Вігадас Ушацкас 25 листопада 2013 р. заявив, що представники Євросоюзу не бачать можливим варіант тристоронніх переговорів за участю Києва і Москви, а переговори за договорами можливі тільки у двосторонньому форматі². Про неможливість тристороннього обговорення заявив і комісар з питань розширення та європейської політики сусідства Штефан Фюле, аргументуючи таку позицію тим, що Угода про асоціацію – це двостороння угода між Україною та ЄС, тому альтернативні формати неможливі³. Така позиція ЄС виглядала досить неконструктивною і малоефективною. А вже до саміту у Вільнюсі, на якому планувалось підписати угоду з Україною, з 21 листопада залишався ще тиждень. Якщо в ЄС дійсно бажали підписання угоди у Вільнюсі, слушно було б провести запропоновані українським урядом переговори, щоб якщо не усунути то хоча б виявити всі розбіжності між сторонами. Проте керівництво ЄС не тільки не вдавалось до спроб вироблення оптимальних умов, які усували б потенційні проблеми в українській економіці після підписання євроугоди, а й не здійснювало аргументованих переконань у безпідставності побоювань

1

Генсек НАТО висловив сподівання, що Україна все ж підпише угоду з ЄС. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3271458-hensek-nato-vyslovyyv-spodivannia-scho-ukraina-vse-zh-pidpyshe-uhodu-z-yes>

2

Брюссель не бачить перспективи спільних переговорів із Москвою і Києвом. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3271212-bruissel-ne-bachyt-perspektyvy-spilnykh-perehovoriv-iz-moskvoui-i-kyievom>

3

Про тристоронні консультації ЄС-Київ-Москва щодо Угоди про асоціацію з Україною мова не йде – представник Фюле. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/3271050-pro-trystoronni-konsultatsii-yes-kyiv-moskva-schodo-uhody-pro-asotsiatsiui-z-ukrainoui-mova-ne-yde-predstavnyk-fuile>

українського уряду. Все обмежувалось висловленням розчарування, відкритим тиском на владу та заявами про унікальність та перспективність договору.

Україну фактично поставили перед вибором: або євроінтеграція, або співпраця з Росією. Українська ж влада хотіла і те і інше. Пізніше колишній канцлер Німеччини Г. Шрöder справедливо зауважить: «Я задаюся питанням: чи було правильним ставити таку розділену в культурному плані країну, як Україна перед вибором: асоціація з ЄС або договір про Митний союз з Росією?.. Правильним у цій ситуації було б дозволити Києву діяти в обох напрямках»¹.

Повторно позицію української влади озвучив Президент України. 26 листопада 2013 р. в інтерв'ю кільком українським журналістам В. Янукович заявив, що Україна підпише Угоду про асоціацію з ЄС, коли домовиться із ЄС на «нормальних умовах». «Як тільки ми вийдемо на той рівень, який нам буде комфортним, і коли він буде відповідати нашим інтересам, коли ми домовимось на нормальних умовах, тоді будемо вести розмову про підписання (Угоди про асоціацію з ЄС- ред.). Коли це буде?.. Я хочу, щоб цей час був якомога скоріше», - заявив Президент².

З заявами виступив і голова українського уряду. На зустрічі з іноземними журналістами 26 листопада М. Азаров вперше охарактеризував ситуацію яка склалася в Україні як протистояння між Росією та ЄС. «Деякі члени ЄС, на превеликий жаль керувались принципом відірвати Україну від Росії. З іншого боку нас також ображала позиція РФ, яка була націлена на те, щоб не допустити зближення України з Євросоюзом» - заявив прем'єр-міністр³.

1

Ukraine-Konflikt: Schröder macht EU für Krim-Krise mitverantwortlich. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/krim-krise-ex-kanzler-gerhard-schroeder-kritisiert-eu-a-957728.html>

2

Янукович: Україна хоче комфортних економічних умов. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3271883-yanukovych-ukraina-khoche-komfortnykh-ekonomichnykh-umov>

3

Україна не хоче бути полем бою між Росією і Євросоюзом Аза-ров. [Електронний ресурс]. - Режим доступу:

Азаров визнав, що причиною постанови уряду про призупинення підготовки до підписання угоди був тиск Росії, але констатував відсутність домовленостей про кредити та зниження ціни на газ. За словами голови уряду керівництво РФ однозначно заявило, що підписання Угоди означає, що далі обговорювати торгово-економічні режими з Україною не матиме сенсу. «Нам було чітко сказано – ми готові в тристоронньому режимі обговорити проблеми, але для цього відкладіть підписання Угоди й ми сядемо за стіл перемовин, домовимося, а потім підписуйте», - заявив прем'єр¹.

На самому початку зустрічі з іноземними ЗМІ Микола Азаров запевнив, що Україна постійно зверталася до ЄС з проханням допомогти та компенсувати втрати від економічного тиску Росії. Прем'єр-міністр заявив, що не було жодної зустрічі з представниками ЄС, на якій би українська влада це питання не піднімала. За його словами, півтора місяці тому Президент України передав польському колезі дані про втрати України та компенсації, які влада хотіла бачити, але результатів не було².

Зі слів М. Азарова можна зробити висновок, що ЄС не збирався переглядати свою позицію щодо Угоди про асоціацію з Україною. І така неконструктивна позиція тільки посилилась з початком Євромайдану, який по суті став інструментом тиску на українську владу з боку ЄС. Тобто фактично з початком демонстрацій у Києві, стратегія боротьби за Україну з боку ЄС помінялась. Тепер все залежало від того, чи вистоїть майдан. Тому нова стратегія Євросоюзу, чудячи з категоричної відмови керівництва ЄС переглядати умови угоди, полягала в підтримці антивладних настроїв в Україні і аж ніяк не в спробі знаходження компромісу.

Характерною особливістю політичної боротьби за Україну в часи Євромайдану були часті візити західних чиновників різного рангу в Україну з

<http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3271820-azarov-ukraina-ne-khoche-buty-polem-boui-mizh-rosiieui-i-yevrosouizom>

1

Росія багато вимагає, але нічого не обіцяла - Азаров. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/politics/2013/11/131126_azarov_kyiv_eu_vc

2

Там само

метою виступу на сцені Євромайдану та переговорів з лідерами української опозиції. 26 листопада 2013 р. на Євромайдані вперше виступив високопоставлений європейський чиновник. З незапланованим візитом до України прибула голова Литовського Сейму (на той час Литва головувала в ЄС) Лорета Граужінене. Всупереч загальноприйнятим нормам дипломатичного протоколу та етикету, а також законодавства України про Державний протокол та церемоніал, все вище керівництво литовського парламенту (спікер та віце-спікери) приїхало в Україну з метою виступу перед демонстрантами на Європейській площі та зустрічі з представниками української опозиції. Принаймні про таку мету візиту заявив перший віце-спікер Сейму Гядімінас Кіркілас¹. Примітно, що цей візит не був узгоджений з литовським МЗС. Не було й офіційного запрошення з боку української сторони. Глава МЗС Литви, що головує в Раді міністрів ЄС, Л. Лінкявічюс зазначив, що це незвичайна практика, однак коментувати візит більш детально відмовився². Кінцевим акордом цього спонтанного візиту мала стати зустріч з головою українського парламенту В. Рибакком. Проте спікер Верховної Ради скасував зустріч з литовською колегою, а повіреного Литви викликали до МЗС України. У такий спосіб українська влада відреагувала на вихід на сцену Євромайдану спікера литовського Сейму Л. Граужінене.

За словами прес-секретара міністра іноземних справ Литви Лінаса Лінкявічюса Р. Якілайтене пана Януконіса, повіреного Литовської республіки, викликали через дії пані Граужінене в Україні³.

Візит голови Сейму на Євромайдан став першим, проте далеко не останнім подібним візитом іноземних високопосадовців. Таким чином Захід реалізовував власну стратегію ескалації протестного руху в Україні.

1

Керівництво сейму Литви має намір виступити на мітингу в Києві. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3271845-kerivnytstvo-seimu-lytvvy-maie-namir-vystupyty-na-mitynhu-v-kyievi>

2

Там само

3

Влада України незадоволена виступом спікера Сейму Литви на Євромайдані. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/mobile/politics/2013/11/131127_loreta_grauziniene_lithuania_vc.shtml

26 листопада з різкою критикою позиції ЄС щодо рішення Кабміну виступило МЗС Росії. Тиск з боку ЄС на Київ з питання євроінтеграції підбурює опозиційно налаштовану частину українського суспільства на протестні і протиправні дії проти законної влади, - сказано у заяві МЗС РФ¹.

Посилаючись на спільну заяву голови Європейської Ради Херман ван Ромпея та голови Європейської Комісії Жозе Мануеля Баррозу, в якому висловлюється крайнє несхвалення позиції та дій Росії в контексті рішення України припинити процес підготовки до підписання Угоди про Асоціацію з ЄС, у МЗС РФ заявили, що Брюссель за всяку ціну намагається переконати Київ підписати Угоду про асоціацію та втручається у справи суверенної держави. У заяві підкреслюється, що вигоди України від підписання Угоди очевидні тільки для Євросоюзу і назвали зрозумілим рішення української влади взяти паузу і подумати про компенсацію можливих економічних втрат від угоди з ЄС. «Нам зрозумілі причини, що спонукали український уряд «взяти паузу» у процесі євроінтеграції, продумати механізми компенсації втрат для української економіки від вступу в силу Угоди про асоціацію з ЄС. Євросоюзу і Росії було адресовано пропозицію спільно вивчити дане питання», - зазначено в повідомленні².

Отже, перед самітом ЄС у Вільнюсі, де планувалось підписання угоди про асоціацію та зону вільної торгівлі між Україною та ЄС ситуація виглядала наступним чином. Українська влада пояснила власну позицію – Україна підпише договір про асоціацію тільки у разі розробки нових умов, які максимально нівельовували би втрати в українській економіці. Для цього український уряд запропонував здійснити тристоронні переговори у форматі ЄС-Росія-Україна. Крім того влада публічно заявляла про те, що вимушеність такого кроку викликана значним економічним тиском Росії та бездіяльністю

1

Комментарий Департамента информации и печати МИД России в связи с заявлением Евросоюза по Украине от 25 ноября 2013 года. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.mid.ru/brp_4.nsf/newsline/4D398BA039A3765C44257C2F0053BB1C

2

Там само

ЄС в сприянні вирішення українських проблем. У свою чергу Європейський Союз на жоден інший формат переговорів категорично не погоджувався. З часу прийняття рішення про призупинення підготовки до підписання Угоди про асоціацію європейське керівництво не запропонувало (принаймні публічно) жодного альтернативного рішення. Натомість керівництво ЄС, як і високопосадовці США та НАТО висловлювали розчарування рішенням української влади, заявляли про тиск з боку Росії та заперечувало не вигідність угоди для України. Крім того, в позиції ЄС та Заходу в цілому поступово вимальовувалась тенденція до публічної підтримки антивладних протестних рухів в Україні. Про це свідчать численні заяви чиновників ЄС, «вираження солідарності» парламентом Польщі, спонтанний візит на Євромайдан спікера литовського сейму, всупереч дипломатичним міжнародно-правовим нормам тощо. Росія з часу призупинення процесу євроінтеграції урядом України встигла заявити про згоду брати участь у тристоронніх переговорах та про підтримку рішення Кабінету України. Крім того Президент РФ разом з МЗС публічно звинуватили європейське керівництво в тиску на Україну та сприянні ескалації внутрішнього конфлікту.

28-29 листопада у Вільнюсі відбувся саміт ЄС зі Східного партнерства, в роботі якого попри рішення про відкладення підписання угоди з ЄС, взяв участь і тогочасний Президент України. На саміті дива не сталося і угоду, всупереч деяким прогнозам, український Президент не підписав.

В цілому саміт пройшов в досить закритому режимі, і про хід переговорів чи про спроби переконання з боку європейських політиків відомо мало. Крім офіційних джерел, про кулуарні розмови, а саме вони були найбільш важливими, громадськість дізналася з кількох відеозаписів із закритої частини банкету та з розповідей деяких учасників делегацій.

Дуже показовим, на наш погляд, є відеозапис, на якому Президент України в неформальній обстановці спілкується з канцлером Німеччини А. Меркель та Президентом Литви Д. Грібаускайте. В ході розмови (якість

зйомки не дозволяє розібрати повний зміст діалогу) Д. Грібаускайте та А. Меркель, здається, переконують В. Януковича в доцільності підписання Угоди, натомість В. Янукович емоційно пояснює свою позицію.

А. Меркель: «Ми чекали більшого...»

В. Янукович (після тривалого спічу Меркель): «Економічна ситуація в Україні дуже складна..»

В. Янукович (після продовжуваного монологу Меркель): «Я хотів би, щоб ви мене почули. Я три з половиною роки один! В дуже нерівних умовах з дуже сильною Росією був один на один!..»¹

Цими словами В. Янукович вкотре підкреслив для європейців дві ключові речі: Росія здійснювала тиск на Україну і Україна в цій «боротьбі» лишалась один-на-один, тобто без будь-якої допомоги та гарантій фінансової підтримки з боку ЄС.

Вже по закінченню офіційної частини саміту, представники ЄС в унісон заявляли, що головна причина непідписання Україною Угоди про асоціацію – це Президент України В. Янукович. Зі слів лідерів та інших офіційних представників країн ЄС можна було зробити висновок, що ЄС зі свого боку всіяко сприяв тому, щоб Угода була підписана 28 листопада 2013 р., пропонуючи навіть солідний пакет економічної допомоги, але Президент України навідріз відмовився від підписання, відкидаючи всі пропозиції²³.

Проте, ця інформація не відповідає дійсності. Про це свідчить характер позиції європейських високопосадовців до та після саміту. Як вже було зазначено, достеменно про хід переговорів у Вільнюсі майже нічого не відомо. Тому зробити висновок про поведінку та позиції сторін на саміті

1

Янукович: я 3,5 года был в очень неравных условиях с очень сильной Россией. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=AlZd-O_TQ1M

2

МЗС Литви: Янукович став головною причиною непідписання угоди про асоціацію. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3272742-mzs-lytvy-yanukovych-stav-holovnoui-prychynoui-neridpysannia-uhody-pro-asotsiatsiui>

3

Україна обрала шлях в нікуди - президент Литви. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3272729-ukraina-obrala-shliakh-v-nikudy-prezydent-lytvy>

доволі складно. В проекті «Майдан. Реконструкція» вже згадуваних Д. Короткова та І. Гужви, автори наводять досить цікаву розповідь одного з учасників української делегації у Вільнюсі про хід переговорів.

«Нічого нового ЄС у Вільнюсі нам не запропонував, - говорить він. - Все те ж саме: ми допоможемо вам домовитися з МВФ. Можливо, якщо сильно пощастить, він пом'якшить вам умови видачі кредиту, але ми в цьому не впевнені. Потім, якщо ви виконаєте умови і отримаєте кредит, ми вам теж чимось допоможемо. Янукович на це не пішов. Умови Путіна, про які ми дізналися вже пізніше, були вигіднішими. Звичайно, можна міркувати про те, що, якби В. Янукович тоді підписав у Вільнюсі Угоду, ніякого Майдану би не було і він залишився б при владі. Але я в це не вірю. Народ був уже сильно розкачаний і готовий до протестів, опозиція відчула смак реваншу, і упускати такий шанс вона б не стала. Тим силам, які організовували Майдан, потрібна була влада, а проблеми з євроінтеграцією - це був лише привід. При бажанні замість цього знайшли б інший. Підписав би Янукович Угоду, а потім стався б розгін студентів або якась інша провокація з жертвами - і ось є новий привід для акцій Майдану¹».

Про те, що у Вільнюсі 29 листопада 2013 р. Євросоюзом не було зроблено нових кроків, спрямованих на вирішення потенційних українських проблем, пов'язаних з підписанням Угоди та не зроблено нових, більш вигідних пропозицій свідчить і той факт, що українська влада продовжила переговори з ЄС щодо доопрацювання Угоди про асоціацію і після саміту у Вільнюсі. Це свідчить про одне – у Вільнюсі сторони не змогли дійти згоди щодо проблемних питань. Пізніше у своїй книзі М. Азаров згадував про хід переговорів:

«Були продовжені переговори з керівництвом ЄС щодо усунення проблемних питань на шляху впровадження Угоди, була сформована переговорна група на чолі з першим віце-прем'єром України С.Г. Арбузовим

1

Коротков Д., Гужва І. Майдан. Реконструкція. (Сцена 2. Первая кровь). [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://reporter.vesti-ukr.com/art/y2014/n41/11135-pervaja-krov.html#.VS06rtysUq8>

для консультацій в Європейській комісії з метою підготовки «дорожньої карти» вироблення комплексу заходів, спрямованих на створення умов для підписання Угоди. У «дорожню карту» повинен був увійти комплекс інструментів і кроків з боку ЄС, який підтримав би українську економіку на початковій стадії функціонування зони вільної торгівлі з ЄС і в умовах потенційних економічних санкцій з боку Російської Федерації. Формат таких інструментів міг виходити за рамки чисто фінансової підтримки (консультації делегації України з керівництвом Європейської комісії від 9 грудня 2013)»¹.

Зі слів М. Азарова, українська сторона не вимагала від ЄС суто фінансової підтримки. Потрібно було виробити інструменти, які б уможливили підписання Угоди без економічних втрат для України. І такі інструменти, як показали події в майбутньому, при бажанні керівництва ЄС могли бути вироблені. Найоптимальнішим варіантом на той час могло бути рішення про підписання Угоди, але про відтермінування вступу в силу її окремих положень. Саме таке рішення було прийнято після підписання Угоди вже новою, післяреволюційною владою. Проте про можливість такого кроку в листопаді - грудні 2013 року ніхто з європейських високопосадовців не заявляв, з чого можна зробити висновок, що, скоріш за все подібних пропозицій і не було, а це свідчить про завідомо неконструктивну, навіть дивну позицію ЄС в переговорах з українською владою. На думку колишнього прем'єр-міністра України така позиція ЄС викликана «вибором іншого, найпростішого шляху вирішення виниклих розбіжностей, а саме усунення політичного керівництва, яке піднімає питання про розбіжності»².

Тим часом протестні акції в Києві станом на 29 листопада 2013 р. почали згасати. Оргкомітетом Євромайдану було прийнято рішення згорнути акції протесту до 1 грудня 2013 року. На останньому «віче» цього дня було

1

Азаров М. Я. Украина на перепутье. Записки премьер-министра. – Москва: Вече, 2014. – С. 378

2

Азаров М. Я. Украина на перепутье. Записки премьер-министра. – Москва: Вече, 2014. – С. 378

ухвалено резолюцію, відповідно до якої 1 грудня будуть визначені подальші дії¹.

В той же час, у зв'язку з фактами порушення громадського порядку на околицях Майдану значно зросла кількість співробітників правоохоронних органів². Проте, в цілому, ситуація була спокійною і ніяких передумов для будь-якої ескалації протесту не було.

Разом з тим, ввечері 29 листопада 2013 р. з'явилась заява посла США в Україні Дж. Пайятта. Посол зазначив, що Сполучені Штати Америки застерігають українську владу від застосування сили до учасників масового мітингу в Києві проти рішення не підписувати Угоду про асоціацію між Україною та Євросоюзом, попереджаючи про серйозні наслідки для двосторонніх відносин у разі розгону Євромайдану. Він також зазначив, що українська влада поінформована про позицію США.

«Ми дуже чітко пояснили і публічно, і особисто, що демонстрації, які відбувалися цього тижня, - це позитивний факт, який свідчить про силу демократії в Україні, і його необхідно поважати» - йшлося в заяві Д. Пайятта³.

Побоювання американського посла виглядали безпідставними, адже вночі 29 листопада 2013 р. на Майдані залишилось кількасот протестувальників, які в цілком мирний спосіб співали пісень, танцювали щоб зігрітись, виступали з промовами на сцені та кілька десятків міліціонерів. Ближче до опівночі представниками опозиції з площі було вивезено все звукове обладнання⁴.

1

Євромайдан визначить подальші дії 1 грудня – резолюція. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3273024-yevromaidan-vyznachyt-podalshi-dii-1-hrudnia-rezoluitsiia>

2

На Майдан підходить Беркут, невідомі кидають димові шашки. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3272955-na-maidan-pidkhodyt-berkut-nevidomi-kydauit-dymovi-shashky>

3

США застерігають українську владу від застосування сили проти мітингувальників у Києві. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ukrainian.voanews.com/content/article/1800282.html>

4

Опозиціонери на Євромайдані згортають апаратуру і розбирають сцену. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/main/3273051-opozytsionery-na-yevromaidani-zhortauit-aparaturu-i-rozbyrauit-stsenu-aktyvisty>

Проте ніч з 29-го на 30 листопада 2013 р. стала переломною як для Євромайдану так і для процесу зовнішньополітичного протиборства за Україну. Дивним чином побоювання, які кількома годинами раніше висловлював посол США справдились і близько 4 години ранку майдан, в особливо жорсткий спосіб було розігнано співробітниками спецпідрозділу МВС «Беркут»¹.

Викликають подив також факти «підготовленості» розгону: знімальні групи українських ЗМІ змогли зняти весь процес розгону від початку до кінця, звукове обладнання та апаратуру було вивезено з площі за кілька годин до початку розгону, під час силової акції міліції на майдані не опинилось жодного представника опозиційних політичних партій, громадських організацій та інших відомих особистостей, які майже цілодобово перебували серед мітингувальників з початком Євромайдану. Як би там не було, в подальшому цей розгін кардинально змінив характер протестних акцій, які значно посилювались та радикалізувались.

Конкретної відповіді на запитання хто стояв за організацією цього розгону на сьогодні немає. Більшість, звісно, у всьому одразу ж звинуватила чинну владу і особисто Президента України. Влада, натомість, вважала (і є конкретні підстави так вважати), що співробітників «Беркуту» було спровоковано на силові дії радикалами в масках, які з'явилися на площі безпосередньо перед розгоном. Вони почали закидати «беркутівців» камінням і пляшками, чим і спровокували їх на відповідну агресію. У МВС це підтверджували відеозаписом². Згідно іншої версії, таким чином владу намагались скомпрометувати сили які були частиною цієї влади. Мова йде, зокрема, про голову Адміністрації Президента України С. Львовчкіна³.

1

Майдану більше немає. Беркут очистив площу від останніх учасників протесту. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/main/3273057-maidanu-bilshe-nemaie-berkut-ochystyv-ploschu-vid-ostannikh-uchasnykiv-protestu>

2

Коротков Д., Гужва І. Майдан. Реконструкція. (Сцена 2. Первая кровь). [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://reporter.vesti-ukr.com/art/y2014/n41/11135-pervaja-krov.html#.VS06rtysUq8>

3

Там само

Не будемо ґрунтовно заглиблюватись в деталі цієї події та описувати аргументи на користь різних версій, оскільки це не є завданням нашої роботи. В наступних частинах спробуємо проаналізувати як змінилось та розвивалось зовнішньополітичне «поле бою» за Україну в умовах нового етапу Євромайдану.

2.3. «Революція»: позиція та вплив Росії, Заходу та української влади

З 30 листопада 2013 року протестний рух в Україні перейшов у нову фазу. Силовий розгін демонстрантів 30 листопада, великою мірою, став фактором, який сприяв тому, щоб акції протесту продовжувались, а Євромайдан тривав. Хоча більше місяця характер акцій протесту, в порівнянні з періодом до розгону, кардинально не змінився. Проте змін зазнали мета та мотиви протестувальників. Якщо до 30 листопада 2013 р. головною вимогою демонстрантів була негайна євроінтеграція, то після розгону мітингувальники виступали вже не за євроцінності, а проти «злочинної» влади В. Януковича та партії регіонів. Протести набули відверто антивладного змісту. Звичайно, значно зросла також кількість демонстрантів, втім, Євромайдан функціонував у вже традиційному режимі: «народні віче», концерти, пісні й танці, лозунги, наметове містечко. Тільки перші дні після розгону позначились якоюсь радикалізацією (протистояння на вул. Банковій перед Адміністрацією Президента та пікет Кабінету Міністрів). Надалі (до 19 січня 2014 року) демонстрації Євромайдану продовжувались у звичайному режимі і за межі Майдану Незалежності протестні акції не виходили.

На фоні Євромайдану, геополітична гра, головним призом в якій була держава Україна, набула нових, вже більш зрозумілих обрисів. Поступово цілі та мотиви зовнішньополітичної поведінки Заходу та Росії відносно України виявлялись в їх риторичі, політичних кроках та позиції в цілому. За весь час антивладних демонстрацій позиції сторін були незмінними: Захід повністю підтримував демонстрантів та українську опозицію, Росія ж висловлювала політичну підтримку чинній українській владі. Проте, слід додати, що рівень неприхованої активності США та ЄС в цьому плані був

набагато вищим ніж рівень активності Росії. Принаймні такий висновок можна зробити якщо проаналізувати доступні джерела інформації.

Вже до полудня 30 листопада 2013 р. представниками ЄС та США були зроблені офіційні заяви з приводу розгону демонстрантів на Майдані незалежності. Про категоричне засудження дій працівників «Беркуту» заявили посол США в Україні Дж. Пайет¹ та глави МЗС Литви та Швеції². При чому міністр закордонних справ Швеції одразу ж звинуватив у силовому розгоні саме В. Януковича³. Голова Міністерства закордонних справ Польщі Р. Сікорський написав на своїй сторінці у Твітері, що «умиротворення мирних демонстрацій не європейська інтеграція України», а «Президент Янукович дуже серйозно прорахувався щодо Угоди про асоціацію з Європейським Союзом і щодо народу України»⁴.

Рішуче засудили розгін майдану і офіційні особи ЄС – Представник ЄС з питань зовнішньої політики і політики безпеки Кетрін Ештон і Єврокомісар з питань розширення та Європейської політики сусідства Штефан Фюле⁵.

Посли Нідерландів та Фінляндії особисто прийшли на Михайлівську площу, де після розгону зосередились протестувальники щоб висловити їм свою підтримку⁶.

1

США засуджують силовий розгін Євромайдана в Києві – посольство. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3273104-ssha-zasudzhuuit-sylovyi-rozghin-yevromaidana-v-kyievi-posolstvo>

2

Там само

3

Реакція політиків ЄС на події в Україні. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3273228-reaktsiia-politykiv-yes-na-podii-v-ukraini>

4

У Польщі кажуть, що дії Януковича поглиблюють недовіру ЄС [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2013/11/30/7003764/>

5

ЄС закликав притягнути до відповідальності винних у силовому розгоні майдану. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2013/11/30/7003893/>

6

Після розгону Євромайдана на Михайлівській площі зібралися тисячі людей і послы ЄС. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3273156-pislia-rozghonu-yevromaidana-na-mykhailivskii-ploschi-zibralsia-tysiachi-luidei-i-posly-yes>

Українська влада відреагувала на розгін неоднозначно. Українське МВС заявило, що рішення про відтіснення мітингувальників було прийнято у зв'язку зі зверненням комунальних служб, які вранці 30 листопада хотіли завести на Майдан конструкції для встановлення новорічної ялинки та почати монтажні роботи, але не могли цього зробити через перешкоджання з боку демонстрантів. При цьому наказу про саме такий, жорсткий спосіб звільнення площі не було. МВС пов'язує дії «Беркуту» з провокацією деяких груп демонстрантів, які кидали в міліцію каміння, яйця та інші предмети¹.

Прем'єр-міністр М. Азаров назвав ситуацію, яка склалася провокацією. «Зараз ясно одне: хто зовсім не зацікавлений у такому сценарії, який відбувся, так це влада. Навпаки, наше завдання - зберегти спокій і стабільність в країні», - написав прем'єр на своїй сторінці в соціальній мережі². Пізніше, на зустрічі з європейськими послами, Азаров заявив, що ні президент ні він не знали про проведення операції з розгону демонстрантів і додав, що «є люди, які вирішили вирішити проблему іншим чином»³.

Президент України у зверненні до українського народу, опублікованому на офіційному сайті президента, висловив обурення подіями, які сталися вночі на Майдані Незалежності. Він також зазначив, що ті хто спровокував конфлікт на Майдані будуть покарані⁴.

Розгін Майдану вилився в радикальні виступи протестувальників. Вже 1 грудня 2013 р. владу в Україні могло бути змінено силовим шляхом. Спочатку євромайданівцями було захоплено будівлю Київської міської

1

У МВС озвучили причину розгону Євромайдана. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/events/3273159-u-mvs-ozvuchyly-prychynu-rozgonu-yevromaidana>

2

Азаров назвав розгін Євромайдана «провокацією». [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3273171-azarov-nazvav-rozghin-yevromaidana-provokatsiieui>

3

Азаров запевнив, що ні він, ані Янукович не знали про операцію щодо розгону Євромайдану. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3273783-azarov-zapevnyv-scho-ni-vin-ani-yanukovych-ne-znaly-pro-operatsiui-schodo-rozgonu-yevromaidanu>

4

Янукович зробив офіційну заяву з приводу розгону Євромайдана Беркутом [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3273225-yanukovych-zrobyv-ofitsiinu-zaiavu-z-pryvodu-rozgonu-yevromaidana-berkutom>

державної адміністрації і Будинок профспілок. Пізніше жорсткі протистояння між мітингувальниками та міліцією відбулися біля адміністрації Президента України, приміщення якої найбільш радикальна частина демонстрантів також намагалась захопити. Тут не можна не провести паралелі з «класичними» «кольоровими революціями». Для штурму президентської адміністрації демонстранти, окрім ланцюгів, петард, сльозогінних газів використовували трактор. Аналогічна технологія застосовувалась, наприклад, в Югославії у 2000 році, де народні протести отримали назву «бульдозерна революція». Тоді балканським протестувальникам (допомогою бульдозера) вдалось захопити приміщення телецентру і в підсумку змістити владу Слободана Мілошевича. В Україні ж 1 грудня 2013 р., ця технологія не спрацювала (спрацювала інша – дещо пізніше). Два кордони бійців внутрішніх військ, попри активні насильницькі дії з боку демонстрантів у масках, не пропустили натовп на територію адміністрації. Пізніше опозиційні сили заявили що ніякого відношення до подій на Банковій вони не мають, а радикали, які спровокували силове протистояння – це провокатори¹.

Якщо на факт розгону демонстрантів 30 листопада 2013 р. блискавично швидко відреагували представники західних країн, а російське керівництво від заяв утрималось, то відносно подій 1 грудня 2013 р. сторони «помінялись ролями». 2 грудня 2013 р. на зустрічі з президентом Вірменії, В. Путін заявив, що події в Україні нагадують більше не революцію, а погром. За словами Путіна, ці акції готувалися до президентської кампанії 2015 року. На думку російського президента таким чином в країні «намагаються розхитати внутрішньополітичні процеси»².

Жодної оцінки діям демонстрантів у Києві Захід не надав. Натомість західні високопосадовці продовжували засуджувати застосування сили проти

1

Яценюк: опозиція не причетна до штурму на Банковій і закликає припинити провокації. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/25186205.html>

2

Путін назвав події в Києві «погромом». [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3273797-putin-nazvav-podii-v-kyievi-quotpohromomquot>

мирних демонстрантів українською владою. Примітно що демонстранти та їхні акції продовжували бути мирними в очах західної політичної спільноти попри масові заворушення в яких численних травм зазнавали співробітники міліції та захоплення державних установ. Так 3 грудня Міністри закордонних справ країн-членів НАТО виступили із заявою щодо ситуації в Україні. Текст заяви після закінчення засідання зачитав генеральний секретар НАТО Андерс Фог Расмуссен.

«Ми пильно стежимо за ситуацією в країні, ми засуджуємо використання надмірної сили проти мирних демонстрантів в Україні. Ми закликаємо всі сторони утриматися від провокацій і насильства», - йшлося в заяві¹.

З критикою української влади виступила і заступник Держсекретаря США Вікторія Нуланд на прес-конференції в Тбілісі. «Що стосується України, вже давно пора для керівництва України прислухатися до голосу свого народу і відновити шлях до європейської інтеграції та економічного оздоровлення», - сказала В. Нуланд. Вона також підкреслила, що в Україні мають поважати право на мирний протест².

Весь грудень 2013 року був ознаменований інтенсивними візитами на Майдан західних політичних діячів.

1 грудня 2013 р. зі сцени Майдану виступив депутат польського Сейму, лідер політичної партії ПіС Я. Качинський, який від імені голови Європарламенту М. Шульца висловив впевненість щодо приєднання України до ЄС (саме приєднання, а не асоційоване членство) вже в найближчому майбутньому³. 4 грудня після переговорів з лідерами української опозиції, з

1

Глави МЗС країн НАТО засудили застосування сили проти мирних демонстрантів в Україні. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3274147-hlavy-mzs-krain-nato-zasudyly-zastosuvannia-syly-protymyukh-demonstrantiv-v-ukraini>

2

Відповідальні за насильство на Євромайдані повинні постати перед судом - заступник держсекретаря США. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3275104-vidpovidalni-za-nasylstvo-na-yeuromaidani-povynni-postaty-pered-sudom-zastupnyk-derzhsekretaria-ssha>

3

Качинський закликав ЄС відповісти на розгон Майдану санкціями [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.unian.ua/politics/862259-kachinskiy-zaklikav-es-vidpovisti-na-rozgon-maydanu-sanktsiyami.html>

демонстрантами поспілкувався міністр закордонних справ Німеччини Г. Вестервелле, який прибув у Київ для участі в зустрічі глав МЗС країн ОБСЄ¹.

9 грудня, центральну площу Києва відвідав британський посол в Україні Саймон Сміт, після чого зробив запис у своєму мікроблозі на Twitter.

«Влада України повинна слухати голос розуму: застосування насильства проти мирного протесту не відповідь, а крок у гнітюче майбутнє»².

11 грудня із демонстрантами зустрілась заступник держсекретаря США Вікторія Нуланд. На Майдані пані Нуланд пригощала протестувальників та співробітників міліції печивом³.

15 грудня на сцені Майдану з'явилась делегація з Сенату США. Два сенатори США - демократ К. Мерфі і республіканець Дж. Маккейн виступили перед демонстрантами з промовами, в яких запевнили українців в повній підтримці Сполученими Штатами українського мирного протесту⁴⁵.

Серед інших, в різні періоди Майдан також відвідували Верховний представник ЄС з питань зовнішньої політики і політики безпеки Кетрін Ештон (10 грудня) делегація Литовського Сейму на чолі з віце-спікером П. Ауштрявічюсом (25 січня 2014 р.), голова Європейського економічного і соціального комітету А. Малосс (30 січня 2014 р.).

Візити на Майдан, а також виступи зі сцени Майдану американських та європейських чиновників та політичних діячів, заяви про підтримку

1

Вестервелле пришел на Майдан. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.dw.de/вестервелле-пришел-на-майдан/a-17271734>

2

На Майдані перебувають представники посольств країн-членів Євросоюзу. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3275690-na-maidani-perebuvaui-predstavnyky-posolstv-krain-chleniv-yevrosouizu>

3

На Євромайдан прибули посол і заступник держсекретаря США. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3276259-na-yevromaidan-prybul-y-posol-i-zastupnyk-derzhsekretaria-ssha>

4

Сенатори США Маккейн і Мерфі виступили на Майдані. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3277516-senatory-ssha-makkein-i-merfi-vystupyly-na-maidani>

5

Выступление американских сенаторов на майдане. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=Af8WceoXWJE>

революційного руху в Україні так чи інакше сприяло продовженню антивладних протестів. В період після розгону Майдану 30 листопада 2013 р. вимогами демонстрантів, як відомо, була відставка уряду та президента України. Абсолютна солідарність західних політиків з демонстрантами означала, що вони повністю підтримують ці вимоги. Такі дії Заходу можна порівняти з підбурюванням в кримінальному праві, що є одним з видів співучасті у злочині. У випадку західних політиків їх дії виглядали як підбурювання до протестів.

З точки зору міжнародного права візити та виступи із висловленнями підтримки акціям протесту є неприпустимими. Згідно Декларації про неприпустимість втручання у внутрішні справи держав, про обмеження їх незалежності і суверенітету (1965 р.) Жодна держава не має права втручатися прямо або побічно з якої б то не було причини у внутрішні і зовнішні справи іншої держави. Внаслідок цього засуджуються не тільки збройне втручання, але також всі інші форми втручання і всякі погрози, спрямовані проти правосуб'єктності держави або проти її політичних, економічних і культурних елементів¹.

Інший міжнародний документ Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин і співробітництва між державами на основі Статуту Організації Об'єднаних Націй закріплює принцип неприпустимості втручання у внутрішню боротьбу в іншій державі².

За М. Беттаті втручанням зазвичай називають непрохане і неправомочне вторгнення в чужі справи. У міждержавних відносинах воно проявляється у фізичному вторгненні на чужу територію (агресія або інтервенція). Втручання може бути і нематеріальним: шляхом кампанії в

1

Декларация о недопустимости вмешательства во внутренние дела государств, об ограждении их независимости и суверенитета. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/inadmissibility_of_intervention.shtml

2

Декларация о принципах международного права, касающихся дружественных отношений и сотрудничества между государствами в соответствии с Уставом Организации Объединенных Наций. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_569

пресі, дипломатичного тиску, обговорення в міжнародних організаціях, а також в інших формах тиску на політичний і економічний режим з метою його зміни¹.

На наш погляд, такої аргументації достатньо для того, щоб довести, що візити західних високопосадовців на Майдан грудні 2013 року мали ознаки втручання у внутрішні справи України, що зайвий раз підтверджує активну участь у боротьбі за Україну США та Європи.

В той час коли протестний рух в Україні стрімко розвивався по висхідній, українська влада вела активні двосторонні переговори з країнами іншого (умовно) табором – Китаєм та Росією. З 3-го по 7 грудня 2013 року Президент України перебував з державним візитом у Китаї. За результатами переговорів було підписано 22 угоди про співпрацю, з яких найбільш важливою була угода про техніко-економічне співробітництво між двома країнами. Згідно умов цієї угоди Уряд КНР надавав Україні безоплатну допомогу в розмірі 80 млн. китайських юанів (15 млрд. дол.)². Крім того було підписано пакет інших стратегічно важливих для України угод, які започатковували ряд нових інвестиційних проектів, а також виводили на новий рівень китайсько-українські торгівельні відносини. Коротко про умови цих угод, тодішній глава українського уряду М. Азаров описав у своїй книжці «Україна на роздоріжжі».

«З Китаєм було підписано угоди з будівництва заводів з переробки вугілля в газ загальною вартістю 3,0 млрд доларів, контракт на поставку зерна в Китай в обсязі 10 млн. т. щорічно з перерахуванням авансу в розмірі 1,5 млрд доларів. Китайська державна компанія Сітік через Китайський інвестиційний фонд брала на себе зобов'язання забезпечити будівництво соціального житла на 15 млрд доларів. Було підписано міжурядову угоду про

1

Беттати М. Право на вмешательство – смысл и значение. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.hrights.ru/text/b4/Chapter8.htm>

2

Угода між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про техніко-економічне співробітництво. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/156_097

будівництво порту в Керчі, що забезпечувала переправу зерна на загальну суму 3,5 млрд. доларів. Ще на 1,5 млрд. доларів було підписано угоду про концесійне будівництво окружної дороги навколо Києва»¹.

Активізація співпраці України з КНР, політичним союзником Росії, була безпрецедентною. По дорозі з Китаю В. Янукович відвідав Сочі де в закритому режимі провів зустріч з Президентом Росії². Жодної конкретики щодо змісту розмови між президентами в інформаційний простір не потрапило. Проте, напевне саме в Сочі російським лідером було запропоновано зниження ціни на російський газ та фінансова допомога в розмірі 15 млрд. доларів, про що між главами держав двох країн було офіційно домовлено 17 грудня 2013 р. в Москві. За даними редактора «The Economist» Едварда Лукаса в Сочі В. Янукович поставив свій підпис під угодою про приєднання до Митного Союзу. Цю інформацію масово теражували ряд західних та українських ЗМІ. Пізніше вона була спростована українським МЗС та прес-секретарем Президента Росії Д. Песковим³.

За результатами засідання російсько-української міждержавної комісії в Москві 17 грудня В. Путін заявив, що Росія розмістить у цінних паперах українського уряду частину своїх резервів з ФНБ об'ємом 15 мільярдів доларів. Крім того було домовлено про нову ціну на газ - 268,5 доларів за тисячу кубометрів, яка в порівнянні зі старою ціною знизилась майже на половину. Разом з цим російський президент підкреслив, що дані домовленості не мають відношення до вступу України в МС⁴.

1

Азаров М. Украина на перепутье. Записки премьер-министра – Москва: Вече, 2014. – С.506

2

Пресс-служба президента: Янукович и Путин в Сочи никаких документов не подписывали. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zn.ua/POLITICS/press-sluzhba-prezidenta-yanukovich-i-putin-v-sochi-nikakih-dokumentov-ne-podpisyvali-134529_.html

3

Вопрос о присоединении Украины к ТС на встрече Путина и Януковича не обсуждался. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zn.ua/POLITICS/peskov-vopros-o-prisoedinenii-ukrainy-k-ts-na-vstreche-putina-i-yanukovicha-ne-obsuzhdalsya-134521_.html

4

Путін: Україна отримає \$15 млрд і знижку на газ. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3278097-putin-ukraina-otrymaie-15-mlrd-i-znyzhku-na-haz>

Без сумніву, домовленості з Китаєм та РФ були економічно вигідними нашій державі. М. Азаров так охарактеризував дані домовленості: «На основі домовленостей з Росією і Китаєм в нашу країну вперше за багато років повинна була прийти рекордна сума прямих інвестицій та пільгових кредитів у розмірі більше 40 млрд. доларів, що перевищує всі інвестиції за 23 роки існування України. Це давало можливість зробити потужний ривок у розвитку, забезпечити значне зростання доходів населення. У бюджеті 2014 р. було закладено 8% зростання ВВП. Ми прийняли принципове рішення відмовитися від кредитів МВФ, і не було абсолютно ніякої необхідності підвищувати тарифи для населення»¹.

Фактично 17 грудня 2013 р. Росією було зроблено політичний «хід конем». Російський кредит разом з китайською інвестиційною допомогою фактично забезпечили незалежність української влади від допомоги західних фінансових структур. Якщо виходити з того, що завданням мінімум для Росії в умовах Революції в Україні було недопущення остаточної геополітичної переорієнтації України в бік Заходу, то такими маневрами цієї цілі було повністю досягнуто.

Разом з тим, українська влада не переставала заявляти про європейський курс України та про продовження переговорів про асоціативне членство з ЄС. Реальна ситуація виглядала так, що Україна фактично задекларувала свою багатовекторність, але з більшою орієнтацією на Росію та її союзників. І така позиція української влади в ситуації, що склалася, як вже було сказано, була великою мірою виправданою та політично раціональною. Але такий стан речей не міг подобатися Заходу. Тому після 17 грудня 2013 р. стало зрозуміло, що чинна українська влада вже не стане суто прозахідною. В геополітичній дуелі за Україну після 17 грудня 2013 р. було чітко помітно хто переважає, а хто поступається. Проте в Заході залишався

1

Азаров М. Украина на перепутье. Записки премьер-министра – Москва: Вече, 2014. – С. 505

дуже перспективний «козир в рукаві» у вигляді київських антивладних демонстрацій, чого не було в Росії. І Захід цей козир успішно використовував.

Реакція заходу на російсько-українські домовленості була блискавичною. Вже 17 грудня 2013 р. представник Білого дому Джей Карні заявив, що угоди, укладені між лідерами України та Росії, не відповідають вимогам учасників антиурядових протестів у країні. За його словами, Білий дім продовжить вивчення деталей угод, укладених між Україною і Росією за підсумками засідання російсько-української міждержавної комісії в Москві¹. Реакція США на російсько-українські домовленості – зайве підтвердження того, що посилене опертя на Майдан продовжуватиме використовуватися Заходом й надалі. І якщо припустити, що ціллю №1 для Заходу була зміна непрозахідного українського керівництва та переорієнтація країни, то така позиція виглядала зрозумілою.

Тим часом ситуація в країні почала радикалізуватись і виходити з-під контролю влади. Після місяця безперспективного стояння, Майдан значно активізувався. 19 січня 2014 р. активістами було зроблено спробу захоплення урядового кварталу в Києві. На вулиці Грушевського біля стадіону «Динамо» їх зупинив кордон співробітників спецпідрозділу «Беркут» та Внутрішні війська. Між сторонами почалось жорстоке протистояння, яке тривало вже до кінця революційних подій.

Формально, причиною активних дій демонстрантів стало прийняття 16 січня 2014 р. Верховною Радою низки законів (т.з. «диктаторські» закони 16 січня), які стали реакцією на масові протести і в деякій мірі обмежували права демонстрантів. Опозиція і демонстранти Майдану одразу ж висловили своє незадоволення прийнятими законами. З критикою української влади виступав і Захід, не дивлячись на те, що переважна більшість норм у «законах 16 січня» була запозичена з законодавства США, Франції, Італії та ін. Все це

1

У Білому домі вважають, що нові домовленості між Україною і РФ не відповідають вимогам Євромайдану. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3278162-u-bilomu-domi-vvazhauit-scho-novi-domovlenosti-mizh-ukrainoui-i-rf-ne-vidpovidaut-vymoham-yevromaidanu>

сприяло підняттю градусу напруги у суспільстві і привело до початку силового протистояння 19 січня 2014 р.

Під час зіткнень на Грушевського в інформаційному просторі вперше з'явилась згадка про організацію «Правий сектор», члени якої стали рушійною силою бійні, що розпочалась 19 січня 2014 р. Цікаво те, що деякі дослідники історії та діяльності цієї організації пов'язують її із США¹.

Мало в якій країні, де останнім часом проходили революції обходилося без застосування технології т.з. сакральних жертв. Очевидно, Україна також не стала винятком. Під час подій на Грушевського почалися перші смерті демонстрантів. 22 січня 2014 р. було вбито українця вірменського походження С. Нігояна та білоруса М. Жизневського. Також 22 січня було знайдено тіло викраденого невідомими Ю. Вербицького. Жодного свідка даних вбивств не знайшлося. Більше того, до сьогоднішнього дня (до квітня 2015 року) не знайдено винуватців загибелі людей. Проте опозиція як і західні політичні кола свій вердикт винесли одразу – у всіх смертях винна українська влада². Перша кров на майдані значно підняла планку суспільного незадоволення, і ситуація продовжувала нагнітатись. Дуже вдало оцінили роль «жертвоприношення» під час подій на Грушевського Д. Коротков та І. Гужва. «Події на Грушевського повернули, здавалося б, втрачений сенс Майдану. Після появи перших убитих вже не виникало питання: «Навіщо ми тут стоїмо?» Відповідь була зрозумілою: «Щоб помститися і покінчити з цією владою»³.

На думку Д. Короткова та І. Гужви саме в січні 2014 року в гру повноцінно вступив Захід. Звичайно, лідери США і ЄС і раніше коментували

1

Правый Сектор: организация и деятельность основной силы госпереворота. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zarodinu.org.ua/page/675>

2

Опозиція звинуватила владу в загибелі мітингувальників. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3287596-opozytsiia-zvynuvatyla-vladu-v-zahybeli-mitynhuvalnykiv>

3

Коротков Д., Гужва І. Майдан. Реконструкція. (Сцена 4. Янукович теряет контроль). [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://reporter.vesti-ukr.com/art/y2014/n41/11137-janukovich-terjaet-kontrol.html#.VT9V9dLtmkp>

події і приїжджали до Києва, але саме з початку зіткнень на Грушевського Брюссель і Вашингтон зайнялися українським питанням більш серйозно¹.

У своїх доводах І. Гужва та Д. Коротков використовують коментар європейського журналіста, який має зв'язки в дипломатичних колах і спецслужбах Заходу. «США і ЄС, природно, підтримували Євромайдан з самого початку, тому що відчували себе гранично приниженими В. Путіним і В. Януковичем після відмови підписувати Угоду про асоціацію. Але в грудні вони, всупереч думці, поширеній в Україні та Росії, брали участь дуже пасивно. Тільки тиснули на В. Януковича, щоб той не застосовував силу. Бюрократичним машинам Заходу знадобилося чимало часу, щоб виробити і погодити єдину позицію і поставити завдання всім структурам, включаючи спецслужби. Конкретний план я почув з вуст одного з європейських політиків якраз під час подій на Грушевського. Захід поставив для себе мету - відсторонення Януковича від влади і приведення до керівництва країною проєвропейського уряду. Найбільш прийнятним варіантом вважався добровільний і поступовий відхід Януковича від президентства в обмін на гарантії недоторканності його і його родини. І їх бізнесу. Для цього він повинен був піти на переговори з опозицією, відправити у відставку Азарова і призначити прем'єром якусь компромісну фігуру, узгоджену з Заходом. Звичайно до нього донесли інформацію про наслідки, які настануть, якщо він піде на силовий розгін. Грубо кажучи, він стане світовим ізгоєм, а всі гроші з його закордонних рахунків конфіскують. Тому як тільки я побачив, що Янукович пішов на переговори з опозицією, а потім і відправив у відставку прем'єра, я зрозумів, що цей план почав реалізовуватися. І безпосередньою причиною цього були, як мені здається, події на Грушевського. Коли там почали гинути люди, Янукович злякався, що його звинуватять у цих смертях і почнуть міжнародне переслідування. І я не здивуюся, якщо дізнаюся, що бої

1

Там само

на Грушевського почалися аж ніяк не спонтанно, а були частиною загального плану з примусу українського президента до здачі влади»¹.

Більш ніж дивною була реакція віце-президента США Джо Байдена на ситуацію, яка склалася. 23 січня Байден дзвонив президенту України Віктору Януковичу і закликав його до негайної деескалації протистояння між демонстрантами і силами правопорядку. «Підкреслюючи, що насильство будь-якої зі сторін неприйнятно, віце-президент зазначив, що тільки уряд України може забезпечити мирне завершення кризи, і подальше кровопролиття матиме наслідки для відносин України зі Сполученими Штатами»².

Іншими словами Дж. Байден вимагав деескалації конфлікту, при цьому попередив В. Януковича про недопустимість силового відновлення правопорядку і підкреслив, що кровопролиття (неважливо з якого боку і хто його спровокує) буде мати серйозні наслідки. Простою мовою, це означало, що В. Янукович негайно має покинути пост Президента і відправити у відставку український уряд. Інакше вимоги віце-президента США на той момент виконати було просто нереально.

Але й до цієї, м'яко кажучи, нахабної вимоги В. Янукович, здається, прислухався. 25 січня 2014 р. за підсумками зустрічі трьох лідерів опозиції з Президентом України останнім було офіційно запропоновано посаду прем'єр-міністра України А. Яценюку, а пост віце-прем'єра з гуманітарних питань - В. Кличку. Крім того В. Янукович заявив про готовність внесення змін до Конституції України з метою трансформування держави в парламентсько-президентську форму правління. Також Президентом була дана згода на

1

Коротков Д., Гужва І. Майдан. Реконструкція. (Сцена 3. Янукович тердет контроль). [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://reporter.vesti-ukr.com/art/y2014/n41/11137-janukovich-terjaet-kontrol.html#.VT9V9dLtmkp>

2

Віце-президент США закликав Януковича конструктивно вирішувати вимоги демонстрантів. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3296609-vitse-prezydent-ssha-zaklykav-yanukovycha-konstruktivno-vyrishuvaty-vymohy-demonstrantiv>

перегляд законів від 16 січня 2014 р. Натомість влада вимагала звільнити всі захоплені демонстрантами адміністративні будівлі по всій Україні¹.

Поведінка опозиціонерів після таких пропозицій влади була дуже показовою. Власне, в цій ситуації опозиція чітко продемонструвала, що рішення приймаються не ними особисто і, тим більше, не демонстрантами Майдану. Одразу після зустрічі, виступаючи перед демонстрантами на Майдані, А. Яценюк заявив, що опозиція не боїться відповідальності і приймає цю відповідальність. Зі сцени Майдану пролунала чітка ствердна відповідь на пропозиції влади². Вже наступного дня на сайті партії «Батьківщина» з'явилось повідомлення про те, що пропозицію сформувати уряд опозиційними лідерами не прийнято³. 27 січня 2014 р. А. Яценюк заявив про свою відмову від поста прем'єр-міністра під час чергових переговорів з Президентом України⁴.

Можливу причину такої дивної поведінки опозиціонерів можна пояснити, якщо прослухати вже згадуваний запис телефонної розмови заступника Держсекретаря США В. Нуланд з послом США в Україні Дж. Пайеттом. Запис з'явився в мережі Інтернет 4 лютого 2014 р. Проте розмова, судячи з її змісту, мала місце 25 січня 2014 р., в день, коли на переговорах з Президентом України опозиції було запропоновано сформувати новий уряд. Під час розмови В. Нуланд і Дж. Пайетт обговорюють подальші кроки, які має зробити українська опозиція. Співрозмовники домовляються про

1

Янукович запропонував Яценюку посаду прем'єра, а Кличку - віце-прем'єра. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3297164-yanukovych-zaproponuvav-yatsenuiku-posadu-premiera-a-klychku-vitse-premiera>

2

Як опозиція виступала на Майдані після зустрічі з Януковичем. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3297206-yak-opozytsiia-vystupala-na-maidani-pislia-zustrichi-z-yanukovychem>

3

Яценюк: пропозицію Януковича зайняти посади в уряді не прийнято і не відкинута, рішення буде спільним -. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3297237-propozytsiui-yanukovycha-zainiaty-posady-v-uriadi-ne-priyniato-i-ne-vidkynuto-rishennia-bude-spilnym-yatsenuik>

4

Яценюк відмовився очолити уряд. Підсумки зустрічі президента та опозиції: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3297819-pidsumky-zustrichi-prezydenta-ta-opozytsii-yatsenuik-vidmovyvsia-ocholyty-uriad>

організацію телефонної розмови з трьома опозиційними лідерами і окремо з В. Кличком для подальших консультацій¹.

Під час розмови Пайєтт висловлює здивування пропозиціями Януковича. З його слів можна зрозуміти, що це стало для них неприємним сюрпризом. «І знову ж таки, той факт, що все це там відбувається, я все ще намагаюся зрозуміти, чому Янукович зробив все це. Однак у той же час зараз проходить зустріч фракції Партії регіонів. Переконалий, що на даному етапі в цій групі відбувається жвава суперечка»².

У своїй розмові Нуланд і Пайєтт не обійшли стороною і питання можливої «роботи» Росії для протидії ситуації, очевидно, скомпонованої Сполученими Штатами. Нуланд і Пайєтт обговорюють можливість «склеєння» якогось плану, суть якого зі змісту розмови вловити важко.

В. Нуланд: «Думаю, це відмінно допоможе нам все склеїти. Чудово, що ООН допоможе це все склеїти і «провчити ЄС» (в оригіналі: «fuck EU»).

Дж. Пайєтт: «Я думаю, нам треба щось зробити, щоб склеїти все це разом, тому що можна бути впевненим, що коли все це почне набирати обертів, росіяни будуть працювати за лаштунками, щоб намагатися підірвати ситуацію»³.

Достовірність запису телефонної розмови не викликає сумнівів. 7 лютого 2014 р. сама В. Нуланд вибачилась перед представниками дипломатичного корпусу ЄС в США. Американські офіційні особи висловили припущення, що витік інформації – справа рук російських спецслужб⁴.

1

Телефонные разговоры Виктории Нуланд и Джеффри Пайетта о ситуации в Украине выложили в интернет. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ipress.ua/ru/news/telefonnie_razgovori_vyktoryy_nuland_y_dzhefry_payetta_o_sytuatsyy_v_ukrayne_vilozhyly_v_ynternet_44935.html

2

Телефонные разговоры Виктории Нуланд и Джеффри Пайетта о ситуации в Украине выложили в интернет. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ipress.ua/ru/news/telefonnie_razgovori_vyktoryy_nuland_y_dzhefry_payetta_o_sytuatsyy_v_ukrayne_vilozhyly_v_ynternet_44935.html

3

Там само

4

Виктория Нуланд извинилась за грубость в адрес Евросоюза. [Електронний ресурс]. - Режим доступу:

Останньою серйозною відкритою політичною заявою США перед початком бійні на Майдані стало щорічне звернення Президента США Б. Обама, в якому він вперше за весь час кризи в Україні висловив своє бачення ситуації:

«В Україні ми підтримуємо принцип, згідно з яким всі люди мають право висловлювати свою думку вільно і мирно і мають право голосу щодо майбутнього своєї країни... США підтримують всіх від Тунісу до Бірми, хто готовий встановлювати демократичні принципи»¹.

Незважаючи на критичність ситуації, хаос та справжню війну на вулицях Києва, Б. Обама продовжував називати протест мирним і саме цим пояснив підтримку всього процесу з боку США.

Отже, перед тим як проаналізувати подальші (ключові) події, а також для кращого розуміння повного спектру причинно-наслідкового зв'язку подій зробимо короткі висновки:

- протест в Києві перестав носити мирний характер після розгону демонстрантів 30 листопада. 1 грудня озброєні демонстранти влаштували бійню на Банковій. 19 січня жорстке протистояння між демонстрантами та силовиками почалось на вулиці Грушевській;

- позиція Заходу загалом і США зокрема була незмінною протягом всієї фази протестів: відповідальність за ситуацію несе українська влада, проти «мирного протесту» застосовувати силові методи не є допустимим, влада повинна розпочати переговори з опозицією, в разі силового вирішення конфлікту на українську владу чекає пакет санкцій. Всі ці заяви носили відверто спекулятивний характер. Важко уявити аналогічні атаки демонстрантів на президентські адміністрації та відверто екстремістку діяльність протестувальників в США чи в країнах Західної Європи, на які б

<http://korrespondent.net/ukraine/politics/3302547-vyktoryia-nuland-yzvynylas-za-hrubost-v-adres-evrosouiza>

1

Obama's 2014 State of the Union address: Full text. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.cbsnews.com/news/obamas-2014-state-of-the-union-address-full-text/>

місцева влада адекватно не відповідала. Не піддається уявленню і відкрита підтримка антивладних демонстрантів (часті візити, вираження солідарності) в країнах Заходу з боку офіційних осіб третіх країн.

- майже всі вимоги Заходу, попри те що вони мали всі ознаки зовнішнього втручання, виконувались українською владою: силового відновлення правопорядку не застосовувалось, було проведено ряд «круглих столів» за участю опозиції та інших політичних діячів, уряд М. Азарова було відправлено у відставку, натомість посаду прем'єр-міністра було запропоновано одному з лідерів опозиції;

- особливо інтенсивно полум'я революції розгорілось після перших смертей демонстрантів. Вбивства перших трьох учасників мітингу мали всі ознаки революційної сакральності, технологія якої використовувалась під час багатьох кольорових революцій;

- достовірно відомо, що офіційні особи США як мінімум мали вплив на українську опозицію і проводили «власну гру», що підтверджує розмова В. Нуланд з Дж. Пайеттом 25 січня 2014 р., запис якої 4 лютого потрапив в інформаційний простір;

- попри тиск Заходу та чисельні провокації, конкретного політичного результату станом на початок лютого 2014 року Революція не принесла: В. Янукович залишався при владі і влада продовжувала втілювати стратегію компромісних рішень, щоб унеможливити зростання протесних настроїв. Іншими словами, попри складну ситуацію владі вдавалось не робити серйозних дурниць. За таких умов, Революція могла закінчитися вже на початку лютого. І закінчитися вона могла перемогою влади. В такій ситуації потрібен був серйозний каталізатор народного гніву. Пізніше він з'явився.

Кульмінацією, своєрідним заключним актом Революції, а з нею і всієї складної політичної операції під назвою «Битва за Україну» стали події 18-23 лютого 2014 року.

На ранок 18 лютого 2014 року «Правим сектором» та ВО «Майдан» було заплановано так званий «мирний наступ» — багатотисячну ходу демонстрантів до Верховної Ради України, де цього дня могло бути прийняте рішення про конституційну реформу, що передбачала перетворення України на парламентсько-президентську республіку¹. Вранці 18 лютого події почали розвиватися дуже стрімко. За закликом коменданта Майдану А. Парубія демонстранти рушили по вулиці Інститутській в бік ВР². До десятої ранку вони, закидаючи силовиків камінням, прорвали в декількох місцях оточення, взявши Верховну раду в кільце. Перед загрозою штурму більшість «регіоналів» покинули приміщення ВР. Кворуму для голосування не було³.

Тим часом частина протестуючих взяла штурмом офіс Партії регіонів на Липській і підпалила його. В результаті загинув рядовий співробітник ПР. У ті ж години з'явилися перші жертви серед протестуючих, яких стримували на підступах до парламенту «Беркут» і Внутрішні війська. Позиційні бої на Інститутській та Грушевського тривали до полудня. Близько 14:00 спецназ отримав наказ перейти в наступ і очистити урядовий квартал. Протягом однієї години силовики очистили від демонстрантів всю територію, яку Майдан захопив за попередні два місяці і дійшли до барикад Майдану незалежності⁴.

Проте повної зачистки Майдану так і не відбулося. Справа в тому, що далі барикад співробітники «Беркуту» піти не змогли оскільки там по них відкрили вогонь з вогнепальної зброї. Як наслідок троє міліціонерів загинуло і 35 – отримали вогнепальні поранення⁵.

1

Майдан збирається на ходу до Ради, від Партії регіонів теж ідуть туди. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2014/02/18/7014170/>

2

Парубій: Ми заблокуємо Раду і у них буде 5 днів, щоб змінити Конституцію. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?t=130&v=iSeNebQGZbY>

3

Коротков Д., Гужва І. Майдан. Реконструкція. (Сцена 5. Бойня). [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://reporter.vesti-ukr.com/art/y2014/n41/11138-bojnja.html#.VT-8ztLtmko>

4

Бійці спецпідрозділів частково зайняли Майдан Незалежності. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3307465-biitsi-spetspidrozdiliv-chastkovo-zainialy-maidan-nezalezhnosti>

5

МВС повідомляє про трьох загиблих правоохоронців внаслідок заворушень [Електронний ресурс]. - Режим доступу:

Наступного дня, 19 лютого 2014 р., СБУ оголосило про початок Антитерористичної операції в Києві. Проте активних дій силовиків в рамках цієї операції не послідувало. А причиною цьому було рішення В. Януковича, який в останній момент дав відбій. Вірогідно, на такий крок Президента спонукав посилений міжнародний тиск. Адже про засудження дій влади та готовність ввести санкції проти Януковича та його соратників того дня заявили А. Меркель, Г. Ван Ромпей та Державний департамент США¹. Таким чином, владою знову було зроблено ставку на переговори з метою досягнення якихось компромісів. Фактично таке рішення стало фатальною помилкою Президента України. Помилкою, якою вчасно скористались сили, зацікавлені в зміщенні чинної української влади.

Пізно увечері 19 лютого 2014 р. президент зустрівся з лідерами опозиції, і вони домовилися про перемир'я («Правий сектор» тут же заявив, що його визнавати не буде). Крім того, стало відомо, що 20 лютого до Києва прилітають міністри закордонних справ Німеччини, Франції та Польщі, які готуватимуть компроміс між владою і опозицією.

Доволі цікаву заяву рано вранці 20 лютого 2014 р. зробив президент США Б. Обама. Відповідаючи на питання журналістів, глава Білого дому сказав, що США не розглядають ситуацію, що склалася, як шахову дошку часів «холодної війни», на якій ми змагаємося з Росією. «Що стосується України, то завданням адміністрації президента Віктора Януковича має бути створення об'єднаного уряду і проведення вільних виборів. Перемир'я в Україні може зберігатися, але в підсумку владі необхідно рухатися до створення уряду згоди і вільних виборів», - сказав він².

<http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3307450-mvs-povidomliaie-pro-trokh-zahyblykh-pravookhorontsiv-vnaslidok-zavorushen>

1

ЄС вводить санкції проти винних у насильстві в Україні. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3308700-yes-vvodyt-sanktsii-proty-vynnykh-u-nasylstvi-v-ukraini>

2

Обама заявив, що США і Росія не розігрують Україну на «шахівниці». [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3308226-obama-zaiayvv-scho-ssha-i-rosiia-ne-rozihruuit-ukrainu-na-shakhivnytsi>

Незважаючи на формальне перемир'я, ранок 20 лютого почалось зовсім немирно. З самого ранку по позиціях Внутрішніх військ і «Беркуту» на Майдані був відкритий вогонь. Саме вранці 20 лютого в гру вступають ключові особи, які докорінно змінили перебіг Революції – снайпери. Те, що метою снайперів Майдану була провокація, зрозуміло без особливих доведень. Стратегія роботи снайперів була простою, а мета сьогодні - чітко зрозумілою. Снайпери почали вести вогонь по міліціонерам, що примусило їх відступити до власних позицій на вулиці Інститутській. Відступ «Беркуту» потягнув за собою наступ демонстрантів і вогонь вже почав вестись по них. Розрахунок людей які стояли за снайперами, очевидно, зводився до того, щоб посилити ескалацію конфлікту: демонстранти повинні були думати, що вогонь по них ведеться з боку співробітників міліції, силовики – мали думати протилежне. Все це в підсумку мало призвести до відкритого збройного протистояння між сторонами, що власне й сталося. Після перших смертей вогнепальна зброя з'явилась як в активістів, так і в співробітників міліції.

За офіційною версією 20 лютого було вбито близько 48 людей, більшу частину яких склали демонстранти¹². Всього ж від початку Євромайдану за офіційними даними МОЗ України загинуло більше 100 людей³, з яких 61 людина померла 20-21 лютого, або в інші дні, але в наслідок травм отриманих 20-21 лютого.

Станом на квітень 2015 року жодних конкретних даних, щодо того ким були невідомі снайпери і хто за ними стояв новою владою не оприлюднено. Проте за весь цей час в мережі інтернет з'явилася велика кількість даних (відеоматеріалів, аналітичних статей), які наглядно підтверджують той факт,

1

3 початку сутічок у Києві загинули 75 осіб – МОЗ. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3308812-z-pochatku-sutychok-u-kyievi-zahynuly-75-osib-moz>

2

МОЗ: станом на 12 годину дня померло 7 людей. Загалом вбитих – 35. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://life.pravda.com.ua/society/2014/02/20/152891/>

3

Інформація про постраждалих під час масових акцій у Києві та у регіонах України станом на 06.00 год. 11 березня 2014 року. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.moz.gov.ua/ua/portal/pre_20140311_a.html

що снайпери на Майдані не були пов'язані із силовими структурами, а вогонь вівся хаотично по людях з обох сторін¹². Примітно, що саме МВС першим повідомило про те, що в силовиків стріляє снайпер³.

Інші дані, дають підстави вважати, що певним чином до снайперської провокації на вулиці Інститутській могла мати відношення опозиція. Так 18 лютого 2014 р. на вулиці Інститутській перед зачисткою майдану «Беркутом» стався дивний інцидент. Коли один з припаркованих на вулиці автомобілів опинився безпосередньо між кордоном міліції та протестуючими, особа з числа протестуючих сіла за кермо і почала виїжджати з Інститутської. Невдовзі автомобіль було зупинено демонстрантами, які почали перевіряти документи у водія. Потім, коли мітингувальники почали оглядати сам автомобіль, в багажнику було виявлено гвинтівку «Norinco CQ-A» калібру 223 Rem зі снайперським прицілом та глушителем. Буквально за декілька секунд після такої знахідки, біля автомобіля несподівано з'явився опозиційний депутат С. Пашинський. Він мовчки сховав гвинтівку під брезентом і закритим багажником. Потім жестами покликав до себе людину з натовпу (як виявилось потім це був Юрій Соболта – охоронець нинішнього міністра внутрішніх справ України А. Авакова) який сів за кермо автомобіля з гвинтівкою і поїхав у невідомому напрямку⁴. Після цього жодних конкретних деталей інциденту ні Пашинським ні органами слідства не озвучувалося. Пашинський пояснив все тим, що життя водія автомобіля загрожувала

1

Неизвестные снайперы на Майдане 1. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=CrBykGKok_o

2

Неизвестные снайперы на Майдане 2. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=BbXmYIWgGmA>

3

По силовиках стріляє снайпер – МВС. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3308264-po-sylovykakh-striliaie-snaiper-mvs>

4

Пашинский и винтовка. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=ZKnk3Idf-P0>

небезпека, і він допоміг уникнути кровопролиття¹. На цьому інцидент вичерпався.

Важливо зазначити, що таємничі снайпери були головними «дійовими особами» під час революцій в різних країнах. І кожного разу коли вони брались за роботу, революція неодмінно закінчувалась поваленням діючого режиму. Вперше про снайперів, які вбивали демонстрантів заговорили у 1989 році під час антивладного повстання в Румунії. Тоді ці дії приписали агентам Секурітате (держбезпеки), які нібито боролися за поваленого диктатора Чаушеску².

Далі таємничі снайпери з'являються в 1991 році в протистоянні у Вільнюсі біля телевежі. Після розстрілу мирних демонстрантів влада Вільнюса висунула звинувачення проти Радянської Армії і КПРС. В підсумку Литва першою вийшла зі складу СРСР³.

В 2010 році під час революційних подій в Бішкеку таємничі снайпери з міських дахів розстріляли 80 осіб. Чинний тоді президент Киргизії оголошений «кривавим тираном» і повалений⁴.

Війна в Сирії теж почалася зі снайперських пострілів в місті Хама, де невідомими снайперами було вбито 67 мирних демонстрантів⁵.

1

Сергей Пашинский: «Теперь любой человек в маске и с оружием – мародер и террорист». [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://lb.ua/news/2014/03/21/260332_serger_pashinskiy.html

2

Румынский Майдан 1989 года: виновные в расстрелах до сих пор не наказаны. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.ukrinform.ua/rus/news/ruminskiy_maydan_1989_goda_vinovnie_v_rasstrelah_do_sih_por_ne_nakazani_1696461

3

Гущин В. Кто стоял за событиями декабря 1990-го - января 1991 года в Литве и Латвии? [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.fondsk.ru/news/2010/12/29/kto-stojal-za-sobytijami-v-litve-i-latvii-1428.html>

4

Революция в Киргизии (2010). [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/Революция_в_Киргизии_%282010%29

5

Ярошенко И. Неизвестные снайперы, кому это выгодно? [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://blogs.korrespondent.net/blog/events/3373739/>

В Ємені в 2011 році, під час мирної демонстрації від куль снайперів загинуло 17 демонстрантів. В трагедії звинуватили урядові спецслужби і все закінчилося державним переворотом⁶.

Аналогічна ситуація з аналогічним результатом мала місце в 2011 році під час революції Тунісі, коли снайперським вогнем було вбито 24 людини. В ході подальших заворушень президент і уряд втекли².

Революція в Лівії в 2011 році почалися з розстрілу снайперами мирної демонстрації в Бенгазі. Винними в розстрілі визнали гвардійців Каддафі. В підсумку, народ повстав і владу Каддафі було скинуто³.

Дуже вдало схему роботи снайперів при антиурядових демонстраціях описав у своїй книзі «Мистецтво снайпера» підполковника, майстер спорту зі стрільби з бойової зброї А. Потапов. Для кращого розуміння ситуації коротко подамо його професійний аналіз.

«У світовій практиці поліції і спецслужб трапляється і ще один неприємний момент, вірніше, брудний політичний прийом різного роду опозиції. Бій в натовпі. Полягає він у тому, що при проведенні масових заходів - мітингів, демонстрацій тощо, - коли пристрасті розпалюються, провокується бійка. Для її припинення, зрозуміло, підходить найближчий поліцейський наряд. Його прибуття вже чекають, і на поліцейських накидаються переважаючими силами. Для підтримки колег, яких б'ють, висувається більш численний загін поліцейських, який змушений пробиватися через спеціально створюваний щільний натовп, причому агенти опозиції спеціально створюють конфліктні ситуації, доводячи поліцейських до озвіріння. У хід починають йти кийки. Обстановка загострюється.

6
Повстання в Ємені 2011—2012. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Повстання_в_Ємені_2011—2012

2
Революція в Тунісе (2010—2011). [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/Революция_в_Тунисе_%282010—2011%29

3
Гражданская война в Ливии (2011). [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [https://ru.wikipedia.org/wiki/Гражданская_война_в_Ливии_\(2011\)](https://ru.wikipedia.org/wiki/Гражданская_война_в_Ливии_(2011))

Починається повальна бійка. Озвірілі поліцейські б'ють кийками і правого, і винуватого. В бік поліцейських закидається петарда. Створюється гуркіт. Під цей гуркіт снайпер опозиції з горища або іншого зручного для стрільби місця підстрілює будь-якого непричетного до подій розз'яву, що опинився поблизу побоїща. Натовп звіріє. Снайпер не обов'язково вистрілить в когось пересічного. Снайпер може застрелити оратора на мітингу, якого «підставить» опозиція. Снайпер може вполювати якусь високопоставлену або впливову особу, присутню на масовому заході (яку теж підставить опозиція).

Хтось кидає гранату. Починаються хаос і тиснява. У всіх жертвах опозиція звинувачує владу. Кривавий конфлікт - найкращий засіб, щоб зрушити з місця політичну інертність населення. Головне, щоб ця крига скресла (всім знайома фраза), а далі політичні події будуть розганятися божевільною енергією мас, які завжди і при будь-якому політичному режимі будуть чимось незадоволені. Потім, зрозуміло, все повернеться, як і було, але вже при нових політиках. Дурням цього ніколи не зрозуміти.

Такі події час від часу відбуваються в різних точках земної кулі»¹.

Бійня на Майдані привела до інтенсифікації політичного процесу в країні. Посередниками на цих переговорах стали міністри закордонних справ Німеччини (Франк-Вальтер Штайнмайер), Франції (Лоран Фабіус) та Польщі (Радослав Сікорський), які прилетіли до Києва безпосередньо перед початком масштабної бійні. При чому візит дипломатів на початку не мав на меті здійснення посередницької діяльності. Посередниками в переговорах міністри стали пізніше – після того як ситуація на вулицях Києва різко загострилась. Обставини змінювались в режимі реального часу і, очевидно, з погіршенням ситуації змінювались позиції сторін у переговорному процесі. Адже величезна кількість жертв не могла не вплинути на хід переговорів між Президентом та опозицією.

1

Потапов А. Искусство снайпера. – Москва: Фаир-Пресс, 2005. – С. 306-307

Тим часом вперше до рішучих дій українську владу закликав прем'єр-міністр Росії Д. Медведєв. На засіданні уряду 20 лютого він заявив, що Росія зможе виконати зобов'язання перед українськими партнерами, але «влада повинна бути легітимною та ефективною, щоб об цю владу, як об ганчірку - ноги не витирали»¹.

Близько 16 години дня 20 лютого польське інформаційне агентство РАР з посиланням на «надійне джерело» повідомило про те, що Президент України В. Янукович переривав зустріч з міністрами закордонних справ Польщі, Франції та Німеччини, щоб подзвонити Президенту Росії В. Путіну. Польське агентство також зазначило, що міністри вмовляють Януковича піти на дострокові президентські вибори до кінця поточного року і що, власне, це й змусило Януковича консультуватись з Кремлем².

Про те, що скоріш за все, така ситуація мала місце і В. Путін дійсно радив В. Януковичу яку позицію йому краще зайняти на переговорах, свідчить і розповідь глави МЗС Польщі Р.Сікорського одразу після завершення переговорів 21 лютого. За його словами, спочатку Янукович погрожував розігнати Майдан, але незабаром його позиція скорегувалась. Що цікаво, за словами Сікорського, на це рішення прямо вплинув Володимир Путін. Після розмови з ним Янукович погодився на компромісний варіант. А що стосується опозиції, то вона теж спочатку не була налаштована на компроміс, але Сікорський і для неї знайшов вагомі аргументи.

«Якщо ви це не підтримаєте, у вас буде надзвичайний стан, буде армія. Ви всі помрете», - сказав він представникам опозиції і Майдану на виході з приміщення, де проходили переговори³.

1

Медведєв: Влада в Україні має зібратися, щоб об неї не витирали ноги. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2014/02/20/7015112/>

2

Янукович перервав розмову з європейськими міністрами, щоб зателефонувати Путіну. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3308594-yanukovych-perervav-rozmovu-z-yevropeiskymu-ministramy-schob-zatelefonuvaty-putinu-zmi>

3

Сикорски, уговаривая Совет Майдана, сказал, что иначе все умрут. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/rus/news/2014/02/21/7015576/>

На певному етапі до переговорів приєднався посланник Путіна Володимир Лукін. Як стало відомо пізніше, Віктор Янукович сам подзвонив В. Путіну і запропонував направити до Києва посередника для переговорів. Путін вирішив, що це буде Лукін.

Угоду між владою і опозицією за посередництва трьох міністрів та керівника департаменту континентальної Європи МЗС Франції було підписано 21 лютого близько 16:00. Серед іншого, вона включала пункти про дострокові вибори президента в кінці 2014 року, про повернення до парламентсько-президентської республіки (Конституція-2004) та про відвід силовиків з урядового кварталу¹. Єдиною особою з числа посередників, яка відмовилась підписувати підсумковий документ був спеціальний представник Президента РФ В. Лукін.

Проте договір, попри високий рівень компромістності, виконаний не був. І, як показали подальші події, скоріш за все його виконання було завідомо неможливим. Знали про це підписанти чи ні – питання. Напевне відомо, що один з гарантів виконання угоди міністр закордонних справ Польщі Р. Сікорський точно знав, що демонстранти з умовами угоди не погоджуються. Про це йому сказали представники Майдану ще під час переговорів з Януковичем². І тут важко зрозуміти логіку дій глави польського МЗС (як і всіх інших міністрів-гарантів): він засвідчив підписання угоди завідомо знаючи що скоріш за все виконуватись вона буде тільки однією стороною – владою.

Майдан категорично відмовився приймати умови підписаної угоди. Більше того увечері 21 лютого зі сцени Майдану, вустами одного з

1

Что подписали у Януковича: Полный текст Соглашения об урегулировании кризиса в Украине. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.segodnya.ua/politics/laws/polnyy-tekst-soglasheniya-ob-uregulirovanii-krizisa-v-ukraine-497583.html>

2

Сикорски, уговаривая Совет Майдана, сказал, что иначе все умрут. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/rus/news/2014/02/21/7015576/>

демонстрантів було озвучено ультиматум до влади: якщо Янукович негайно не подасть у відставку, майданівці підуть на штурм зі зброєю¹.

На той момент всі сили правопорядку, згідно умов угоди, владою були відведені з урядового кварталу. Натомість озброєні демонстранти не тільки залишались на Майдані, вони пригрозили Президенту штурмом, який міг початися будь-якої миті.

Тим часом схвальні відгуки про підписану угоду надходили від високопосадовців Заходу. Зокрема про підтримку домовленостей заявив Білий дім та керівництво ЄС²³. В ніч з 21 на 22 лютого відбулась телефонна розмова Президента Росії В. Путіна з Президентом США Б. Обамою, в якій два президенти заявили про підтримку укладених домовленостей і підкреслили необхідність їх найшвидшої реалізації⁴. Вся міжнародна спільнота формально декларувала свою прихильність угоді від 21 лютого.

Але вже вночі 21 лютого стало розуміло, що Майдан і опозиція цю угоду виконувати не будуть. Не пройшло й трьох годин після виступу В. Парасюка, який зі сцени Майдану висунув ультиматум владі, як майданівцями було захоплено приміщення Адміністрації Президента, Кабінету Міністрів України та Верховної Ради. Вранці 22 лютого комендант Майдану А. Парубій оголошує зі сцени, що Київ повністю під контролем демонстрантів, а Янукович негайно повинен оголосити про свою відставку⁵.

1

Ультиматум командира сотни Майдана Владимира Парасюка. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=M01BVoOfJL8>

2

У США вітали угоду між владою України та опозицією. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3309443-u-ssha-vitaly-uhodu-mizh-vladoui-ukrainy-ta-opozytsiiei>

3

Ромпей привітав угоду між урядом та опозицією України. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3309344-rompei-pryvitav-uhodu-mizh-uriadom-ta-opozytsiiei-ukrainy>

4

Обама позвонил Путину обсудить ситуацию в Украине. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://rus.newsru.ua/ukraine/22feb2014/putob.html>

5

Київ повністю під контролем Майдану – Парубій. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3309573-kyiv-povnistui-pid-kontrolem-maidanu-parubii>

Таким чином вже вранці 22 лютого можна було констатувати факт, що на домовленостях від 21 лютого поставлено хрест.

В ніч з 21 на 22 лютого В. Янукович покинув свою резиденцію в Межигір'ї і поїхав в Харків, де мав відбутися з'їзд представників південно-східних регіонів України. Існує декілька версій причин від'їзду Президента з столиці. Найпоширеніша думка, розтиражована опозицією одразу після від'їзду Януковича - президент втік, а причини втечі невідомі. За іншою версією, озвученою самим Януковичем під час інтерв'ю в Харкові – ввечері 21 лютого він вирушив з робочим візитом до Харкова і нікуди тікати з країни не збирався. В даному інтерв'ю Янукович розповів також, що перед тим як поїхати він дзвонив Президенту Росії В. Путіну, якому розповів про свої плани. В. Путін у свою чергу повідомив В. Януковичу про розмову з Б. Обамою, який позитивно відгукнувся про підписані 21 лютого домовленості¹. Цю версію пізніше підтвердив і сам В. Путін. За його словами Янукович спокійно їхав до Харкова, тому що був впевнений, що всі укладені ним домовленості будуть виконані². Крім того, про візит (саме візит) Януковича в Харків, першими повідомили представники Держдепу США. Як сказав журналістам один з чиновників, про це Вашингтону повідомив глава МЗС України у телефонній розмові. Що цікаво, журналісти українського ресурсу «Дзеркало тижня» (де вперше й з'явилась інформація про повідомлення Держдепу) повідомляли, що даний чиновник відкинув думку про те, що президент міг «тікати з Києва». За його словами, в таких поїздках немає нічого дивного, тому що для Януковича є звичайним після значних політичних кроків відвідувати свою «базу» на сході України³. Про те, що

1

Полное интервью Януковича 22.02.2014. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=LNhfup8KK0>

2

Путин – О бегстве Януковича с Украины. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=E6tmZEDB4Jw>

3

Самолет Януковича приземлился в Харькове. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zn.ua/POLITICS/yanukovich-prizemlilsya-v-harkove-139455_.html

приїзд Януковича в Харків був плановим візитом, а не вимушеним кроком розповів і глава Харківської ОДА М. Добкін, з яким Янукович зустрівся в Харкові¹.

22 лютого перед початком засідання Верховної Ради радник Президента України Анна Герман заявляє, що Янукович знаходиться в Харкові з робочим візитом і що він готовий підписати всі закони прийняті ВР напередодні². Пізніше близько 16 години з'являється інтерв'ю В. Януковича, яке було записано в Харкові. В інтерв'ю він називає ситуацію яка склалася в Києві – державним переворотом, апелює до європейських гарантів виконання угоди з опозицією та заявляє про те, що прийняті парламентом рішення є незаконними і він нічого підписувати не буде³.

Після цього 22 лютого близько 17:00 Верховна Рада, всупереч Конституції України, приймає безпрецедентну Постанову №4193 «Про самоусунення Президента України від виконання конституційних повноважень», якою де-факто усуває Януковича з посади Президента України⁴. Виконуючим обов'язки президента 23 лютого було призначено новообраного голову ВР О. Турчинова.

Тим часом сам Янукович з Харкова їде до Донецьку. Пізніше, В. Путін повідомив, що 22 лютого йому телефонував Янукович і попросив його зустрітися в м. Ростов-на-Дону (Росія). Російський Президент погодився на зустріч, але з аеропорту Донецька Янукович не зміг вилетіти на територію

1

Добкин о бегстве Януковича: рассчитывал вернуться, иначе бы сжег Межигорье. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://glavred.info/politika/dobkin-rasskazal-o-begstve-yanukovicha-on-rasschityval-vernutsya-inache-by-szheg-mezhigore-300471.html>

2

Герман підтвердила, що Янукович перебуває в Харкові, але на з'їзд не піде. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://tyzhden.ua/News/102836>

3

Полное интервью Януковича 22.02.2014. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=LNhfup8KK0>

4

Поіменне голосування про проект Постанови про самоусунення Президента України від виконання конституційних повноважень (№4193) - за основу та в цілому. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/radan_gs09/ns_arh_golos?g_id=386307&n_skl=7

Росії¹. Як пояснив сам Янукович, на той момент СБУ повідомляла про реальну загрозу його життю². Важко сказати, як все відбувалось насправді, проте, за словами виконуючого обов'язки Міністра внутрішніх справ України А. Авакова, переслідування Януковича 22 лютого дійсно мали місце³. Пізніше В. Путін заявив, що 22 лютого він володів інформацією «про підготовку не тільки захоплення Януковича, але і його фізичного усунення». Далі версії В. Путіна та В. Януковича щодо подальших подій дещо розходяться. За словами В. Януковича після невдалої спроби покинути Донецьк на вертольоті він автомобілем поїхав у Крим, а опинитись в Росії йому допомогли кримські «патріотично налаштовані офіцери»⁴. За словами ж В. Путіна, в ніч з 22 на 23 лютого була проведена спецоперація по евакуації президента України В. Януковича з околиць Донецька спочатку в Крим (тому що Янукович відмовився їхати одразу в Росію і перебував у Криму декілька днів), а потім на територію РФ (м. Ростов-на Дону)⁵. Яка причина таких розбіжностей невідомо, як невідомо й те, котра з версій відповідає дійсності.

Таким чином, за відсутності Президента України в Києві, його усувають з посади. За логікою, одразу ж мала з'явитись реакція на фактичну ситуацію міжнародної спільноти, зокрема трьох європейських міністрів, які засвідчили підписання угоди. Проте, першим з заявою виступив міністр закордонних справ РФ С. Лавров. 22 лютого на сайті російського МЗС

1

Путин – О бегстве Януковича с Украины. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=s3LE4P1sbz4>

2

Пресс конференция Януковича в Ростове на Дону Полная версия 28 февраля 2014. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=MaqXKyLSfA>

3

Аваков рассказал, как пытаются задержать бежавших чиновников. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://news.liga.net/news/politics/987533-avakov_rasskazal_kak_vedutsya_poiski_yanukovicha_i_ego_lyudey.htm

4

Пресс конференция Виктора Януковича в Ростове на Дону. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=kisSNIET3Bg>

5

Крым. Путь на Родину. Документальный фильм Андрея Кондрашова. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=t42-71RpRgI>

з'явилося повідомлення про те, що глава російського МЗС провів телефонні переговори з міністрами закордонних справ Польщі, Німеччини та Франції.

«С.Лавров висловив серйозну стурбованість недоговороздатності підписантів угоди від 21 лютого в Києві. Опозиція не тільки не виконала жодної зі своїх зобов'язань, але вже висуває нові вимоги, йдучи на поводу у озброєних екстремістів і погромників, дії яких становлять пряму загрозу суверенітету і конституційному ладу України» - йдеться у повідомленні. Що цікаво, у цьому ж повідомленні російського МЗС, говориться, що в телефонній розмові міністри (Ф.-В.Штайнмайєр, Р.Сікорський і Л.Фабіус) розділили клопотаність російської сторони, визнали невиконання опозицією своєї частини зобов'язань і обіцяли терміново зробити додаткові кроки з метою забезпечення реалізації досягнутих домовленостей¹.

В той же час публічні заяви міністрів не співпадали зі словами нібито висловленими Лаврову. Зокрема, міністр закордонних справ Польщі Р. Сікорський у своєму твіттері того ж таки 22 лютого написав, що державного перевороту в Україні немає, а всі домовленості виконуються. «Немає перевороту в Києві. Державні будівлі - покинуті. Спікер Верховної Ради законно обраний. У президента Януковича є 24 години, щоб підписати закон про повернення до Конституції 2004 року», - так висловився Сікорський². Позиція польського глави МЗС виглядає досить дивною, зважаючи на той факт, що на момент висловлення заяви, ВРУ де-факто усунула Януковича від здійснення президентських повноважень.

22 лютого Захід чомусь не поспішав надавати оцінку ситуації, яка склалася в Києві. Окрім запису у Твіттері Р. Сікорського, жодної політичної заяви від керівництва країн ЄС та США в цей день не пролунало. Натомість дипломатичну активність проявляла Росія даними офіційного сайту

1

О телефонном разговоре Министра иностранных дел России С.В.Лаврова с министрами иностранных дел Германии, Польши и Франции. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.mid.ru/brp_4.nsf/0/3FBCB6D49BDB512A44257C87004F74FD

2

Глава МЗС Польщі: У Києві немає державного перевороту. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3309813-hlava-mzs-polschi-u-kyievi-nemaie-derzhavnoho-perevorotu>

російського МЗС з ініціативи російської сторони 22 лютого відбулась телефонна розмова також між главою МЗС С. Лавровим та держсекретарем США Дж. Керрі. В цій розмові Лавров майже дослівно повторив те, що він говорив кількома годинами раніше своїм європейським колегам. У свою чергу, Керрі підтвердив прихильність США виконанню домовленостей 21 лютого і обіцяв терміново використовувати наявні у Вашингтона важелі для впливу на опозицію¹.

Очевидно важелі впливу США або виявилися не дієвими, або, якщо враховувати подальшу риторику офіційних осіб США, залишилися невикористаними. Вже 23 лютого посол США в Україні Дж. Пайєтт заявляє, що США не сумніваються в легітимності зміни влади в країні. «Ми відкидаємо будь-які натяки на те, що тут відбувається, є переворотом, і на те, що нібито легітимність того, що тут відбувається, знаходиться під сумнівом у зв'язку з якоюсь іноземною підтримкою»².

24 лютого легітимність нової влади визнав Євросоюз. На брифінгу у Брюсселі офіційний представник Єврокомісії Олів'є Баї заявив, що Голова Верховної Ради Олександр Турчинов, який виконує обов'язки глави української держави, легітимний для Євросоюзу. Що стосується статусу Януковича, то інститут, що є гарантом демократичної законності (Верховна рада), прийняв рішення. Ми поважаємо рішення, прийняті українським парламентом»³.

Далі легітимною нову українську владу поступово визнали всі західні країни, а жодних заяв щодо невиконання договору від 21 лютого або ж щодо

1

О телефонном разговоре Министра иностранных дел России С.В.Лаврова с Госсекретарем США Дж.Керри. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://mid.ru/brp_4.nsf/newslines/92D2FD35C5C5845F44257C8700616B74

2

США не вважають події в Україні державним переворотом. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3310155-ssha-ne-vvazhauit-podii-v-ukraini-derzhavnym-perevorotom>

3

У Єврокомісії визнають легітимність Турчинова. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3310506-u-yevrokomisii-vyznauit-lehitymnist-turchynova>

неконституційного способу усунення президента від влади від офіційних осіб Заходу не прозвучало.

Хоча, досить цікаві формулювання вжив у своїй заяві радник Президента Польщі з міжнародних питань Роман Кужняр. 24 лютого він заявив, що Польща більше не вважає Віктора Януковича Президентом України і переконана, що він втратив владу в результаті вимушеного і виправданого державного перевороту. «Так, це революція, тому нічого посилається на конституційні процедури» - заявив Кужняр¹.

Натомість офіційні особи РФ продовжували робити різкі заяви, щодо ситуації в Україні. Прем'єр-міністр Росії Дмитро Медведєв 24 лютого заявляє, що легітимність цілої низки органів влади в Україні викликає великі сумніви, а визнання їх з боку деяких країн - це спотворення реальних фактів.²

4 березня 2014 р. президент РФ Володимир Путін на прес-конференції, присвяченій подіям на Україні, заявив, що вважає Віктора Януковича легітимним президентом України. Події на Україні він оцінив як антиконституційний переворот і збройне захоплення влади³.

Слід додати, що попри такі категоричні заяви російського керівництва після усунення Президента Януковича, з часом нову українську владу Росією було визнано де-факто.

США свою позицію щодо України офіційно висловили 28 лютого. Відповідаючи на запитання журналістів відносно прес-конференції В. Януковича в Ростові 28 лютого 2014 р.⁴, представник Держдепартаменту

1

Польша больше не считает Януковича президентом Украины. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.unian.net/politics/888957-polsha-bolshe-ne-schitaet-yanukovicha-prezidentom-ukrainyi.html>

2

Росія відкликала свого посла через незрозумілу ситуацію в Україні – Медведєв/ [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3310539-rosiia-vidklykala-svooho-posla-cherez-nezrozumilu-sytuatsiui-v-ukraini-medvediev>

3

Владимир Путин ответил на вопросы журналистов о ситуации на Украине. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.kremlin.ru/events/president/news/20366>

4

Пресс-конференция Виктора Януковича: подробности события. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://telegraf.com.ua/ukraina/politika/1150859-press-konferentsiya-viktora-yanukovicha-podrobnosti-sobyitiya-foto-video.html>

США Дж. Псакі заявила, що Сполучені Штати не вважають Віктора Януковича главою української держави, незважаючи на його заяви про те, що він залишається законно обраним президентом¹.

Що цікаво, не пройшло й року від офіційної заяви Держдепартаменту про нелегітимність Президента В. Януковича, як головному зовнішньополітичному відомству США прийшлося коментувати аналогічну українській ситуацію в Ємені, де в січні 2015 року відбулось антивладне повстання, внаслідок якого чинний президент Ємену покинув країну. Як не дивно, позиція США в цій ситуації виявилася діаметрально протилежною позиції щодо ситуації, яка склалася в Україні в лютому 2014 року. 21 січня 2015 року все той же представник Держдепартаменту США Дж. Псакі заявила: «Хаді (президент Ємену – прим.) залишається президентом країни і ми перебуваємо в контакті з ним... Це відповідає інтересам національної безпеки США»². Такі політичні метаморфози і непослідовність зовнішньополітичної позиції США – яскраве свідчення того, що інтерес США в Україні був пов'язаний з усуненням не проамериканського президента (В. Януковича) з поста глави держави.

Таким чином, головним політичним результатом Євромайдану та Революції в Україні була зміна влади в Києві на прозахідну, а, отже, переорієнтація України з курсу багатовекторності на прозахідний (головним чином –проамериканський) політичний курс. Роль Заходу в досягненні цього результату виражалась:

- в активній участі в протистборстві з РФ за вплив на Україну напередодні Євромайдану;
- в повній політичній підтримці Революції з боку США та країн ЄС,

1

В США прокоментували прес-конференцію Віктора Януковича. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://telegraf.com.ua/ukraina/politika/1151363-v-ssha-prokomentirovali-press-konferentsiyu-viktora-yanukovicha.html>

2

США: «Президент, що втік з Ємену, є законним головою країни». [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://golospravdy.com/ssha-prezident-shho-vtik-z-yemenu-ye-zakonnim-golovoyu-kraini/>

- у втручанні західних держав у внутрішні справи України: неузгоджені візити та виступи зі сцени Майдану офіційних осіб; вплив на українських опозиціонерів (телефонна розмова Нуланд-Пайетт);

- у використанні подвійних стандартів в політичній лінії щодо ситуації в Україні: безлади, на кшталт київських - неможливі в столицях європейських країн та в США, оскільки вони одразу ж жорстко присікаються владою, українську ж владу за весь період Майдану застерігали застосовувати силу при цьому погрожуючи санкціями;

- в односторонньому підході до оцінки характеру демонстрацій: протестувальники в заявах офіційних осіб Заходу характеризувались «мирними демонстрантами» попри високий рівень екстремізму на завершальних етапах революції (січень-лютий 2014 року);

- в потуранні невиконанню договірних зобов'язань опозицією: умови договору від 21 лютого, укладеного між опозицією та президентом, за посередництва трьох європейських міністрів закордонних справ були порушені опозицією та Майданом; факт невиконання договору залишився без відповідної реакції європейських країн та США;

- в непослідовній політиці США (аналогія з ситуацією в Ємені).

Роль Росії в даний період полягала в активній неприхованій політичній боротьбі за Україну перед початком та під час Євромайдану. В передреволюційний період зовнішньополітична активність в РФ відносно України виражалась в економічному тиску та політичному «шантажі», що мали на меті недопущення підписання Україною Угоди про асоціацію з ЄС. Під час Євромайдану програма по залученню України у свою сферу впливу полягала в наданні багатомільярдних кредитів та інших економічних стимулах.

В підсумку, результатом зовнішньополітичної боротьби за Україну в умовах Євромайдану та Революції була повна перемога Заходу.

РОЗДІЛ 3. Зовнішньополітична боротьба за Україну в контексті кризи у Криму та війни на Донбасі (березень 2014 р. - травень 2015 р.)

3.1 Кримська криза як прояв геополітичного протистояння Заходу та Росії

Після революційних подій в Києві, внаслідок яких від влади було усунуто В. Януковича, а до влади прийшли прозахідні сили, в деяких регіонах України стали проявлятися кризові явища. Природно, що все політично розрізнене населення України не могло просто погодитися з ситуацією, яка де-факто склалася в Києві. Не погоджувались з новими реаліями і жителі Автономної Республіки Крим. Сепаратистські настрої в Криму після подій 21 лютого 2014 р. в Києві значно посилювалися. В підсумку це привело до того, що в кінці лютого Росія ввела війська на територію півострову, а в березні, за результатами загальнокримського референдуму республіка Крим проголосила незалежність, після чого за проханням кримської влади республіку було приєднано до Росії.

В цілому, можна виділити наступні головні причини виникнення кримської кризи:

- зміна центральної влади в Києві, яка в населення Криму користувалась підтримкою (на президентських виборах 2010 року 78,24% кримчан проголосували за Януковича; в Севастополі за Януковича віддали свої голоси 84,35 % виборців¹);
- проросійська орієнтація більшості населення АР Крим, зумовлена переважною часткою етнічних росіян (за переписом населення 2001 року 58,5% населення Криму становлять росіяни);
- активізація діяльності Росії, яка внаслідок подій у Києві, отримала своєрідний політичний карт-бланш в Криму

Фактично назрівання кризи в Криму мало місце задовго до зовнішнього військового втручання. З втручанням Росії ця криза перейшла на новий

1

Результати виборів 2010. Другий тур. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/articles/2010/02/7/4730368/>

рівень. Напруга ж на півострові поступово зростала з початком революційних подій у Києві.

22 листопада 2013 року – наступного дня після прийняття постанови КМУ про призупинення підготовки до підписання договору про асоціацію з ЄС, Верховна Рада Криму заявила про свою підтримку рішення прем'єр-міністра України М. Азарова призупинити процес євроінтеграції.

«Президія Верховної Ради Крим, опираючись на думку переважної більшості жителів автономії, повністю підтримує рішення Кабінету Міністрів про призупинення в інтересах національної безпеки процесу підготовки до підписання Угоди про асоціацію між Україною і ЄС», - говориться в заяві прийнятій ВР Криму¹.

Як правило, пікові моменти кризових ситуацій в Києві неодмінно викликали реакцію кримської влади. 2 грудня 2013 року (наступного дня після сутичок біля Адміністрації Президента) ВР Криму прийняла рішення «Про загострення політичної ситуації в Україні».

«В умовах гострої політичної кризи ВР АРК вирішила підтримати Президента України Януковича В.Ф. , Кабінет Міністрів України і легітимно обрану владу в країні, що відстоює національні інтереси», - йдеться у рішенні. Також кримські депутати засудили «спроби насильницького захоплення влади в країні з боку опозиції під виглядом боротьби за європейський вектор розвитку, поширення неонацистських, антиросійських настроїв, здійснення розгнужданих дій, інспірованих лідерами радикально налаштованих політичних сил»².

1

Кримський парламент вирішив, що треба підтримати Азарова. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2013/11/22/7002781/>

2

Проект Рішення ВР АРК Про загострення політичної ситуації в Україні. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.rada.crimea.ua/draft/3410>

Цього ж дня ВР Криму звернулась до Президента України з закликом «вжити заходів для відновлення громадського порядку і не зупинятись, якщо цього вимагатиме ситуація, перед введення надзвичайного стану»³

12 грудня Президія Верховної ради Криму у своєму зверненні до кримчан заявила про загрозу автономному статусу регіону і закликала жителів півострову мобілізуватися заради збереження АРК.

«Автономія в небезпеці! Будьте готові встати на її захист. У ці дні без перебільшення вирішується доля України і одночасно доля автономії. А значить, і наша з вами доля. Використовуючи технології кольорових революцій, організатори вуличних заворушень у Києві прагнуть будь-якою ціною захопити владу в країні», - йшлося у зверненні².

Початок заворушень на вул. Грушевського також викликав доволі жорстку реакцію влади Криму. 22 січня 2014 року, на позачерговій сесії парламенту прийняли заяву «Про політичну ситуацію», в якій звинуватили лідерів опозиції в організації кровопролиття в Києві³.

24 січня 2014 р. Президія ВР Криму звернулась до Президента України, РНБОУ та народних депутатів з закликом ввести надзвичайний стан для «зупинення розгулу беззаконня, анархії та насильства, що захлеснув країну»⁴.

4 лютого 2014 р. Президія Верховної ради Криму, у зв'язку з безперервними акціями протесту активістів Євромайдану, постановила ініціювати проведення загальнокримського опитування про статус півострова. Обговорювалася також можливість звернення до президента і

3

Обращение ВР АРК

Об обращении Верховной Рады Автономной Республики Крым к Президенту Украины Януковичу В.Ф. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.rada.crimea.ua/act/11432>

2

Євромайдан несе загрозу автономії Криму - Верховна рада АРК. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3276528-yevromaidan-nese-zahrozu-avtonomii-krymu-verkhovna-rada-ark>

3

Кримський парламент звинуватив лідерів опозиції у провокуванні кровопролиття. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3287702-krymskyi-parlament-zvynuvatyv-lideriv-opozytsii-u-provokuvanni-krovoprolyttia>

4

АРК Об обращении Президиума Верховной Рады Автономной Республики Крым. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.rada.crimea.ua/act/11563>

Держдуми РФ із закликом виступити гарантом статусу автономії Криму. Служба безпеки України відкрила кримінальне провадження у зв'язку з підготовкою до посягання на територіальну цілісність України¹².

З погіршенням ситуації в країні в лютому 2014 року проросійські настрої в регіоні посилювались. 19 лютого в кримському парламенті велися жорсткі дискусії. Чи не вперше за весь період кризи в Україні було піднято питання про входження Криму до складу Росії. Депутат від Партії регіонів Микола Колісниченко заявив на сесії: якщо найближчим часом криза не буде подолана, необхідно ставити питання «про повернення Криму Росії». Більшість депутатів зустріли ці слова оваціями³.

Безпосередньо перед початком активної фази кримської кризи 20 лютого глава парламенту АРК О. Константинов здійснив візит до Москви. За його словами цей приїзд планувався давно і був присвячений організації міжпарламентських горизонтальних зв'язків роботи двох парламентів – кримського та російського. В ході візиту Константинов зустрічався з російськими парламентаріями. Що цікаво, вже в Москві кримський спікер заявляє про гіпотетичну можливість відділення Криму від України в разі загострення ситуації Києві, але доки такого загострення немає «Крим жорстко і послідовно виступає прихильником центральної влади». «Безумовно, ми робимо все, щоб зберегти державу Україна. Автономна республіка Крим є його складовою частиною» - заявив кримський спікер⁴.

1

Крымский парламент собрался менять Конституцию автономии и просит защиты у России. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zn.ua/POLITICS/krymskiy-parlament-sobral-sya-menyat-konstituciyu-avtonomii-i-prosit-zaschityu-rossii-138096_.html

2

СБУ взялась за сепаратистские заявления Крыма о «защите России». [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zn.ua/POLITICS/sbu-vzylas-za-separatistskie-zayavleniya-kryma-o-zaschite-rossii-138384_.html

3

Реакция регионов Украины на події в Києві. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3307904-reaktsiia-rehioniv-ukrainy-na-podii-v-kyievi>

4

Спікер Рады Крыма: «Журналисты меня неправильно трактуют». [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://kavpolit.com/articles/spiker_rady_kryma_zhurnalisty_menja_nepravilno_tra-766/

Активна фаза кримської кризи розпочалась після зміни влади в Києві 22 лютого. Можна говорити про три ключові події, які безпосередньо вплинули на ескалацію кризи в Криму: напад на автобуси з кримчанами в Корсуні 20 лютого, зміна влади в Києві 22 лютого та скасування Верховною Радою Закону «Про основи державної мовної політики» 23 лютого.

20 лютого 2014 р. в Черкаській області неподалік м. Корсунь-Шевченківський групою радикалів (євромайданівців) було здійснено напад на вісім автобусів з кримчанами (учасниками т.з. «Антимайдану» в Києві), які поверталися з Києва в Крим. В ході нападу 4 автобуси було спалено, десятки кримчан зазнали серйозних травм¹²³. За інформацією кримської влади в результаті нападу було вбито 7 осіб, 30 осіб зникло без вісти⁴.

23 лютого 2014 р. Верховна Рада України Верховна Рада визнала таким, що втратив силу, закон про основи державної мовної політики від 3 липня 2012 року, відповідно до якого відповідно до документа російська, а також інші мови нацменшин, мали статус регіональної там, де були рідними як мінімум для 10% населення. Тобто в Криму цим рішенням було скасовано статус російської мови як регіональної⁵.

Ці події, без сумніву, вплинули на суспільну думку місцевого населення і спровокували протестні проросійські акції. В цих умовах, за словами В. Путіна, підготовку до приєднання Криму розпочинає Росія, а точніше – російські спецслужби. О сьомій годині ранку 23 лютого після завершення

1

Згоріли три автобуси тітушок, пасажирів затримали (відео). [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://poglyad.te.ua/podii/zhorily-try-avtobusy-titushok-pasazhyriv-zatrymaly-video/>

2

Их методы. Разбой и убийства под Корсунем. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?t=77&v=Tg_9zzZtgWg

3

На під'їздах до Корсуня-Шевченківського жителі спалили 3 автобуси з тітушками 21.02.2014 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=5wWUG9EiRg0>

4

Через напад учасників Євромайдану на учасників «Антимайдану» 20 лютого пропали безвісти 30 жителів Криму, семеро - вбито, - держрада. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.rbc.ua/ukr/news/iz-za-napadeniya-uchastnikov-evromaydana-na-uchastnikov-antimaydana--03042014104100>

5

Закон про офіційну двомовність у регіонах скасовано. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3310062-zakon-pro-ofitsiinu-dvomovnist-u-rehionakh-skasovano>

операції з евакуації В. Януковича, закриваючи нараду з керівниками спецслужб, В.Путін, за його словами, заявив: «Ситуація в Україні розгорнулася таким чином, що ми змушені почати роботу з повернення Криму до складу Росії...»¹.

23 лютого 2014 р. в Севастополі відбувся двадцятитисячний «мітинг народної волі проти фашизму», на якому мером міста був обраний російський підприємець Олексій Чалий. Севастопольці проголосували за відмову від перерахування податків до Києва і прийняли рішення перепідпорядкувати місцеву міліцію міській владі.

25 лютого 2014 р. на півострові пройшли багатотисячні мітинги проти дестабілізації ситуації на Україні. Над центральним входом в будівлю Верховної ради Криму в Сімферополі був встановлений російський прапор. Депутати Севастопольської міськради одноголосно сформували новий орган влади - Управління по забезпеченню життєдіяльності міста, яке очолив Олексій Чалий.

З 27 лютого 2014 р. в гру активно вступає Росія. На території Криму починає діяти т.з. «третя сила» - добре озброєні люди без розпізнавальних знаків на формі (т.з. «вежливые люди»). Вранці 27 лютого невідомі люди в масках, озброєні вогнепальною зброєю, захопили будівлі парламенту і уряду Криму. Над будівлями були підняті російські прапори, біля входу з'явилися барикади. Пізніше невідомі заявили, що є представниками самооборони російськомовного населення півострова². Вдень Верховна рада Криму попри перебування в приміщенні невідомих озброєних людей розпочала засідання. Депутати відправили у відставку уряд А. Могильова і призначили новим прем'єр-міністром АР Крим лідера партії «Русское единство» С. Аксьонова.

1

Путин рассказал об операции «спасения» Януковича и признался, что аннексия Крыма была спланирована Кремлем. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://censor.net.ua/video_news/327732/putin_rasskazal_ob_operatsii_spaseniya_yanukovicha_i_priznalsya_cho_anneksiya_kryma_byla_splanirovana

2

Вночі невідомі захопили Радмін і ВР Криму - голова Меджліс. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://newsradio.com.ua/2014_02_27/Vnoch-nev-dom-zahopili-adm-n-strativn-bud-vl-v-Krimu-golova-Medzhls-su/

Також кримський парламент прийняв постанову про проведення 25 травня 2014 р. республіканського референдуму з питання удосконалення статусу та повноважень АРК в складі України. На референдум передбачалося винести питання: «АРК володіє державною самостійністю і входить до складу України на основі договорів і угод («за» і «проти»)»¹. Тобто на цей момент питання про вихід Криму зі складу України на офіційному рівні не піднімався. Пізніше умови проведення референдуму кримським парламентом змінювались декілька разів. При чому кардинально змінювався як зміст питання винесеного на референдум так і дата проведення референдуму (дату переносили двічі).

У ніч з 28 лютого на 1 березня 2014 р. почалося блокування частин Збройних сил України в Криму озброєними людьми без розпізнавальних знаків і місцевим населенням.

1 березня 2014 р. прем'єр-міністр Криму С. Аксьонов тимчасово перепідпорядкував собі всі силові структури республіки і звернувся до президента РФ Володимира Путіна з проханням про сприяння у забезпеченні миру та спокою на території Криму. У той же день Аксьонов заявив про перенесення референдуму на 30 березня 2014 р. у зв'язку із загостренням ситуації на півострові². Того ж дня депутати міської ради Севастополя проголосували за непідпорядкування центральній владі в Києві і за підтримку проведення в Криму референдуму про розширення статусу автономії.

Та найважливішою подією 1 березня 2014 р. стало внесення до Ради федерації Федеральних зборів РФ президентом Росії В. Путіним звернення про використання Збройних Сил РФ на території України до нормалізації суспільно-політичної обстановки в цій країні. Верхня палата парламенту

1

Постановление Верховной Рады Автономной Республики Крым. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www-ki.rada.crimea.ua/index.php/2014-04-03-07-29-46/13611-2014-03-03-14-13-02>

2

Референдум у Криму перенесено на 30 березня - російське ТБ. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3313330-referendum-u-krymu-pereneseno-na-30-bereznia-rosiiske-tb>

одноголосно дала згоду на «прохання» російського президента¹. Очевидно, такий хід Росії носив стримуючий характер. Можливість введення військ (хоч фактично військовослужбовці РФ вже діяли на території Криму) став певною мірою актом залякування, сигналом, що в Криму все повинно відбуватись так, як відбувається. Тобто ані Україна, ані, тим більше, інші країни не повинні були втручатися у процеси, які відбувались в Криму, інакше – послідує відповідь РФ.

4 березня 2014 р. В. Путін, відповідаючи на запитання журналістів у зв'язку з ситуацією в Україні, заявив: «Росія не розглядає варіант приєднання Криму. Тільки самі громадяни в умовах свободи волевиявлення і безпеки можуть і повинні визначати своє майбутнє»². Разом з тим він зазначив, що «поки ніхто не скасовував право націй на самовизначення». Нагадавши, що таке рішення було дозволено зробити жителям Косово, Путін, проте, підкреслив, що стосовно Криму Росія «не буде провокувати такі настрої і таке рішення». Президент РФ також категорично заперечив проведення будь-яких операцій російськими військовослужбовцями на території Криму, що, як стало відомо пізніше, було абсолютною неправдою³. Натомість В. Путін обґрунтував законність та легітимність рішення про можливість застосування ЗС РФ на території України тим, що відповідне звернення до російської влади надійшло від легітимного президента України В.Януковича⁴.

5 березня 2014 р. в ЗМІ з'явилась інформація про те, що авіаносець ВМС США «Джордж Буш» з групою з 17-ти менших кораблів і трьох підводних човнів наближається до Чорного моря. Пізніше цю інформацію підтвердив Секретар РНБОУ А. Парубій, який зазначив, що «це один з

1

Путіну дозволили ввести війська в Україну. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3313453-putinu-dozvolyly-vvesty-viiska-v-ukrainu>

2

Полная версия пресс-конференции Путина по ситуации в Украине. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://vesti-ukr.com/strana/40907-polnaja-versija-press-konferencii-putina-po-situacii-v-ukraine>

3

Там само

4

Там само

механізмів забезпечення безпеки в регіоні»¹. Все вказувало на те, що США може здійснити спробу активних дій щодо Криму, проте американський авіаносець біля берегів півострову так і не з'явився. Можливу причину таких дій розглянемо дещо пізніше.

Тим часом ситуація на території Криму змінюється кардинальним чином. 6 березня 2014 р. несподівано Верховна Рада АР Крим приймає постанову, в якій звертається до президента Росії В. Путіна з проханням включити республіку до складу Росії в якості суб'єкта РФ і призначає загальнокримський референдум на 16 березня 2014 року. На референдум мало бути винесено два альтернативні питання:

1) Ви за возз'єднання Криму з Росією на правах суб'єкта Російської Федерації?

2) Ви за відновлення дії Конституції Республіки Крим 1992 року і за статус Криму як частини України?²

У цей же день Севастопольська міськрада прийняла постанову «Про участь у проведенні загальнокримського референдуму». До цього дня кримська влада заявляла виключно про розширення автономії Криму в складі України. Тепер мова пішла про від'єднання. Причиною такого рішення за словами представників кримської влади стала позиція центральної влади в Києві, яка категорично не визнавала останні рішення ВР Криму³. Одразу після прийняття кримським парламентом рішення про референдум щодо розширення повноважень автономії, в судовому порядку ці рішення були

1

Парубій фактично підтвердив, що авіаносець США рухається до Чорного моря. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2014/03/5/7017766/>

2

Проект Постановлення ВР АРК О проведенні общекрымского референдума. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.rada.crimea.ua/draft/3549>

3

Константинов: рішення про референдум приймали терміново через загрозу арешту. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/news_in_brief/2014/03/140307_hk_konstantinov_moskow.shtml

визнані незаконними¹. Проти керівництва Криму було відкрито кримінальні провадження і прийнято рішення про затримання².

11 березня 2014 р. Верховна Рада Криму і Севастопольська міська рада ухвалили Декларацію про незалежність АРК і міста Севастополя, відповідно до якої, у разі прийняття на референдумі рішення про приєднання до Росії, Крим буде оголошений суверенною республікою і в такому статусі звернеться до керівництва РФ з пропозицією про прийняття до складу РФ³.

Тим часом кримську кризу марно намагались врегулювати міжнародно-політичними методами. 15 березня 2014 р. на розгляд Ради Безпеки ООН було винесено проект резолюції щодо підтримки територіальної цілісності України, яки називає референдум 16 березня 2014 р. в Криму нелегітимним. Документ отримав підтримку 13 країн-членів РБ ООН. Дві країни не підтримали проект: РФ проголосувала «проти», а КНР утрималась. Таким чином резолюцію було заветовано⁴.

16 березня 2014 р. в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі відбувся загальнокримський референдум. За офіційною версією (згідно з підсумковим протоколом виборчої комісії АР Крим), за входження до складу РФ на правах суб'єкта РФ проголосували 96,77 % виборців, за розширення автономії у складі України - 2,51 %. Явка виборців склала 83,1 % виборців. У Севастополі за входження до складу Росії проголосували 95,6 %, за автономію у складі України - 3,37%. Явка виборців у Севастополі досягла 89,5 %.⁵

1

Суд скасував незаконні рішення Верховної Ради Криму. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://tyzhden.ua/News/104034>

2

Суд виніс рішення про затримання Аксьонова та Константинова. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3315510-sud-vynis-rishennia-pro-zatrymannia-aksonova-ta-konstantynova>

3

Рада Криму прийняла «декларацію про незалежність». [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.unian.ua/politics/895070-rada-krimu-priynyala-deklaratsiyu-pro-nezalejnist.html>

4

РБ ООН не підтримала резолюцію щодо цілісності України. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3319960-rb-oon-ne-pidtrymala-rezoluitsiui-schodo-tsilisnosti-ukrainy>

5

Итоги референдума: За вхождение Крыма в состав России проголосовало 96,77% избирателей. [Електронний ресурс]. -

17 березня 2014 р. Верховна рада Криму на позачерговому пленарному засіданні прийняв постанову «Про незалежність Криму». Згідно з документом, Крим проголошується незалежною суверенною державою - Республікою Крим, в якій місто Севастополь має особливий статус. У тій же постанові депутати кримського парламенту звернулися до Російської Федерації з пропозицією про прийняття Республіки Крим до складу Росії в якості нового суб'єкта зі статусом республіки. Міська рада Севастополя одноголосно прийняв постанову про входження до складу Росії в якості окремого суб'єкта Федерації - міста федерального статусу.

Того ж дня президент Росії В. Путін підписав указ про визнання Республіки Крим суверенною і незалежною державою. У свою чергу Міністерство закордонних справ України звернулося до міжнародного співтовариства із закликом не визнавати Республіку Крим.

18 березня 2014 р. президент Росії В. Путін, голова парламенту Республіки Крим В. Константинов, прем'єр-міністр Республіки С. Аксьонов і «мер» Севастополя О. Чалий підписали міждержавний договір про прийняття Республіки Крим до складу Російської Федерації¹.

Кримська криза викликала бурхливу реакцію міжнародної спільноти, зокрема Заходу. Позиція західних країн відносно подій в Криму в лютому-березні 2014 року базується на засудженні дій Росії та невизнанні Криму територією РФ. Дії РФ в Криму розцінюються Заходом як військова агресія, що в підсумку завершилась анексією півострова. Країни Заходу різко засуджують Росію за порушення територіальної цілісності та суверенітету України, військову інтервенцію та недотримання норм міжнародного права та окремих міжнародних договорів зокрема Будапештського меморандуму 1994 року. Політична конфронтація Заходу та Росії відносно Криму призвела до різкого погіршення міждержавних відносин. Відповіддю на дії Росії з боку

Режим доступу: <http://korrespondent.net/ukraine/politics/3320437-ytohy-referenduma-za-vkhozhdenye-kryma-v-sostav-rossyy-proholosovalo-9677-yzbyratelei>

1

Крым для России. Что подписали в Москве лидеры полуострова с Путиным. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://korrespondent.net/ukraine/politics/3321209-krym-dlia-rossyy-hto-podpysaly-v-moskve-lydery-poluostrova-s-putynym>

Заходу стало введення політичних і економічних санкцій проти РФ та ряду російських фізичних і юридичних осіб та організацій, причетних, на думку країн Заходу, до дестабілізації ситуації в Україні. Відповідно до позиції міжнародних організацій (зокрема, ООН і ОБСЄ), Кримський півострів належить Україні, а його приєднання до Росії є незаконним.

Євросоюз також не визнає приєднання Криму до Росії. 18 березня 2014 р. президенти Ради Європейського союзу Херман Ван Ромпей та Європейської комісії Жозе Мануел Баррозу виступили зі спільною заявою, в якій вказали, що «суверенітет, територіальна цілісність і незалежність України повинні поважатися» та Європейський Союз (Євросоюз, ЄС) не визнає ні референдум в Криму, ні його результати - анексію Криму і Севастополя Російською Федерацією¹.

Позиція Росії відносно Криму полягає у визнанні приєднаних територій складовою частиною РФ та повній відповідності процесу приєднання міжнародно-правовим нормам². Слід відмітити, що в процесі анексії півострову Росією, об'єктивно, було дотримано формальностей: було проведено референдум, за результатами якого більшість жителів півострову висловилися за приєднання до складу РФ, кримським парламентом було проголошено незалежність Криму і вже в якості незалежної держави Крим звернувся до російської влади щодо входження до складу РФ. Пояснюючи свою позицію, Росія посилається на міжнародно-правові акти, в яких містяться норми про право народів на самовизначення. Основою офіційної позиції РФ є теза про «законність форми реалізації права народу Криму на самовизначення в ситуації, коли на Україні за підтримки ззовні відбувся державний переворот із застосуванням сили»³. Саме події в Києві під час

1

ЕС не признает аннексию Крыма Россией. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://tvi.ua/new/2014/03/18/es_ne_priznaet_anneksiyu_kryma_rossiej

2

Правовые обоснования позиции России по Крыму и Украине. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.russianunesco.ru/rus/article/1636>

3

Там само

Революції є чи не основним аргументом законності дій Росії, відповідно до її офіційної позиції.

У своїй позиції РФ також посилається на подібні міжнародні прецеденти: проголошення незалежності Косово, приєднання Фолклендських островів Великобританією в 1982 р. та референдум щодо статусу острову Майотта в 1973 р. Ці історичні прецеденти, згідно позиції Росії, мали більше ознак протиправності та міжнародно-правового нігілізму.

Відповідно до позиції РФ, російські військовослужбовці, які перебували на території Криму не втручались у процеси, які відбувались на території півострову в тому числі в процес проведення референдуму¹.

Кримське питання викликало неоднозначну реакцію держав світу. 27 березня 2014 року Резолюцію ГА ООН про територіальну цілісність України, відповідно до якого анексія Криму Росією є незаконною, підтримало 100 країн з 193-х, 11 країн проголосували «проти», 58 – «утримались» та 24 – не голосували. Фактично 93 країни світу не підтримали проект Резолюції, що свідчить про те, що у відношенні до кримського питання світ не займає єдиної позиції.

Безперечно кримська криза стала одним з проявів зовнішньополітичної боротьби за Україну. Говорячи про геополітичне протистояння Заходу та Росії слід виходити з думки, що територія України і зокрема Криму була лиш плацдармом, на якому кожна зі сторін боролась за власні інтереси. Інтереси ж України – до уваги не брались.

Дехто вбачає в приєднанні Криму геополітичний гамбіт Росії перед Заходом, який, внаслідок революції та зміни української влади на прозахідну, притягнув Україну у сферу свого впливу. Тобто боротьба за Крим – це реакція Росії на геополітичний «шах» Заходу. Маючи необхідні ресурси та користуючись сприятливими умовами (суспільний протест у Криму) Росія отримала повний карт-бланш для геополітичного маневру, що в підсумку

1

Там само

привів до встановлення контролю над геополітично важливою територією Кримського півострову.

Приводом до дій Росії в Криму стала «геополітична інтервенція» Заходу, який намагався створити свою сферу впливу там, де її створення було небажаним для Росії. Тут мова йде про території т.з. «ближнього зарубіжжя», на яких створення західних сфер впливу, на думку Росії, загрожувало б її геополітичним та в певній мірі національним інтересам. Відповідно, геополітична конфронтація була неминучою.

Корені геополітичного протистояння Росії та Заходу відносно України загалом та Криму зокрема, на думку французького журналіста та аналітика Александра дель Валля, слід шукати саме в політиці Заходу. Відповіддю на формування пронатівського режиму в країні стало коригування кордонів України. Так, Захід і українські націоналісти, які змістили проросійського президента В. Януковича стверджують, що Росія порушила умови підписаної після розпаду СРСР міжнародної угоди: пострадянська Росія Бориса Єльцина відмовлялася від домагань на Крим... Проте, як зазначає фахівець по Росії Жак Сапір, не можна заперечувати і того, що поспішне визнання Заходом антиросійської «революції» в Україні в лютому 2014 (вона привела до формування ворожого попередньому юридичному порядку тимчасового уряду) де-факто і де-юре звільнило невороже налаштовані до Москви регіони від зобов'язань інших частин країни. Таким чином, Москва відчула себе вільною від міжнародного зобов'язання відмовитися від Криму: воно було тісно пов'язане з російсько-українським альянсом, який у Києві тепер вирішили розірвати. Натомість кримська криза показала, що мета НАТО щодо розширення впливу до «ближнього зарубіжжя Росії» (справжня причина кризи) не може бути реалізована безперешкодно¹.

1

Les racines géopolitiques de la crise ukrainienne et de la brouille russo-occidentale. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.atlantico.fr/decryptage/racines-geopolitiques-crise-ukrainienne-et-brouille-russo-occidentale-alexandre-del-valle-1019912.html>

Крим це важлива геостратегічна територія, претензії на контроль за якою мали і Захід і Росія. На думку іранського дослідника геополітичних процесів С. Енамі, Росія зосередила свою увагу на цьому стратегічному півострові з кількох причин. По-перше, по Чорному морю буде полегшений доступ до відкритих вод та Європи. По-друге, з огляду на явне протистояння Росії та Заходу, що сформувалось в психологічному і практичному плані в період президентства Путіна, російська влада буде добиватися своєї твердої присутності в цьому регіоні¹.

Проте, на думку С. Енамі, для Сполучених Штатів і Заходу Крим ще більше важливий. Адже якщо півострів і вся Україна увійде в орбіту західної політики, США та їхні союзники отримають можливість розширити власний стратегічний простір безпосередньо до кордонів з Росією. У зв'язку з цим Захід і Америка, збільшуючи число східних членів НАТО, прагнуть підпорядкувати собі все більше стратегічно важливих регіонів. Враховуючи суперництво, що розгорнувся між Росією і США, одним з найважливіших факторів є контроль над ключовими з геополітичної точки зору районами. З цієї причини Крим з його виходом у Чорне море значимий як для Москви, так і для Вашингтона². Напрошується логічний висновок - якби Росія не скористалась ситуацією, то всіма геополітичними перевагами контролю над Кримським півостровом безперечно скористався б Захід і інтереси України в цьому геополітичному протистоянні, на жаль, ні однією зі сторін аж ніяк не враховувалися.

Цілком можливо, що в ситуації з Кримом Росія могла керуватись і більш конкретними мотивами. В квітні 2014 р., після приєднання Криму, В. Путін вперше визнав існування геополітичного підґрунтя анексії півострову. 17 квітня 2014 року президент РФ під час традиційної «прямої лінії» заявив наступне:

1

Енамі С. Крым — геополитический кризис между Россией и Западом. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://inosmi.ru/sngbaltia/20140325/218941874.html>

2

Там само

«...коли інфраструктура військового блоку (НАТО - прим.) просувається до наших кордонів, то це викликає у нас певне побоювання і питання... І це змушує нас до якихось дій у відповідь.

До речі кажучи, і наше рішення по Криму в тому числі було пов'язане частково і з цим. Звичайно, перш за все і головним чином це підтримка кримчан. Але й міркування такого порядку, що якщо ми нічого не зробимо, то в якийсь час, керуючись тими ж самими принципами, Україну втягнуть в НАТО і скажуть: «Вас це не стосується», - і натовські кораблі опиняться в місті російської військово-морської слави - у Севастополі¹».

Таким чином, зі слів Путіна можна зробити ключовий висновок – дії Росії в Криму викликані, великою мірою, бажанням недопущення появи на півострові баз НАТО внаслідок потенційно можливого розширення Альянсу на територію України.

У зв'язку з такою заявою В. Путіна виникає питання про обґрунтованість побоювань Кремля щодо загрози натівської присутності на території України та Криму. Окремі події, які мали місце в процесі кримської кризи дають підстави вважати, що контроль над стратегічно важливою територією Кримського півострову цілком міг бути пріоритетною ціллю і США. Італійський публіцист М. Блонде в одній зі своїх статей аргументовано доводить думку про те, що встановлення контролю над Кримським півостровом було пріоритетним завданням для США протягом кризи в Україні. Конкретною ціллю США, на думку Блонде, була нейтралізація російського Чорноморського флоту, що базується в Севастополі, і його заміна флотом США².

1

Владимир Путин: Решение по Крыму отчасти связано с расширением НАТО (СТЕНОГРАММА, Ч. III) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://evening-crimea.com/news/19-04-2014_vladimir-putin-reshenie-po-krymu-otchasti-svjazano-s-rasshirenem-nato-stenogramma-ch-iii

2

Blonde M. United States planned to gain control over Crimea to clean out the Russian Black Sea. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.phantomreport.com/united-states-planned-to-gain-control-over-crimea-to-clean-out-the-russian-black-sea-fleet>

Для аргументації публіцист вдається до аналізу ситуації з входженням в акваторію Чорного моря кораблів ВМС США, що мала місце в розпал внутрішньополітичної кризи в Україні. 22 лютого, в день, коли Януковича позбавили влади, американська група авіаносців спішно входить в Чорне море через протоку Босфор. Саме цей флот повинен був зайняти місце російського Чорноморського флоту на базах у Криму.

6 березня есмінці «Truxtun», «Donald Cook» і фрегат «Taylor» були послані на розвідку до берегів Північного Криму з 7 по 22 березня під приводом спільних навчань з Болгарією та Румунією.

Російські повітряні сили заявили через ЗМІ про те, що есмінець «Donald Cook» прибув з метою порушення функціонування антен, пов'язаних з Космічним Центром Чорноморського флоту та мережі військових сателітів «ELINT», що працюють в електромагнітному спектрі. Ця складна сучасна система дозволяла отримувати Криму дані електронного спостереження радарів і навігаційних систем щодо американського флоту, літаків на борту і ракетноносіїв. Російські військові літаки були змушені заблокувати дії авіаносця: два літаки Су-24МР одинадцять разів облетіли американський корабель на максимально низькій висоті, застосовуючи бортову систему блокування в частотах 12-18 Гц з метою нейтралізації радара крейсера США.

Виходячи з результатів референдуму в Криму, американський флот на чолі з авіаносцем Джордж Буш отримав наказ припинити свою місію, покинув Егейське море і попрямував до Бахрейну¹.

Дослідження Блонде засновані на реальних фактах. В кінці лютого на початку березня в ЗМІ справді з'явилась інформація про кораблі ВМС США в Чорному морі². Можна припустити, що з високою долею вірогідності дані події мали місце, а це означає що геополітичне протистояння під час кримської кризи мало яскраве практичне вираження.

1

Там само

2

Факты об авианосце «Джордж Буш» в Черном море. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://thekievtimes.ua/politics/333968-fakty-ob-avianosce-dzhordzh-bush-v-chernom-more.html>

3.2 Війна на Сході України: позиція та роль Росії та Заходу

Криза на південному сході України розпочалась паралельно з кримськими подіями – наприкінці лютого 2014 року. Чинники виникнення

кризи – аналогічні чинникам, які викликали кризу в Криму. Передусім індикатором кризової ситуації стали події в Києві, в ході яких було зміщено чинного президента В. Януковича, який у 2010 році виграв президентські вибори завдяки підтримці саме південного-сходу України¹. Не останню роль в активізації протестних настроїв жителів сходу та півдня України відіграло й скасування Верховною Радою України 23 лютого 2014 р. Закону «Про основи мовної політики», яким російській мові надавався статус регіональної в областях південного сходу.

Первинною формою вияву кризи на південному-сході стали масові антивладні протести місцевого населення. Активні протестні акції розпочалися в лютому-березні 2014 року в кількох містах регіону: в Харкові (перші антивладні мітинги пройшли 23 лютого²), в Донецьку та області (28 лютого), в Одесі (1 березня), в Луганську та області (з 1 березня). Менш масштабними були мітинги в Дніпропетровську, Херсоні, Запоріжжі та Миколаєві.

Сьогоднішній збройний конфлікт на сході України – це те, в що переросли дані акції протесту, які, по суті, за своїм характером були аналогічними протестним акціям прихильників Євромайдану, що мали місце в січні-лютому 2014 року на Західній Україні. Як і в містах Західної України, на південному-сході демонстранти захоплювали державні установи, проводили мітинги та пікети, висловлюючи таким чином незгоду з політичною ситуацією, яка склалася внаслідок революційних подій в Києві. Проте, особливістю цих демонстрацій була їх проросійська спрямованість, яка виражалась у використанні під час демонстрацій прапорів РФ та випадках встановлення цих прапорів над деякими будівлями захоплених державних установ.

1

Результати виборів 2010. Другий тур. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/articles/2010/02/7/4730368/>

2

Протесты в Харькове: требования активистов Евромайдана и споры из-за Ленина. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.segodnya.ua/regions/kharkov/protesty-v-harkove-trebovaniya-aktivistov-evromaydana-i-spory-iz-za-lenina-498753.html>

Втім, проаналізувавши хід демонстрацій на їх початковому етапі, було б неправильним категорично оцінювати ці протести як сепаратистські та проросійські. Обґрунтування цієї тези виходить з наступних фактів.

По-перше, на початковому етапі протестів на південному-сході України демонстранти не висували вимог та не декларували прагнень до від'єднання регіонів від України.

По-друге, в більшості міст, охоплених протестами, ключовою вимогою була федералізація України або ж надання регіонам більших повноважень (автономії)¹²³⁴. На початку квітня 2014 року, з закликом про проведення референдуму щодо федералізації виступала навіть легітимна влада (обласні ради) деяких областей регіону (зокрема Луганської та Донецької областей)⁵⁶.

По-третє, в лютому-березні 2014 року мітинги в містах південного сходу були стихійними та неоднорідними. Рушійною силою протестів була передусім антивладна налаштованість населення. Безперечно, серед демонстрантів були люди з сепаратистськими та проросійськими ідеями, які приходили на мітинги з російськими прапорами. Та чи можна стверджувати, що у всіх багатотисячних мітингах в Харкові, Донецьку, Луганську, Одесі та інших містах брали участь виключно такі люди? Наприклад, 6 квітня в

1

Пророссийские силы в Харькове готовят вече-референдум о федерализации. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/rus/news/2014/03/12/7018561/>

2

В Горловке прошёл четвёртый по счёту митинг за федерализацию и референдум. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.06242.com.ua/news/500285>

3

В Одессе проходит митинг за федерализацию и «второй государственный». [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.gogetnews.info/news/politics/49003-v-odesse-prohodit-miting-za-federalizaciyu-i-vtoroy-gosudarstvennyy.html>

4

«Марш за референдум» собрал более 10 тысяч одесситов. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://timer-odessa.net/news/marsh_za_referendum_sobral_bolee_10_tisyach_odessitov_779.html

5

Луганська облрада виступила за референдум про федералізацію України. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.rivnist.in.ua/news/2014/04/08/2508>

6

Донецька облрада висунула вимоги Кисеву: мова та закон про референдум. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2014/03/31/7020910/>

Харкові пройшли три окремі мітинги під різними прапорами та гаслами¹. Тобто комплексно протести були, в першу чергу, антивладними.

Попри такий характер протестів на південному-сході, українська влада вже на початку кризи заявляла про те, що всі акції протесту є спецоперацією Росії і мають на меті реалізацію кримського сценарію анексії частини території України².

8 квітня 2014 р. українська влада заявила про початок проведення антитерористичної операції. Цього ж дня сили АТО взяли під контроль ситуацію в Харкові, де напередодні активістами було оголошено про створення Харківської народної республіки. Проте проведення АТО не досягло аналогічних цілей в Донецьку, Луганську та ряді міст цих областей. 13 квітня 2014 р. в.о. Президента України О. Турчинов оголосив про початок проведення на території Луганської та Донецької областей широкомасштабної антитерористичної операції із застосування збройних сил. Власне, з цього дня та з цієї ініціативи української влади і бере свій початок затяжний збройний конфлікт на Сході України, який триває вже більше року.

7 квітня 2014 р. демонстранти, які захопили приміщення Донецької ОДА проголосили створення Донецької народної республіки(ДНР)³. 28 квітня 2014 р. аналогічне рішення було прийнято в Луганську, де було проголошено Луганську народну республіку (ЛНР). ДНР та ЛНР стали протиборчою стороною у військовому конфлікті на сході України.

Вже на самому початку кризи на південному-сході міжнародні гравці (геополітичні суперники) та українська влада задекларували власні позиції

1

Сепаратисты проводят в Харькове три отдельных митинга. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.unian.net/politics/904517-separatistyi-provodyat-v-harkove-tri-otdelnyih-mitinga.html>

2

Против тех, кто взял в руки оружие, будут проводиться антитеррористические мероприятия – Турчинов. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://korrespondent.net/ukraine/politics/3345580-protyv-tekh-kto-vzial-v-ruky-oruzhye-budut-provodytsia-antyterrorysticheskye-meropriyatya-turchynov>

3

Захватившие Донецкую ОГА люди провозгласили Донецкую народную республику. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://korrespondent.net/ukraine/politics/3345502-zakhvatyvshye-donetskuui-oha-luidy-provozghlasyly-donetskuui-narodnuui-respublyku>

щодо конфлікту на Донбасі, які протягом часу його розвитку не зазнали суттєвих змін.

Українська влада заявляє про те, що повну відповідальність за ситуацію на сході несе Росія. ДНР та ЛНР офіційно визнані українським парламентом терористичними організаціями, учасники збройних протистояння з військових формувань «республік» відповідно терористами¹. Варто зазначити, що статус «терористичних організацій» ЛНР та ДНР надано виключно Україною, жодна інша країна на офіційному рівні такими їх не визнає. На сьогоднішній день українська влада заявляє також про військову інтервенцію Росії на Сході, де проти ЗСУ воює багатотисячна регулярна російська армія. В січні 2015 року Верховна Рада України офіційно визнала РФ країною-агресором та закликала міжнародне співтовариство визнати факт агресії проти України та окупації її території². Втім, офіційного визнання факту агресії РФ з боку міжнародної спільноти досі немає. Разом з такими кроками та заявами, українська сторона не розриває з РФ дипломатичні відносини, не оголошує війну сусідній державі, не припиняє економічне співробітництво і навіть не вводить політичних та економічних санкцій за прикладом Заходу.

Захід, передусім США, надають політичну підтримку українській владі та звинувачують Росію в дестабілізаційних діях на території України. При цьому ні західні держави ні міжнародні організації (ООН, ПАРЄ) офіційно не визнали РФ країною-агресором, а ДНР та ЛНР – терористичними організаціями. Активна позиція Заходу проявляється у введенні обмежувальних політичних та економічних санкцій відносно російських чиновників та компаній. Всього за час кризи в Україні мало місце введення трьох пакетів санкцій. Попри жорсткі заяви, критику та обмежувальну

1

Постанова «Про Звернення Верховної Ради України до Організації Об'єднаних Націй, Європейського Парламенту...» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/129-19>

2

Верховна Рада України прийняла Постанову «Про Звернення Верховної Ради України до Організації Об'єднаних Націй, Європейського Парламенту...». [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua/news/Topnovyna/102554.html>

політику Заходу відносно Росії, абсолютної політичної ізоляції РФ дані заходи, проте, не викликали. 4 грудня 2014 р. Палата представників США прийняла резолюцію 758 із засудженням агресивної політики Російської Федерації відносно сусідніх держав і з вимогою повернення Кримського півострова до складу України, а також виведення «російських військ і військового майна з території Грузії, Молдови та України та припинення політичної, військової та економічної підтримки сепаратистів» в цих державах¹.

Росія звинувачує в розпалюванні збройного протистояння українську владу та Захід, який за словами представників офіційної влади керує діями та безпосередньо впливає на рішення Києва². Російська влада категорично заперечує участь регулярної армії РФ у конфлікті на Донбасі, характеризуючи збройне протистояння на Сході України як громадянську війну. Разом з тим Росія надає політичну підтримку ДНР та ЛНР, не заперечуючи при цьому власний вплив на «республіканців». Так, наприклад, за словами В.Путіна, саме Росія переконала керівництво ДНР та ЛНР розпочати переговори з українською стороною в мінському форматі, результатом чого стали мінські домовленості у вересні 2014 року³. Відповіддю на політичні та економічні санкції з боку Заходу стали аналогічні санкції з боку Росії по відношенню до Заходу.

Ключовим моментом, на наш погляд є методика ведення боротьби за Україну, в контексті війни на сході. Важливим в цьому плані є відповідь на питання чи має місце пряме військове втручання Росії на Сході України. Саме

1

H. Res. 758, In the House of Representatives, U. S., December 4, 2014. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.congress.gov/bill/113th-congress/house-resolution/758/text>

2

США «руководят шоу» в Украине – Лавров. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://korrespondent.net/world/3353250-ssha-rukovodiat-shou-v-ukrayne-lavrov>

3

Интервью немецкому телеканалу ARD. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://kremlin.ru/events/president/news/47029#sel=55:1,55:59>

це питання викликало і продовжує викликати широку конфронтаційну полеміку між Заходом та Росією.

Українська влада неодноразово заявляла про те, що українські збройні сили воюють з регулярною армією РФ. Згідно з останньою заявою прем'єр-міністра України А. Яценюка на Сході воює 50-тисячна армія РФ¹. 20 травня 2015 р. Президент України П. Порошенко на спільній прес-конференції з главою Словаччини, заявив, що кількість військовослужбовців російських ЗС на Донбасі на різних етапах складала від 4 до 14 тисяч². При цьому ґрунтовних доказів вторгнення на територію України саме такої або іншої кількості російських військ за весь період конфлікту на Донбасі владою не приводилось.

Риторика Заходу (в більшій мірі США) також зводиться до визнання російської військової інтервенції на Донбасі. Про перебування на сході російських військ неодноразово заявляли в НАТО³⁴. Державний департамент США та американське Міністерство оборони також заявляють про наявність доказів присутності армії РФ на Донбасі⁵⁶. Втім, досі, цих доказів опубліковано не було.

Щодо питання про збройну інтервенцію на Донбасі російських військ контраргументів більше ніж аргументів української влади та Заходу. В січні

1

Яценюк - Украинскую землю на Донбассе топчут 50 тысяч российских военных [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://nbnews.com.ua/ru/news/150437/>

2

Порошенко: В Украине находятся до 14 тыс. кадровых военных РФ. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://news.liga.net/news/politics/5808003-poroshenko_v_ukraine_nakhodyatsya_do_14_tys_kadrovykh_voennykh_rf.htm

3

Генсек НАТО звинуватив Росію в причетності до заворушень в Україні. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.unian.ua/politics/908065-gensek-nato-zvinuvativ-rosiyu-v-prichetnosti-do-zavorushen-v-ukrajini.html>

4

У НАТО нарешті визнали, що Росія здійснює артилерійські атаки території України. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://tyzhden.ua/News/117515>

5

У Пентагоні заявили про готовність надати докази присутності армії РФ на Донбасі. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.112.ua/polityka/U-Pentahoni-zaiavlyly-pro-hotovnist-nadaty-dokazy-prysutnosti-armii-RF-na-Donbasi-222335.html>

6

Держдеп: У США є докази присутності військових РФ на Донбасі. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.112.ua/polityka/derzhdep-u-ssha-ie-dokazy-prysutnosti-viiskovykh-rf-na-donbasi-223758.html>

2015 року начальник Генштабу ЗСУ В. Муженко під час зустрічі з військовими аташе іноземних держав заявив, що українські збройні сили не ведуть бойових дій з підрозділами регулярних військ російської армії¹. Щоправда пізніше В. Муженко зробив іншу заяву, якою фактично заперечив попередню. Посилаючись на недостатню інформованість Генштабу в січні, в квітні 2015 року В. Муженко заявив, що Генштаб уже має точні дані про присутність в Україні окремих підрозділів Збройних сил Росії².

В певній мірі сенсаційною стала нещодавна заява глави Управління французької військової розвідки К. Гомара. 10 квітня 2015 р., виступаючи з доповіддю перед депутатами Національної асамблеї Франції, генерал Гомар заявив, що за даними французької розвідки Росія ніколи не готувала військового вторгнення в Україну. За його словами, в ході роботи Управління розвідки було встановлено, що росіяни не розміщували ні командних пунктів, ні органів тилу, в тому числі польових госпіталів, які дозволили б здійснити військове вторгнення, при цьому підрозділи другого ешелону жодного разу не рухалися з місця. Крім того, К. Гомар прямо звинуватив США в поширенні неправдивих відомостей про вторгнення російської армії в Україну³.

Разом з цим, факт вторгнення регулярної російської на схід України піддають сумніву і деякі представники експертного середовища. В лютому 2015 року німецький генерал НАТО у відставці, колишній голова Військового комітету Північноатлантичного альянсу (найвищий військовий орган НАТО) Харальд Куйят в ефірі одного з німецьких центральних каналів дав свою експертну оцінку заявам про присутність російських військ на Донбасі. На його думку, якби російська регулярна армія справді проводила військові дії на

1

Муженко: Боїв з підрозділами регулярних військ РФ ми не ведемо. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2015/01/29/7056814/>

2

Генштаб має точні дані про присутність в Україні регулярних російських військ, – Муженко. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ukraineunderattack.org/genshtab-maye-tochni-dani-pro-prisutnist-v-ukrayini-regulyarnih-rosijskih-vijsk-muzhenko.html>

3

Ukraine: un général français démonte le mythe de l'"invasion russe". [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://fr.sputniknews.com/international/20150410/1015600534.html>

сході України, то конфлікт закінчився б за 48 годин¹. Крім того, Х. Куйят зазначає, що жодного прямого доказу присутності військ Росії на сході України, фактично, немає, а всі заяви української влади щодо російської агресії є необґрунтованими. Всі дані Заходу, які нібито ілюструють російське вторгнення, на думку генерала, нічого конкретно не доводять².

Проаналізувавши дані аргументи, можна дійти висновку, що скоріш за все плани Росії не зводяться до анексії східних областей України, а військова інтервенція регулярної армії РФ є на сьогоднішній день лише слабообґрунтованою гіпотезою. Підстави для таких висновків наступні.

- по-перше, на відміну від Криму, Донбас не є геостратегічною зоною і не має особливої геополітичної цінності;
- по-друге, Донбас не є особливо привабливим для і так багатой на ресурси Росії з економічної точки зору;
- по-третє, об'єктивно, якби в плани Росії входило приєднання Донецької та Луганської областей за кримським сценарієм, вона б скоріш за все зробила це на початку конфлікту оскільки втрачати їй по-суті вже було нічого (санкції Заходу вже були введені, а в офіційних заявах Заходу відносно конфлікту на сході, Росію все одно називають країною-агресором);
- по-четверте, ствердження, що українській армії протистоїть друга (а за деякими рейтингами перша) найпотужніша армія світу і при цьому остання не може захопити навіть всю територію Луганської та Донецької областей, викликає певний когнітивний дисонанс.

Попри це, не можна відкидати факту присутності інтересів Росії в подіях на сході. На це вказує і політична підтримка Росією «республіканців»

1

Бывший генерал немецкой армии: «Путин может дойти до Киева за 6 дней». [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=2f9w7rd9Xho>

2

Бывший генерал НАТО: я не верю доказательствам США. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=BimDAGGfPh8>

(хоча ДНР та ЛНР не визнані з боку РФ), і допомога озброєнням (хоч цей факт недоведений, є ґрунтовні підстави вважати, що озброєння російське) і існування певного впливу на лідерів самопроголошених республік.

Як вже було доведено, Україна в цілому є для РФ геостратегічною територією, за яку ведеться геополітична боротьба. Перетворення її на сферу впливу США та в підсумку вступ України в НАТО і розміщення на її території військових баз Альянсу не відповідає геополітичним та національним інтересам РФ, про що вже заявлялось російським керівництвом¹. Тому допущення такого сценарію є неприпустимим для Кремля. Очевидно, що з існуванням ДНР та ЛНР реалізація цього «сценарію» неможлива. Цілком вірогідно, що саме цим і зумовлені дії РФ.

Своєрідну версію щодо цілей Росії в контексті конфлікту на Донбасі висунув відомий російський провладний громадський діяч, письменник та дослідник геополітичних процесів М.Старников. (прим.- Його версія подій викликає цікавість та приводиться нами лише з двох причин: по-перше, це версія людини, з абсолютно проросійськими поглядами (а це можливість дізнатись аргументовану російську версію геополітичного закулісся); по-друге, дана версія підтверджує наявність геополітичних інтересів РФ в українському конфлікті).

Отож, Стариков переконаний, що мета Заходу – це перетворення України на ворога РФ. В якості аргументів Стариков приводить історичні факти застосування геополітичної технології, що полягає в «штучному створенні Заходом» держав-антидотів, через які можна було б контролювати непідконтрольні території та водночас стравлювати ці держави між собою (наприклад, Пакистан – це «анти-Індія»; Тайвань – це «анти-Китай» і т.д.). На думку Старикова після революції в Україні в планах Заходу було перетворення України на «анти-Росію». Але цим планам завадили ДНР та

1

Владимир Путин: Решение по Крыму отчасти связано с расширением НАТО (СТЕНОГРАММА, Ч. III). [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://evening-crimea.com/news/19-04-2014_vladimir-putin-reshenie-po-krymu-otchasti-svjazano-s-rasshirenem-nato-stenogramma-ch-iii

ЛНР, які на думку Старикова виступають у ролі «анти-анти-Росії». Тому Росія повинна підтримувати т.з. республіки, але не приєднувати їх до свого складу та не визнавати їх незалежними¹. Власне, саме таку позицію на сьогоднішній день Росія і займає.

Що ж до можливих цілей США, то очевидним є той факт, що Східна та Центральна Європа для Вашингтона є геополітично важливим простором, а Україна – одним з важливих геополітичних центрів, про що зазначав у своїх працях батько американської геополітики З. Бжезинський. Відповідно Україна, яка на сьогодні не є членом НАТО, а до недавнього часу не була прозахідною державою, знаходиться в процесі перетворення на американську зону впливу. Конфлікт на сході, безперечно, заважає повноцінній трансформації. Тому, можна припустити, що саме цим і пояснюється актуальна позиція Заходу щодо війни на Донбасі. Існування проросійських республік гальмує досягнення пріоритетної геополітичної цілі – контролю над Україною. Саме тому Захід повністю підтримує Київ у цьому конфлікті, постачає озброєння для української армії, відсилає військових інструкторів для навчання українських військовослужбовців, заявляє про російську збройну агресію, ігноруючи той факт, що в переважній більшості з українською армією воюють саме українці Донбасу.

В цілому картина на сьогодні вимальовується наступна. У військовому конфлікті на сході України протиборчі сторони отримують підтримку та озброєння від двох геополітичних суперників. Таким є метод боротьби. Вище описаний вірогідний спектр інтересів сторін у цьому геополітичному протистоянні. Питання лиш в тому, яким буде кінцевий результат.

Досить несподіваним в умовах конфронтаційних відносин США та Росії виглядає візит в Росію державного секретаря США Д. Керрі 12 травня 2015 року². З часу анексії Криму Росією це був перший офіційний візит

1

Стариков Н. Что произошло на Украине – геополитический аспект. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://nstarikov.ru/blog/47745>

2

Украинский конфликт: Керри прибыл в Сочи на переговоры с Путиным и Лавровым. [Електронний ресурс]. -

американського посадовця високого рангу на терени «країни-агресора» (саме так протягом останнього часу характеризував Росію офіційний Вашингтон). Очевидно, візит очільника Держдепу США свідчить про певну зміну стратегії ведення геополітичної гри. Коли два геополітичні супротивники починають домовлятися, це, вірогідно, свідчить про одне: сторона-ініціатор контактів готова проявити певну гнучкість. Враховуючи це, можна припустити, що своїх геополітичних цілей в контексті війни на сході досягла саме Росія.

У свіжій статті американського медіа-ресурсу «Bloomberg», стосовно мети американської контактної ініціативи та результатів більш ніж несподіваного потепління американсько-російських відносин, подається, доволі логічне, на наш погляд припущення. На думку автора статті, результат української кризи практично вирішений... Керрі приїхав до Росії, щоб сторони могли погодитися не погоджуватися по Україні, а потім перейти до інших питань, таких як Сирія та Іран, тому що там конструктивна співпраця досі можлива¹.

Отже, навідміну від Криму, Донбас не є геостратегічною територією і не має особливої геополітичної цінності для Росії, хоча на сучасному етапі російська влада використовує його як плацдарм для здійснення свого впливу на Україну. Інтереси Росії в контексті війни на сході України присутні, про що свідчить позиція РФ по відношенню до «республік». Існування ЛНР та ДНР унеможлиблює встановлення більш ефективного впливу США і в цілому Заходу на Україну. Вірогідно, цим і пояснюються дії Росії, керівництво якої неодноразово заявляло про побоювання щодо можливого входження України в НАТО та розміщення біля кордонів РФ натівських військових комплексів. Існування проросійських республік гальмує досягнення пріоритетної геополітичної цілі США – більш повного контролю над Україною. Саме тому Захід повністю підтримує Київ у цьому конфлікті. Таким чином, на

Режим доступу: <http://obozrevatel.com/politics/04761-ukrainskij-konflikt-kerri-pribyil-v-sochi-na-peregovoryi-s-putinyim-i-lavrovym.htm>

1

Bershidsky L. Gaming the Ukraine Crisis. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.bloombergtview.com/articles/2015-05-12/gaming-the-ukraine-crisis>

сьогоднішній день можна констатувати, що для РФ Донбас є інструментом «утримання» України, а для Заходу – перешкодою в процесі досягнення пріоритетних геополітичних цілей.

ВИСНОВКИ

В результаті проведеного дослідження та аналізу особливостей боротьби за Україну зовнішніх акторів в умовах внутрішньої кризи в період з листопаду 2013 р. по травень 2015 р. можна зробити наступні висновки.

По-перше, в другій половині ХХ американськими та британськими теоретиками геополітики створено теорію непрямих геополітичних дій, суть якої зводиться до використання нових, невійськових механізмів та технологій досягнення важливих геополітичних цілей. Ознаки практичного застосування нових концептуальних підходів до ведення геополітичної боротьби мали масштабні регіональні кризи двох останніх десятиліть. Таким чином, геополітична боротьба за країну, з допомогою латентних інструментів та механізмів – це не аморфні конспірологічні судження, а науково обґрунтована технологія, яка не тільки допускається в теорії, а й застосовується на практиці. Події в Україні (листопад 2013 р. – травень 2015 р.) повністю вписуються в іншу геополітичну теорію з концепції непрямих дій - технологію керованого хаосу, розроблену в другій половині ХХ століття С. Манном та розвинену Дж. Шарпом. Отже, теоретична основа геополітичної боротьби за контроль над країною, що становить геополітичну ціль давно сформована.

По-друге, цінність України як об'єкта зовнішньополітичної боротьби зумовлена стратегічно важливим геополітичним положенням. Особлива цінність геополітичного простору України визначається багатьма чинниками, серед яких географічне розташування країни між двома сильними геополітичними потугами та двома різними цивілізаційними вимірами; доступ до геополітично важливих морів тощо. Особливу геополітичну роль для України відведено у працях Х. Маккіндера та Зб. Бжезинського. Перший досягнення правління світом пов'язує зі встановленням контролю над Східною Європою (частиною якої є Україна) яка є ключовою частиною «хартленда». Другий приписує Україну до числа важливих геополітичних

центрів – країн, що є об'єктами геополітичного впливу, контроль над якими є стратегічно важливим.

По-третє, аналіз передумов внутрішньої кризи в Україні дозволяє зробити висновок про те, що зовнішньополітична боротьба за Україну в більш латентній формі велась з часу приходу до влади В. Януковича в 2010 р. З 2010 р. по 2013 р. більш активною в цьому плані була Росія, керівництво якої намагалось всіма можливими способами долучити Україну до євразійських інтеграційних утворень. В 2012 – 2013 рр. активну латентну боротьбу проводить Захід, що виражалось в реалізації елементів м'якої сили, кібердипломатії і публічної дипломатії, як, наприклад, спеціальних тренінгів програми «Техкемп».

По-четверте, період Євромайдану та Революції – час найбільш активного зовнішньополітичного протиборства «головним призом» в якому була Україна. Перемога Євромайдану та Революції означала перемогу США та Заходу. Тому для Заходу було важливим не тільки підтримувати Євромайдан, а й всіляко сприяти його перемозі. Власне це Захід вдало і робив: антивладні протести в Києві отримували політичну підтримку Заходу, західні дипломати та високопосадовці різних рангів були частими гостями на Майдані (всупереч всім нормам дипломатичного протоколу та етикету), в посиленому режиму з боку Заходу здійснювався політичний тиск на українську владу. Поворотним моментом всієї «Революції» став розстріл демонстрантів на Майдані. На жаль, з'ясування всіх особливостей цієї трагічної події ще не отримало своєї належної оцінки з боку представників української влади. В підсумку, результатом зовнішньополітичної боротьби за Україну в умовах Євромайдану та Революції була повна перемога Заходу.

По-п'яте, антивладні протести на сході України після перемоги Євромайдану, які пізніше переросли в затяжний збройний конфлікт, з-поміж іншого, були використані Росією задля загострення ситуації в Україні, однак, з іншою метою і технологією виконання ніж під час кримської кризи. На відміну від Криму, Донбас не носить такого вагомego геостратегічного

значення, однак, його можна було використати з іншою, не менш важливою для російських інтересів, метою. Інтереси Росії в контексті війни на сході присутні, про що свідчить позиція РФ по відношенню до «республік». Російська влада сподівається, що існування ЛНР та ДНР унеможливить встановлення більшого впливу на Україну з боку США. Вірогідно, цим і пояснюються дії Росії, керівництво якої неодноразово заявляло про побоювання щодо можливого входження України в НАТО та розміщення біля кордонів РФ натівських військових комплексів. Існування проросійських республік гальмує досягнення пріоритетної геополітичної цілі США – більш ефективного впливу на Україну. Впливові західні держави підтримують офіційний Київ у встановленні контролю над тимчасово непідконтрольними територіями. Таким чином на сьогоднішній день можна констатувати, що для РФ Донбас є інструментом «утримання» України, а для Заходу – перешкодою в процесі досягнення пріоритетних геополітичних цілей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. «Марш за референдум» собрал более 10 тысяч одесситов. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://timer-odessa.net/news/marsh_za_referendum_sobral_bolee_10_tisyach_odessitov_779.html
2. Аваков рассказал, как пытаются задержать бежавших чиновников. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://news.liga.net/news/politics/987533-avakov_rasskazal_kak_vedutsya_poiski_yanukovicha_i_ego_lyudey.htm
3. Адыгёзалов Т. Украина в современных геополитических измирениях. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://sibac.info/2009-07-01-10-21-16/8493-2013-07-25-07-27-37>
4. Азаров запевнив, що ні він, ані Янукович не знали про операцію щодо розгону Євромайдану. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3273783-azarov-zapevnyv-scho-ni-vin-ani-yanukovych-ne-znaly-pro-operatsiui-schodo-rozghonu-yevromaidanu>
5. Азаров М. Украина на перепутье. Записки премьер-министра – Москва: Вече, 2014. – 500 с.
6. Азаров назвал розгін Євромайдана «провокацією». [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3273171-azarov-nazvav-rozghin-yevromaidana-provokatsiieui>
7. Американські технології. Зворотня сторона позитиву. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://pravda.if.ua/news-39811.html>
8. Бетгати М. Право на вмешательство – смысл и значение. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.hrighs.ru/text/b4/Chapter8.htm>
9. Бжезинский З. Великая шахматная доска. Господство Америки и его геостратегические императивы. — М.: «Международные отношения», 1999. — 256 с.

10. Бійці спецпідрозділів частково зайняли Майдан Незалежності. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3307465-biitsi-spetspidrozdiliv-chastkovo-zainialy-maidan-nezalezhnosti>
11. Брюссель не бачить перспективи спільних переговорів із Москвою і Києвом. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3271212-bruissel-ne-bachyt-perspektyvyu-spilnykh-perehovoriv-iz-moskvoui-i-kyievom>
12. Бывший генерал НАТО: я не верю доказательствам США. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=BimDAGGfPh8>
13. Бывший генерал немецкой армии: «Путин может дойти до Киева за 6 дней». [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=2f9w7rd9Xho>
14. В Горловке прошёл четвёртый по счёту митинг за федерализацию и референдум. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.06242.com.ua/news/500285>
15. В ЕС - проти тристоронніх переговорів за участі Росії. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3270458-v-yes-proty-trystoronnikh-perehovoriv-za-uchasti-rosii>
16. В Івано-Франківську «замінували» приміщення, в якому посол США відкрив «ТехКемп.2.0». [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://gk-press.if.ua/node/9088>
17. В Києві провели акцію проти «зомбування» українців через американську програму «ТехКемп». [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.unn.com.ua/uk/news/1272127-v-kiyevi-proveli-aktsiyu-proti-zombuvannya-ukrayintsiv-cherez-amerikansku-programu-tekhkemp>
18. В Одессе проходит митинг за федерализацию и «второй государственный». [Електронний ресурс]. - Режим доступу:

<http://www.gogetnews.info/news/politics/49003-v-odesse-prohodit-miting-za-federalizaciyu-i-vtoroy-gosudarstvennyu.html>

19. В США прокомментировали пресс-конференцию Виктора Януковича. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://telegraf.com.ua/ukraina/politika/1151363-v-ssha-prokommentirovali-press-konferentsiyu-viktora-yanukovicha.html>

20. В. Янукович: Вхождение Украины в ЕЭП возможно только на условиях ВТО. [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://www.rbc.ua/rus/news/v_yanukovich_vhozhdenie_ukrainy_v_eep_vozmozhno_tolko_na_usloviyah_vto_07032010

21. Верховна Рада України прийняла Постанову «Про Звернення Верховної Ради України до Організації Об'єднаних Націй, Європейського Парламенту...». [Електронний ресурс]. - Режим доступа: <http://iportal.rada.gov.ua/news/Top-novyna/102554.html>

22. Верховна Рада усунула Януковича, вибори призначено на 25 травня. [Електронний ресурс]. Режим доступа: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/25273616.html>

23. Вестервелле пришел на Майдан. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.dw.de/вестервелле-пришел-на-майдан/a-17271734>

24. Виктория Нуланд извинилась за грубость в адрес Евросоюза. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://korrespondent.net/ukraine/politics/3302547-vyktoryia-nuland-yzvynylas-za-hrubost-v-adres-evrosouiza>

25. Відвідини Януковичем Москви – візит великих обіцянок. [Електронний ресурс]. Режим доступа: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/1975921.html>

26. Відповідальні за насильство на Євромайдані повинні постати перед судом - заступник держсекретаря США. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3275104-vidpovidalni-za->

nasylstvo-na-yeвроmaidani-povynni-postaty-pered-sudom-zastupnyk-derzhsekretaria-ssha

27. Віце-президент США Джо Байден по телефону висловив Януковичу розчарування. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.newsru.ua/ukraine/23nov2013/baiden.html>

28. Віце-президент США закликав Януковича конструктивно вирішувати вимоги демонстрантів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3296609-vitse-prezydent-ssha-zaklykav-yanukovycha-konstruktyvno-vyrishuvaty-vymohy-demonstrantiv>

29. Влада України незадоволена виступом спікера Сейму Литви на Євромайдані. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/mobile/politics/2013/11/131127_loreta_grauzinien_e_lithuania_vc.shtml

30. Владимир Путин ответил на вопросы журналистов о ситуации на Украине. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.kremlin.ru/events/president/news/20366>

31. Владимир Путин: Решение по Крыму отчасти связано с расширением НАТО (СТЕНОГРАММА, Ч. III) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://evening-crimea.com/news/19-04-2014_vladimir-putin-reshenie-po-krymu-otchasti-svjazano-s-rasshireniem-nato-stenogramma-ch-iii

32. Вночі невідомі захопили Радмін і ВР Криму - голова Меджліс. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://newsradio.com.ua/2014_02_27/Vnoch-nev-dom-zahopili-adm-n-strativn-bud-vl-v-Krimu-golova-Medzhl-su/

33. Вопрос о присоединении Украины к ТС на встрече Путина и Януковича не обсуждался. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zn.ua/POLITICS/peskov-vopros-o-prisoedinenii-ukrainy-k-ts-na-vstreche-putina-i-yanukovicha-ne-obsuzhdalsya-134521_.html

34. Выступление американских сенаторов на майдане. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=Af8WceoXWJE>

35. Генсек НАТО висловив сподівання, що Україна все ж підпише угоду з ЄС. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3271458-hensek-nato-vyslovyv-spodivannia-scho-ukraina-vse-zh-pidpyshe-uhodu-z-yes>
36. Генсек НАТО звинуватив Росію в причетності до заворушень в Україні. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.unian.ua/politics/908065-gensek-nato-zvinuvativ-rosiyu-v-prichetnosti-do-zavorushen-v-ukrajini.html>
37. Генштаб має точні дані про присутність в Україні регулярних російських військ, – Муженко. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ukraineunderattack.org/genshtab-maye-tochni-dani-pro-prisutnist-v-ukrayini-regulyarnih-rosijskih-vijsk-muzhenko.html>
38. Герман підтвердила, що Янукович перебуває в Харкові, але на з'їзд не піде. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://tyzhden.ua/News/102836>
39. Глава МЗС Польщі: У Києві немає державного перевороту. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3309813-hlava-mzs-polschi-u-kyievi-nemaie-derzhavnoho-perevorotu>
40. Глави МЗС країн НАТО засудили застосування сили проти мирних демонстрантів в Україні. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3274147-hlavy-mzs-krain-nato-zasudyly-zastosuvannia-syly-proty-myrynykh-demonstrantiv-v-ukraini>
41. Горбулін В. «Гібридна війна» як ключовий інструмент російської геостратегії реваншу / В. Горбулін // Стратегічні пріоритети. – 2014. - № 4. – С.5-12.
42. Гражданская война в Ливии (2011). [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [https://ru.wikipedia.org/wiki/Гражданская_война_в_Ливии_\(2011\)](https://ru.wikipedia.org/wiki/Гражданская_война_в_Ливии_(2011))

43. Гуцин В. Кто стоял за событиями декабря 1990-го - января 1991 года в Литве и Латвии? [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.fondsk.ru/news/2010/12/29/kto-stojal-za-sobytijami-v-litve-i-latvii-1428.html>

44. Декларация о недопустимости вмешательства во внутренние дела государств, об ограждении их независимости и суверенитета. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/inadmissibility_of_intervention.shtml

45. Декларация о принципах международного права, касающихся дружественных отношений и сотрудничества между государствами в соответствии с Уставом Организации Объединенных Наций. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_569

46. Держдеп: У США є докази присутності військових РФ на Донбасі. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://ua.112.ua/polityka/derzhdep-u-ssha-ie-dokazy-prysutnosti-viiskovykh-rf-na-donbasi-223758.html>

47. Держдума РФ вітає рішення Кабміну про призупинення підготовки УА. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3270265-derzhduma-rf-vitaie-rishennia-kabminu-pro-pryzupynennia-pidhotovky-ua>

48. Добкин о бегстве Януковича: рассчитывал вернуться, иначе бы сжег Межигорье. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://glavred.info/politika/dobkin-rasskazal-o-begstve-yanukovicha-on-rasschityval-vernutsya-inache-by-szheg-mezhigore-300471.html>

49. Донецька облрада висунула вимоги Києву: мова та закон про референдум. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.pravda.com.ua/news/2014/03/31/7020910/>

50. Енами С. Крым — геополитический кризис между Россией и Западом. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://inosmi.ru/sngbaltia/20140325/218941874.html>
51. ЕС не признает аннексию Крима Россией. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://tvi.ua/new/2014/03/18/es_ne_priznaet_anneksiya_kryma_rossiej
52. Ештон: Призупинення підготовки УА - розчарування як для ЄС, так і для українського народу. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3210870-eshton-pryzupynennia-pidhotovky-ua-rozcharuvannia-yak-dlia-yes-tak-i-dlia-ukrainskoho-narodu>
53. Євромайдан визначить подальші дії 1 грудня – резолюція. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3273024-yevromaidan-vyznachyt-podalshi-dii-1-hrudnia-rezoluitsiia>
54. Євромайдан несе загрозу автономії Криму - Верховна рада АРК. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3276528-yevromaidan-nese-zahrozu-avtonomii-krymu-verkhovna-rada-ark>
55. Євромайдан. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Євромайдан>
56. Єжеев М. Російська ініціатива щодо створення Євразійського Союзу: оцінки та висновки для України / М. Єжеев // Стратегічні пріоритети. – 2012. - № 3. – С.187-191.
57. ЄС вводить санкції проти винних у насильстві в Україні. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3308700-yes-vvodyt-sanktsii-proty-vynnykh-u-nasylstvi-v-ukraini>
58. ЄС закликав притягнути до відповідальності винних у силовому розгоні майдану. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.pravda.com.ua/news/2013/11/30/7003893/>

59. ЄС не виконав обіцянку вплинути на МВФ - Азаров. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.krymr.com/archive/news-uk/20141001/16928/16928.html?id=25344908>
60. Єфременко Д. Україна в новій геополітичній конфігурації / Д. Єфременко // Зовнішні справи. – 2013. - № 11. – С. 26-31.
61. Желіховський С. Американські конгресмени на захисті української політики / С. Желіховський // Зовнішні справи. – 2015. – № 3. – С.
62. З початку сутичок у Києві загинули 75 осіб – МОЗ. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3308812-z-pochatku-sutyчок-u-kyievi-zahynuly-75-osib-moz>
63. Закон про офіційну двомовність у регіонах скасовано. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3310062-zakon-pro-ofitsiinu-dvomovnist-u-rehionakh-skasovano>
64. Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» № 2411-VI від 01.07.2010. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>
65. Зарембо К. Роль України у європейській політиці безпеки в контексті відносин ЄС – Росія / К. Зарембо // Стратегічні пріоритети. – 2011. - № 4. – С.144-147.
66. Захватившие Донецкую ОГА люди провозгласили Донецкую народную республику. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://korrespondent.net/ukraine/politics/3345502-zakhvatyvshye-donetskuui-ohaluidy-provozghlasyly-donetskuui-narodnuui-respublyku>
67. Згоріли три автобуси тітушок, пасажирів затримали (відео). [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://poglyad.te.ua/podii/zhorily-try-avtobusy-titushok-pasazhyriv-zatrymaly-video/>
68. Інтервью немецкому телеканалу ARD. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://kremlin.ru/events/president/news/47029#sel=55:1,55:59>

69. Итоги референдума: За вхождение Крыма в состав России проголосовало 96,77% избирателей. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://korrespondent.net/ukraine/politics/3320437-ytohy-referenduma-za-vkhozhdenye-kryma-v-sostav-rossyyu-proholosovalo-9677-yzbyratelei>

70. Их методы. Разбой и убийства под Корсунем. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: https://www.youtube.com/watch?t=77&v=Tg_9zzZtgWg

71. Інформація про постраждалих під час масових акцій у Києві та у регіонах України станом на 06.00 год. 11 березня 2014 року. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://www.moz.gov.ua/ua/portal/pre_20140311_a.html

72. Как пикетировали «Американский культурный центр». Фоторепортаж. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://www.ukrinform.ua/rus/news/kak_piketirovali_amerikanskiy_kulturniy_tsentr_fotoreportag_1576939

73. Качинський закликав ЄС відповісти на розгон Майдану санкціями [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.unian.ua/politics/862259-kachinskiy-zaklikav-es-vidpovisti-na-rozgon-maydanu-sanktsiyami.html>

74. Квасневський: Росія тиском змусила Україну відмовитися від підписання УА [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3210826-kvasnievskiyi-rosiia-tyskom-zmusyla-ukrainu-vidmovytysia-vid-pidpysannia-ua>

75. Квасневський: Україна не підпише Угоду про асоціацію з ЄС у Вільнюсі. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3210776-kvasnievskiyi-ukraina-ne-pidpyshe-uhodu-pro-asotsiatsiui-z-yes-u-vilnuisi>

76. Керівництво сейму Литви має намір виступити на мітингу в Києві. [Электронный ресурс]. - Режим доступа:

<http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3271845-kerivnytstvo-seimu-lytvvy-maie-namir-vystupyty-na-mitynhu-v-kyievi>

77. Київ повністю під контролем Майдану – Парубій. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3309573-kyiv-povnistui-pid-kontrolem-maidanu-parubii>

78. Комментарий Департамента информации и печати МИД России в связи с заявлением Евросоюза по Украине от 25 ноября 2013 года. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.mid.ru/brp_4.nsf/newslines/4D398BA039A3765C44257C2F0053BB1C

79. Конах В. Негативні інформаційно-психологічні впливи Російської Федерації проти України та можливі засоби протидії / В. Конах // Стратегічні пріоритети. – 2014. - № 3. – С.23-30.

80. Константинов: рішення про референдум приймали терміново через загрозу арешту. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/news_in_brief/2014/03/140307_hk_konstantinov_moskow.shtml

81. Коротков Д., Гужва І. Майдан. Реконструкція. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://reporter.vesti-ukr.com/art/y2014/n41/11134-majdan-rekonstrukcija.html#.VQ_u2PysUq8

82. Кримська криза. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Кримська_криза

83. Кримський парламент вирішив, що треба підтримати Азарова. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2013/11/22/7002781/>

84. Кримський парламент звинуватив лідерів опозиції у провокуванні кровопролиття. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3287702-krymskyi-parlament-zvynuvatyv-lideriv-opozytsii-u-provokuvanni-krovoprolyttia>

85. Крым для России. Что подписали в Москве лидеры полуострова с Путиным. [Електронний ресурс]. - Режим доступу:

<http://korrespondent.net/ukraine/politics/3321209-krym-dlia-rossyyu-cho-podpysaly-v-moskve-lydery-poluostrova-s-putynym>

86. Крым. Путь на Родину. Документальный фильм Андрея Кондрашова. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <https://www.youtube.com/watch?v=t42-71RpRgI>

87. Крымский кризис. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: https://ru.wikipedia.org/wiki/Крымский_кризис#.

88. Крымский парламент собрался менять Конституцию автономии и просить защиты у России. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://zn.ua/POLITICS/krymskiy-parlament-sobral-sya-menyat-konstituciyu-avtonomii-i-prosit-zaschity-u-rossii-138096_.html

89. Кудинова А. Знакомьтесь: Алек Росс. // Суть времени. – 2014. – № 66 - 16 с.

90. Лиддел Гарт Б.Х. Стратегия непрямых действий [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://militera.lib.ru/science/liddel_hart1/index.html

91. Логинов Е.Л. Стратегия экономической войны. Конфронтация геоэкономических конкурентов с СССР и Россией: Учебное пособие для студентов вузов. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2005. - 223 с.

92. Луганська облрада виступила за референдум про федералізацію України. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.rivnist.in.ua/news/2014/04/08/2508>

93. Майдан збирається на ходу до Ради, від Партії регіонів теж ідуть туди. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.pravda.com.ua/news/2014/02/18/7014170/>

94. Майдану більше немає. Беркут очистив площу від останніх учасників протесту. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://ua.korrespondent.net/main/3273057-maidanu-bilshe-nemaie-berkut-ochystyv-ploschu-vid-ostannikh-uchasnykiv-protestu>

95. Маккиндер Х.. Демократические идеалы и реальность. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.politstudies.ru/files/File/2011/2/12.pdf>
96. Манн С. Реакция на хаос. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.intelros.ru/index.php?newsid=175%>
97. Манн С. Теория хаоса и стратегическое мышление. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://chaos.in.ua/story/teoriya-haosa-i-strategicheskoe-myshlenie-stiven-mann>
98. МВС повідомляє про трьох загиблих правоохоронців внаслідок заворушень [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3307450-mvs-povidomliaie-pro-trokh-zahyblykh-pravookhorontsiv-vnaslidok-zavorushen>
99. Медведев: Влада в Україні має зібратися, щоб об неї не витирали ноги. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.pravda.com.ua/news/2014/02/20/7015112/>
100. Мечты по киевски. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <https://www.youtube.com/watch?v=gZarVVxKMCw>
101. МЗС Литви: Янукович став головною причиною непідписання угоди про асоціацію. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3272742-mzs-lytvu-yanukovych-stav-holovnoui-prychynou-nepidpysannia-uhody-pro-asotsiatsiui>
102. Мітинг проти Техкемпу. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <https://www.youtube.com/watch?v=tMSrsnzCLsU>
103. МОЗ: станом на 12 годину дня померло 7 людей. Загалом вбитих – 35. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://life.pravda.com.ua/society/2014/02/20/152891/>
104. Муженко: Боїв з підрозділами регулярних військ РФ ми не ведемо. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.pravda.com.ua/news/2015/01/29/7056814/>

105. На Євромайдан прибули посол і заступник держсекретаря США. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3276259-na-yevromaidan-prybuly-posol-i-zastupnyk-derzhsekretaria-ssha>
106. На Майдан підходить Беркут, невідомі кидають димові шашки. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3272955-na-maidan-pidkhodyt-berkut-nevidomi-kydauit-dymovi-shashky>
107. На Майдані перебувають представники посольств країн-членів Євросоюзу. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3275690-na-maidani-perebuvauit-predstavnyky-posolstv-krain-chleniv-yevrosouizu>
108. На під'їздах до Корсуня-Шевченківського жителі спалили 3 автобуси з тітушками 21.02.2014 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=5wWUG9EiRg0>
109. Неизвестные снайперы на Майдане 1. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=CrBykGKok_o
110. Неизвестные снайперы на Майдане 2. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=BbXmYlWgGmA>
111. Нуланд извинилась перед ЕС за грубость в телефонном разговоре. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://rian.com.ua/world_news/20140207/340041109.html
112. О телефонном разговоре Министра иностранных дел России С.В.Лаврова с министрами иностранных дел Германии, Польши и Франции. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.mid.ru/brp_4.nsf/0/3FBCB6D49BDB512A44257C87004F74FD
113. О телефонном разговоре Министра иностранных дел России С.В.Лаврова с Госсекретарем США Дж.Керри. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://mid.ru/brp_4.nsf/newslines/92D2FD35C5C5845F44257C8700616B74

114. Об обращении Верховной Рады Автономной Республики Крым к Президенту Украины Януковичу В.Ф. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.rada.crimea.ua/act/11432>

115. Об обращении Президиума Верховной Рады Автономной Республики Крым. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.rada.crimea.ua/act/11563>

116. Обама заявив, що США і Росія не розігрують Україну на «шахівниці». [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3308226-obama-zaiavyv-scho-ssha-i-rosiia-ne-rozihruuit-ukrainu-na-shakhivnytsi>

117. Обама позвонил Путину обсудить ситуацию в Украине. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://rus.newsru.ua/ukraine/22feb2014/putob.html>

118. Опозиціонери на Євромайдані згортають апаратуру і розбирають сцену. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://ua.korrespondent.net/main/3273051-opozytsionery-na-yevromaidani-zghortauit-aparaturu-i-rozbyrauit-stsenu-aktyvisty>

119. Опозиція звинуватила владу в загибелі мітингувальників. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3287596-opozytsiia-zvynuvatyla-vladu-v-zahybeli-mitynhuvalnykiv>

120. Паламарчук М. Суперечності між безпекою владного режиму та безпекою особи в Україні як рушійна сила внутрішньополітичного конфлікту (листопад 2013 – лютий 2014 рр.) / М. Паламарчук // Стратегічні пріоритети. – 2014. - № 2. – С.5-10.

121. Парубій фактично підтвердив, що авіаносець США рухається до Чорного моря. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.pravda.com.ua/news/2014/03/5/7017766/>

122. Парубій: Ми заблокуємо Раду і у них буде 5 днів, щоб змінити Конституцію. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?t=130&v=iSeNebQGZbY>
123. Пашинский и винтовка. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=ZKnk3Idf-P0>
124. Після розгону Євромайдана на Михайлівській площі зібралися тисячі людей і послы ЄС. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3273156-pislia-rozghonu-yevromaidana-na-mykhailivskii-ploschi-zibralsia-tysiachi-luidei-i-posly-yes>
125. По силовиках стріляє снайпер – МВС. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3308264-psylovykakh-striliaie-snaiper-mvs>
126. Повстання в Ємені 2011—2012. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Повстання_в_Ємені_2011—2012
127. Поіменне голосування про проект Постанови про самоусунення Президента України від виконання конституційних повноважень (№4193) - за основу та в цілому. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/radan_gs09/ns_arh_golos?g_id=386307&n_skl=7
128. Полная версия пресс-конференции Путина по ситуации в Украине. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://vesti-ukr.com/strana/40907-polnaja-versija-press-konferencii-putina-po-situacii-v-ukraine>
129. Полное интервью Януковича 22.02.2014. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=LNh-fup8KK0>
130. Полный выпуск Шустер LIVE от 22.11.13. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=nyL3JW0IhPw>
131. Польша больше не считает Януковича президентом Украины. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.unian.net/politics/888957-polsha-bolshe-ne-schitaet-yanukovicha-prezidentom-ukrainyi.html>

132. Порошенко: В Украине находятся до 14 тыс. кадровых военных РФ. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://news.liga.net/news/politics/5808003-poroshenko_v_ukraine_nakhodyatsya_do_14_tys_kadrovykh_voennykh_rf.htm
133. Постанова «Про Звернення Верховної Ради України до Організації Об'єднаних Націй, Європейського Парламенту...» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/129-19>
134. Постановление Верховной Рады Автономной Республики Крым. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www-ki.rada.crimea.ua/index.php/2014-04-03-07-29-46/13611-2014-03-03-14-13-02>
135. Потапов А. Искусство снайпера. – Москва: Фаир-Пресс, 2005. – 544 с.
136. Правители стран Таможенного союза одобрили единое наказание для «европейской» Украины. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://korrespondent.net/business/economics/1619053-praviteli-stran-tamozhennogo-soyuz-a-odobrili-edinoe-nakazanie-dlya-evropejskoj-ukrainy>
137. Правовые обоснования позиции России по Крыму и Украине. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.russianunesco.ru/rus/article/1636>
138. Правый Сектор: организация и деятельность основной силы госпереворота. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://zarodinu.org.ua/page/675>
139. Пресс-конференция Виктора Януковича в Ростове на Дону. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <https://www.youtube.com/watch?v=kisSNIET3Bg>
140. Пресс-конференция Виктора Януковича: подробности события. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://telegraf.com.ua/ukraina/politika/1150859-press-konferentsiya-viktora-yanukovicha-podrobnosti-sobyitiya-foto-video.html>

141. Пресс-конференция Януковича в Ростове на Дону. Полная версия 28 февраля 2014. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <https://www.youtube.com/watch?v=MaqXKyoLSfA>

142. Пресс-служба президента: Янукович и Путин в Сочи никаких документов не подписывали. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://zn.ua/POLITICS/press-sluzhba-prezidenta-yanukovich-i-putin-v-sochi-nikakih-dokumentov-ne-podpisyvali-134529_.html

143. Про Митний союз не йдеться - Азаров. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3270620-azarov-pro-mytnyi-souiz-ne-ydetsia>

144. Про тристоронні консультації ЄС-Київ-Москва щодо Угоди про асоціацію з Україною мова не йде – представник Фюле. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/3271050-pro-trystoronni-konsultatsii-yes-kyiv-moskva-schodo-uhody-pro-asotsiatsiui-z-ukrainoui-mova-ne-yde-predstavnyk-fuile>

145. Проект Постановления ВР АРК О проведении общекрымского референдума. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.rada.crimea.ua/draft/3549>

146. Проект Рішення ВР АРК «Про загострення політичної ситуації в Україні». [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.rada.crimea.ua/draft/3410>

147. Пророссийские силы в Харькове готовят вече-референдум о федерализации. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.pravda.com.ua/rus/news/2014/03/12/7018561/>

148. Протесты в Харькове: требования активистов Евромайдана и споры из-за Ленина. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.segodnya.ua/regions/kharkov/protesty-v-harkove-trebovaniya-aktivistov-evromaydana-i-spory-iz-za-lenina-498753.html>

149. Против тех, кто взял в руки оружие, будут проводиться антитеррористические мероприятия – Турчинов. [Электронный ресурс]. -

Режим доступу: <http://korrespondent.net/ukraine/politics/3345580-protyv-tekh-kto-vzial-v-ruky-oruzhye-budut-provodytsia-antyterrorystycheskye-meropryiatiya-turchynov>

150. Противники «ТехКемпу» пікетували Посольство США у Києві. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.unn.com.ua/uk/news/1272742-protivniki-tekhkempu-piketuvali-posolstvo-ssha-u-kiyevi-foto>

151. Путин – О бегстве Януковича с Украины. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=s3LE4P1sbz4>

152. Путин рассказал об операции «спасения» Януковича и признался, что аннексия Крыма была спланирована Кремлем. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://censor.net.ua/video_news/327732/putin_rasskazal_ob_operatsii_spaseniya_yanukovicha_i_priznalsya_chno_anneksiya_kryma_byla_splanirovana

153. Путин: присоединение Украины к ТС в случае подписания СА невозможно. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://korrespondent.net/ukraine/politics/1618806-putin-prisoedinenie-ukrainy-k-ts-v-sluchae-podpisaniya-sa-nevozmozhno>

154. Путін зустрівся з Януковичем: Вступайте до Митного союзу. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/business/1054054-putin-zustrivsvya-z-yanukovichem-vstupajte-do-mitnogo-soyuzu-onovleno>

155. Путін назвав події в Києві «погромом». [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3273797-putin-nazvav-podii-v-kyievi-quotpohromomquot>

156. Путін: Європа шантажує Україну. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/politics/2013/11/131122_putin_pressure_or

157. Путін: Україна отримає \$15 млрд і знижку на газ. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3278097-putin-ukraina-otrymaie-15-mlrd-i-znyzhku-na-gaz>
158. Путіну дозволили ввести війська в Україну. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3313453-putinu-dozvolily-vvesty-viiska-v-ukrainu>
159. Рада Криму прийняла «декларацію про незалежність». [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.unian.ua/politics/895070-rada-krimu-priynuala-deklaratsiyu-pro-nezalejnist.html>
160. РБ ООН не підтримала резолюцію щодо цілісності України. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3319960-rb-oon-ne-pidtrymala-rezoluitsiui-schodo-tsilisnosti-ukrainy>
161. Реакція політиків ЄС на події в Україні. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3273228-reaktsiia-politykiv-yes-na-podii-v-ukraini>
162. Реакція регіонів України на події в Києві. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3307904-reaktsiia-rehioniv-ukrainy-na-podii-v-kyievi>
163. Революція в Киргизии (2010). [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/Революция_в_Киргизии_%282010%29
164. Революція в Тунисе (2010—2011). [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/Революция_в_Тунисе_%282010—2011%29
165. Результати виборів 2010. Другий тур. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/articles/2010/02/7/4730368/>
166. Референдум у Криму перенесено на 30 березня - російське ТБ. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3313330-referendum-u-krymu-pereneseno-na-30-bereznia-rosiiske-tb>

167. Розпорядження Кабінету міністрів України від 21 листопада 2013 року № 905-р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/905-2013-%D1%80>

168. Ромпей привітав угоду між урядом та опозицією України. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3309344-rompei-pryvitav-uhodu-mizh-uriadom-ta-opozytsiieui-ukrainy>

169. Росія багато вимагає, але нічого не обіцяла - Азаров. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/politics/2013/11/131126_azarov_kyiv_eu_vc

170. Росія відкликала свого посла через незрозумілу ситуацію в Україні – Медведєв/ [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3310539-rosiia-vidklykala-svoho-posla-cherez-nezrozumilu-sytuatsiui-v-ukraini-medvediev>

171. Россия готова к трехсторонним переговорам с Украиной и ЕС. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://podrobnosti.ua/943700-rossija-gotova-k-trehstoronnim-peregovoram-s-ukrainoj-i-es.html>

172. Румынский Майдан 1989 года: виновные в расстрелах до сих пор не наказаны. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.ukrinform.ua/rus/news/ruminskiy_maydan_1989_goda_vinovnie_v_rassstrelah_do_sih_por_ne_nakazani_1696461

173. Рябінін Є. Концепція керованого хаосу в контексті побудови сучасного світового порядку // Зовнішні справи. - 2013. - № 11. - С. 32-37

174. Самолет Януковича приземлился в Харькове. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zn.ua/POLITICS/yanukovich-prizemlilsya-v-harkove-139455_.html

175. СБУ взялась за сепаратистские заявления Крыма о «защите России». [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zn.ua/POLITICS/sbu-vzylas-za-separatistskie-zayavleniya-kryma-o-zaschite-rossii-138384_.html

176. Сейм Польщі підтримав Євромайдан. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ukrbiznes.ub.ua/news/57392-seym-polshchi-pidtrimav-evromaydan.html>
177. Секретный разговор Нуланд с Пайеттом об Украине. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://kp.ua/politics/437445-sekretnyi-razghovor-nuland-s-paiettom-ob-ukrayne-pust-klychko-ostaetsia-vne-yhry>
178. Сенатори США Маккейн і Мерфі виступили на Майдані. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3277516-senatory-ssha-makkein-i-merfi-vystupyly-na-maidani>
179. Сепаратисты проводят в Харькове три отдельных митинга. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.unian.net/politics/904517-separatisty-provodyat-v-harkove-tri-otdelnyih-mitinga.html>
180. Сергей Пашинский: «Теперь любой человек в маске и с оружием – мародер и террорист». [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://lb.ua/news/2014/03/21/260332_sergey_pashinskiy.html
181. Сикорски, уговаривая Совет Майдана, сказал, что иначе все умрут. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/rus/news/2014/02/21/7015576/>
182. Скільки збитків завдали Україні російські торгові війни. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua-ekonomist.com/4676-skilki-zbitkv-zavdali-ukrayin-rosysk-torgov-vyni.html>
183. Соболев А. Нова зовнішня політика Кремля на українському напрямку / А. Соболев // Стратегічні пріоритети. – 2014. - № 3. – С.14-22.
184. Спикер Рады Крыма: «Журналисты меня неправильно трактуют». [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://kavpolit.com/articles/spiker_rady_kryma_zhurnalisty_menja_nepравilno_tra-766/
185. Стариков Н. Что произошло на Украине – геополитический аспект. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://nstarikov.ru/blog/47745>

186. Суд виніс рішення про затримання Аксьонова та Константинова. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3315510-sud-vynis-rishennia-pro-zatrymannia-aksonova-ta-konstantynova>

187. Суд скасував незаконні рішення Верховної Ради Криму. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://tyzhden.ua/News/104034>

188. США «руководят шоу» в Україні – Лавров. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://korrespondent.net/world/3353250-ssha-rukovodiat-shou-v-ukrayne-lavrov>

189. США застерігають українську владу від застосування сили проти мітингувальників у Києві. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ukrainian.voanews.com/content/article/1800282.html>

190. США засуджують силовий розгін Євромайдана в Києві – посольство. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3273104-ssha-zasudzhuuit-sylovyi-rozghin-yevromaidana-v-kyievi-posolstvo>

191. США не вважають події в Україні державним переворотом. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3310155-ssha-ne-vvazhauit-podii-v-ukraini-derzhavnym-perevorotom>

192. США розчаровані зривом асоціації з ЄС. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://dt.ua/POLITICS/ssha-rozcharovani-zrivom-asociaciyi-z-yes-132357_.html

193. США: «Президент, що втік з Ємену, є законним головою країни». [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://golospravdy.com/ssha-prezident-shho-vtik-z-yemenu-ye-zakonnim-golovoyu-kraini/>

194. Телефонные разговоры Виктории Нуланд и Джеффри Пайетта о ситуации в Украине выложили в интернет. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://ipress.ua/ru/news/telefonnie_razgovori_vyktoryy_nuland_y_dzhefry_payetta_o_sytuatsyy_v_ukrayne_vilozhyly_v_ynternet_44935.html

195. Теория управляемого хаоса. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://telegrafua.com/world/14364/>

196. ТехКемп Київ 2012. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ukrainian.ukraine.usembassy.gov/uk/events/tech-camp.html>

197. У Білому домі вважають, що нові домовленості між Україною і РФ не відповідають вимогам Євромайдану. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3278162-u-bilomu-domi-vvazhauit-scho-novi-domovlenosti-mizh-ukrainoui-i-rf-ne-vidpovidauit-vymoham-uevromaidanu>

198. У Донецьку протестували проти візиту американського посла. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://m.tyzhden.ua/News/76510>

199. У Єврокомісії визнають легітимність Турчинова. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3310506-u-uevrokomisii-vyznauit-lehitymnist-turchynova>

200. У МВС озвучили причину розгону Євромайдана. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/events/3273159-u-mvs-ozvuchyly-prychynu-rozghonu-uevromaidana>

201. У НАТО нарешті визнали, що Росія здійснює артилерійські атаки території України. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://tyzhden.ua/News/117515>

202. У Пентагоні заявили про готовність надати докази присутності армії РФ на Донбасі. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.112.ua/polityka/U-Pentahoni-zaiavyly-pro-hotovnist-nadaty-dokazy-prysutnosti-armii-RF-na-Donbasi-222335.html>

203. У Польщі кажуть, що дії Януковича поглиблюють недовіру ЄС [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2013/11/30/7003764/>

204. У США вітали угоду між владою України та опозицією. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3309443-u-ssha-vitaly-uhodu-mizh-vladoui-ukrainy-ta-opozytsiiei>

205. Угода між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про техніко-економічне співробітництво. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/156_097

206. Украинский конфликт: Керри прибыл в Сочи на переговоры с Путиным и Лавровым. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://obozrevatel.com/politics/04761-ukrainskij-konflikt-kerri-pribyil-v-sochi-na-peregovoryi-s-putinyim-i-lavrovyim.htm>

207. Україна і ЄС відклали на рік імплементацію Угоди про асоціацію [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/3418181-ukraina-i-yes-vidklaly-na-rik-implementatsiui-uhody-pro-asotsiatsiui>

208. Україна не хоче бути полем бою між Росією і Євросоюзом Азаров. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3271820-azarov-ukraina-ne-khoche-buty-polem-boui-mizh-rosiiei-i-yevrosouizom>

209. Україна обрала шлях в нікуди - президент Литви. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3272729-ukraina-obrala-shliakh-v-nikudy-prezydent-lytvy>

210. Ультиматум командира сотни Майдана Володимира Парасюка. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=M01BV0OfJL8>

211. Факты об авианосце «Джордж Буш» в Черном море. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://thekievtimes.ua/politics/333968-fakty-ob-avianosce-dzhordzh-bush-v-chernom-more.html>

212. Хроника торговых войн. Как Россия принуждает Украину к дружбе. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.aif.ua/politic/965575>
213. Чекаленко Л. Україна в колі еволюційних процесів розвитку / Л. Чекаленко // Зовнішні справи. – 2013. - № 12. – С. 20-23.
214. Через напад учасників Євромайдану на учасників «Антимайдану» 20 лютого пропали безвісти 30 жителів Криму, семеро - вбито, - держрада. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.rbc.ua/ukr/news/iz-za-napadeniya-uchastnikov-evromaydana-na-uchastnikov-antimaydana>—03042014104100
215. Что подписали у Януковича: Полный текст Соглашения об урегулировании кризиса в Украине. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.segodnya.ua/politics/laws/polnyy-tekst-soglasheniya-ob-uregulirovanii-krizisa-v-ukraine-497583.html>
216. Шамин И. Теоретическое содержание модели осуществления межгосударственного противоборства – Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского, 2011, №2 – с. 312-317
217. Шаповалова О. Ціна втраченого часу: післямова Вільнюського саміту / О. Шаповалова // Зовнішні справи. – 2013. - № 12. – С.15-19.
218. Шарп Д. От диктатуры к демократии. Концептуальные основы освобождения. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://psyfactor.org/lib/sharp.htm>
219. Як опозиція виступала на Майдані після зустрічі з Януковичем. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3297206-yak-opozytsiia-vystupala-na-maidani-pislia-zustrichi-z-yanukovychem>
220. Янукович запропонував Яценюку посаду прем'єра, а Кличку - віце-прем'єра. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3297164-yanukovych-zaproponuvav-yatsenuiku-posadu-premiera-a-klychku-vitse-premiera>

221. Янукович зробив офіційну заяву з приводу розгону Євромайдана Беркутом. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3273225-yanukovych-zrobyv-ofitsiinu-zaiavu-z-pryvodu-rozghonu-yevromaidana-berkutom>

222. Янукович перервав розмову з європейськими міністрами, щоб зателефонувати Путіну. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3308594-yanukovych-perervav-rozmovu-z-yevropeiskymu-ministramy-schob-zatelefonuvaty-putinu-zmi>

223. Янукович про євроінтеграцію: Ми продовжуємо цей шлях. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3210699-yanukovych-pro-yevrointehratsiui-my-prodovzhuiemo-tsei-shliakh>

224. Янукович: Україна хоче комфортних економічних умов. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3271883-yanukovych-ukraina-khoche-komfortnykh-ekonomichnykh-umov>

225. Янукович: я 3,5 года был в очень неравных условиях с очень сильной Россией. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=AlZd-O_TQ1M

226. Ярошенко И. Неизвестные снайперы, кому это выгодно? [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://blogs.korrespondent.net/blog/events/3373739/>

227. Яценюк - Украинскую землю на Донбассе топчут 50 тысяч российских военных [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://nbnews.com.ua/ru/news/150437/>

228. Яценюк відмовився очолити уряд. Підсумки зустрічі президента та опозиції: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3297819-pidsumky-zustrichi-prezydenta-ta-opozytsii-yatsenuik-vidmovyvsia-ocholyty-uriad>

229. Яценюк: виступ на Євромайдані 22.11.13. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=9mt5-8pzmWU>
230. Яценюк: опозиція не причетна до штурму на Банковій і закликає припинити провокації. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/25186205.html>
231. Яценюк: пропозицію Януковича зайняти посади в уряді не прийнято і не відкинуто, рішення буде спільним –. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/ukraine/politics/3297237-propozytsiui-yanukovycha-zainiaty-posady-v-uriadi-ne-pryiniato-i-ne-vidkynuto-rishennia-bude-spilnym-yatsenuik>
232. Blondet. M. United States planned to gain control over Crimea to clean out the Russian Black Sea. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.phantomreport.com/united-states-planned-to-gain-control-over-crimea-to-clean-out-the-russian-black-sea-fleet>
233. Cebrowski, Arthur K. and John J. Garstka. Network-Centric Warfare: Its Origins and Future. U.S. Naval Institute Proceedings, January 1998.
234. Cebrowski, Arthur K. and John J. Garstka. Network-Centric Warfare. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.usni.org/magazines/proceedings/1998-01/network-centric-warfare-its-origin-and-future#sidebar1>
235. Joseph S. Nye. Soft Power. The Means to Success in World Politics. New York: Public Affairs, 2004. - 192 p. – p.7
236. Nye Joseph S.. Soft Power. The Means to Success in World Politics. - New York: Public Affairs, 2004. - 192 p.
237. About TechCamp. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://techcampglobal.org/learn-about-techcamp.php>
238. Annexation of Crimea by the Russian Federation. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/Annexation_of_Crimea_by_the_Russian_Federation

239. Bershidsky L. Gaming the Ukraine Crisis. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.bloombergsview.com/articles/2015-05-12/gaming-the-ukraine-crisis>
240. H. Res. 758, In the House of Representatives, U. S., December 4, 2014. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <https://www.congress.gov/bill/113th-congress/house-resolution/758/text>
241. Hillary Clinton adviser compares internet to Che Guevara. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.theguardian.com/media/2011/jun/22/hillary-clinton-adviser-alec-ross>
242. Kane A. 6 major players who turned Syria into a proxy war nightmare. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://www.salon.com/2013/09/06/these_6_players_made_syria_a_proxy_war_partner/
243. Le couvercle de la marmite commence à sautiller. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.agoravox.fr/tribune-libre/article/le-couvercle-de-la-marmite-162898>
244. Le Procureur général de Pologne saisi de la formation de Pravy Sector. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.voltairenet.org/article183402.html>
245. Les racines géopolitiques de la crise ukrainienne et de la brouille russo-occidentale. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.atlantico.fr/decryptage/racines-geopolitiques-crise-ukrainienne-et-brouille-russo-occidentale-alexandre-del-valle-1019912.html>
246. Meysan T. Ukraine: la Pologne avait formé les putschistes deux mois à l'avance. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.voltairenet.org/article183316.html>
247. Miszczuk M. Tajemnica stanu tajemnica Majdanu. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://nie.com.pl/archiwum/tajemnica-stanu-tajemnica-majdanu/>

248. Obama on Russian relations. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://edition.cnn.com/videos/tv/2015/01/31/exp-gps-obama-sot-putin.cnn>
249. Obama's 2014 State of the Union address: Full text. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.cbsnews.com/news/obamas-2014-state-of-the-union-address-full-text/>
250. Sprostowanie MSZ w związku z publikacją tygodnika „Nie” „Tajemnica stanu, tajemnica majdanu” z 28 marca-3 kwietnia 2014 [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.msz.gov.pl/pl/p/msz_pl/aktualnosci/dla_mediow/sprostowania/sprostowanie_msz_w_zwiazku_z_publicacja_tygodnika_nie_tajemnica_stanu_tajemnica_majdanu_
251. Stypendia dla studentów z krajów Partnerstwa Wschodniego. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.msz.gov.pl/pl/p/msz_pl/aktualnosci/wiadomosci/stypendia_dla_studentow_z_krajow_partnerstwa_wschodniego
252. Ukraine : la Pologne avait formé les putschistes deux mois à l'avance. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.voltairenet.org/article183316.html>
253. Ukraine: un général français démonte le mythe de l'"invasion russe". [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://fr.sputniknews.com/international/20150410/1015600534.html>
254. Ukraine-Konflikt: Schröder macht EU für Krim-Krise mitverantwortlich. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/krim-krise-ex-kanzler-gerhard-schroeder-kritisiert-eu-a-957728.html>
255. United States cyber-diplomacy. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/United_States_cyber-diplomacy
256. US orchestrated overthrow in Ukraine: Analyst. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.presstv.ir/detail/2014/03/03/353030/us-orchestrated-overthrow-in-ukraine/>

ANNOTATION

Yurii Roman

Le lutte pour l'Ukraine des joueurs étrangers dans les condition d'une crise interieure (Novembre 2013 - Mai 2015)

Le travail de diplome intitulé «Le lutte politique exterieure pour l'Ukraine dans les condition d'une crise enterieure (Novembre 2013 - Mai 2015)» est consacré a l'étude des particularités et des mecanismes d'une lutte géopolitique entre l'Occident et la Russie pour l'Ukraine dans le contexte e la crise enterieure et englese la period entre au Novembre 2013 jusqu'à Mai 2015. Le travail en question se base sur l'idée que tous les événements de la crise ukrainienne ont d'une manière ou d'une autre sous-conteste géopolitique représentent l'expression pratique d'un affrontement entre l'Ouest et la Russie. Le territoire de l'Ukraine dans les conditions du crise enterieure était et reste toujours l'objet d'une telle lutte. Dans le travail nous avons analisé de façon fondamentaleil les méthodes et les mécanismes de lutte géopolitique pour l'Ukraine et nous avons aussi analisé des intérêts et des objectifs probables des toutes les parties de cette lutte.

Le volume de travail est 162 pages, y comris 256 sources.

Dans le premier chapitre du travail ont été étudiées les dases théoriques de la lutte géopolitique. Nous avons analisé en particulier les approches conceptuelles de la technologie des actions géopolitiques indirectes décrites dans les œuvres des chercheurs de ce phénomène B.G. Liddell Hart, I. Chamin, E. Loginov, du fondateur de la conception de la «puissance douce» D. Nai, des théoriciens de la «guerre en réseau» A. Sebrovski, J. Garstka, J. Johnson. Le chapitre donne aussi l'essence de la technologie de chaos contrôlé dont les bases théorique de étude se trouve dans les œuvres de S. Mann et G. Sharpe. Une partie du chapitre est consacrée a l'analyse de la valeur de l'Ukraine comme un objet de la lutte politique exterieur.

Le deuxième chapitre du travail caractérise les facteurs politiques extérieurs de la crise intérieure en Ukraine. Il étudie également les particularités et les mécanismes de la lutte politique pour l'Ukraine dans le contexte des événements du Maidan et de la Révolution de dignité. L'étude des problèmes en question se résume à l'analyse du rôle de l'Occident et de la Russie dans la genèse du mouvement de protestation aussi que leur influence sur le cours de la Révolution. Dans le chapitre nous avons aussi analysé la politique en dehors du Maidan et de la Révolution nous avons découvert le rôle des certains acteurs géopolitiques dans la destitution de l'ex président ukrainienne V. Yanukovitch. Enfin nous avons relevé les résultats de la lutte géopolitique pour l'Ukraine sur la base des événements révolutionnaires à Kyiv.

Le troisième chapitre démontre les traits particuliers de la lutte géopolitique pour l'Ukraine dans le contexte de la crise de Crimée ainsi que de la guerre à l'Est de l'Ukraine. Le chapitre présente l'analyse des causes les plus évidentes de la crise de Crimée, les motifs géopolitiques de l'annexion de la péninsule de Crimée par la Russie. Il explique les conditions réelles de l'apparition du conflit à l'Est et démontre le fondement géopolitique de la guerre au Donbass.

A la base des résultats obtenus au cours de l'investigation nous avons abouti aux conclusions générales.

Tags: le lutte politique extérieure, la confrontation géopolitique, la crise en Ukraine, le Maidan, la Révolution, la crise de Crimée, la guerre à l'Est.